

פרק ראשון - השותפין

דף ב, א

כפיסין. מפרש בגמ' ארזי וקשה לר"י והכתיב (תק"ק ג) וכפיס מעץ יענה משמע שהוא של עץ ואורזי דשמהו היו מניחין עץ למעלה ומלמטה.

הגמרא להלן¹⁷ מפרשת שכפיסים הכוונה לאריחים¹⁸. **וקשה לר"י** שבפסוק כתוב¹⁹ 'וכפיס מעץ יענה' ומשמע שכפיס עשוי מעץ. **ואומר ר"י** שיתכן שכפיסים עצמם הם אריחים, אלא שהיו מניחים עליהם עצים מלמעלה ומלמטה, ולכן מוזכר הכפיס בפסוק עם העץ²⁰.

בגוי"ל זה נותן ג' טפחים כו'. והא דלא קאמר בגי' ו' טפחים משום דלא נטעי למימ' ו' לכל אחד וא"ת אמאי אלטרין למימ' מדת גי'ל וגזית כיון דמנן הכל כמנהג המדינה כמו שנהגו כן יעשו ו"ל דאס נהגו יותר מו' בגי'ל לא יעשה וכן כולם אלא כשיעור המפורש ומיחו אס נהגו לעשות פחות מו' יעשה לפי'ו אס נהגו כהואל דפנא יעשה כמפרש בגמרא וא"ת ומאי צני בגמ' הכל כמנהג המדינה לאמיו מאי ומאי לאמיו אמר דנהיג כהואל דפנא לימא לאמיו כמנהג כל המקומות כמו שנהגו ונראה לר"ת דדוקא כהואל דפנא אכל פחות מכלן לפי'ו נהגו מנהג הדיין הוא ומוכח מכלן דיש מנהגים שאין למנון עליהם לפי'ו היכא דמנן הכל כמנהג המדינה.

הטעם שהמשנה פירטה בגי'ל²¹ שזה נותן שלשה טפחים וזה נותן שלשה טפחים, ולא כתבה המשנה שבגי'ל נותנים שניהם שישה טפחים²², כדי שלא נטעה לומר שעל כל אחד לתת שישה טפחים. **ויש להקשות** מדוע הוצרכה המשנה לפרט את מידות עוביים של הכתלים, הרי במשנה כתוב כלל שהכל כמנהג המדינה, כלומר שבניית הכותל צריכה להיות כפי המנהג הנהוג באותה מדינה, ואם כן אף מידת עובי הכותל תקבע לפי מה שנהגים באותה מדינה. **ויש לתרץ** שבאה המשנה להשמיענו שאם נהגו באותה מדינה לבנות את הכתלים העשויים מגי'ל, בעובי העולה על שישה טפחים, אינו צריך לבנות אלא שישה טפחים, וכן בשאר המידות המפורטות במשנה, אינו צריך לבנות את הכתלים עבים יותר ממידות אלו, אף אם כך היה המנהג באותו מקום. אך אם נהגו לבנות את הכתלים בעובי פחות מהשיעור המוזכר במשנה, ינהג כאותו מנהג²³, שהרי בגמרא מבואר²⁴ שאף אם נהגו לבנות את הכתלים, מהוצא דפנא שהם לולבי גפנים²⁵ וענפי עץ ערמונים²⁶. **אך יש להקשות** מדוע דנה הגמרא להלן²⁷ מה באה המשנה לרבות בכלל שהכל כמנהג המדינה, ואומרת הגמרא שהמשנה באה לרבות שאף אם נהגו לבנות את הכותל

השותפין. כולה נזיקין חדא מסכתא היא כדלמדין כהגזל קמא (ב"ק ק"ג). **וכפי"ק דע"י** (י"ד ק"ג) ואפי' לא היו חדא מסכתא לרין לפרש למה נשנית מסכתא זו אחר ז"מ כדלמדין דדייק גמ' זריש מס' שזעוה (ד"ק ג) מכדי מנא ממוכות סליק מ"ש דקמי שזעוה וכן כמנה מקומות והא דלמנ (ב"ק ק"ג). **במרי מסכתות** אין סדר למשנה היינו לענין מחלוקת ואח"כ סמס משום דרבי לא שנה לתלמידיו כקדר המסכתות ופעמים שנה האחרונה קודם הראשונה ואור"י דהיינו טעמא משום דקאי אהך פירקא ללעיל (ב"מ ק"ג ק"ג). **הבית והעלייה של צ' שנפלו חולקים צע"ס וכו'** וקרי להו התס בגמ' שותפין וקמי נמי (שם ק"ג ק"ג). **צ' גנות זו ע"ג** זו וירק צינאים דהוי ענין שותפות.

צריך לפרש מאיזה טעם נשנתה¹ מסכת בבא בתרא לאחר מסכת בבא מציעא, שהרי מסכתות בבא קמא, בבא מציעא, ובבא בתרא הם מסכת² אחת³, כמבואר בבא קמא⁴ ובעבודה זרה⁵. **ואפילו** אם סדר נזיקין אינו נחשב כמסכת אחת, צריך לפרש מדוע נשנתה מסכת זו לאחר בבא מציעא, כמו שמצאנו שהגמרא בתחילת שבועות⁶ מדייקת, מדוע נשנתה מסכת שבועות לאחר מסכת מכות⁷, וכן מצאנו שהגמרא מדייקת בכמה מקומות⁸, מדוע סודרו מסכתות זו לאחר זו. **ומה שאומרת** הגמרא⁹ שבשני מסכתות אין סדר למשנה, היינו לענין משנה שנשנתה בה מחלוקת, ולאחר מכן סתמה משנה אחרת כאחת השיטות, שהכלל הוא שפוסקים כמו סתימת המשנה המאוחרת, ולענין זה אומרת הגמרא שכלל זה נאמר דווקא כששני המשניות שנויות באותה מסכת, אך בשני מסכתות, לא קיים הכלל הזה, כיון שאין סדר למשנה, ויתכן שהמשנה שסתמה כאחת השיטות נשנתה לפני המשנה שבה שנייה המחלוקת, ובאופן כזה אין ההלכה כמשנה הסותמת. והטעם לזה הוא, שרבי לא שנה את המשניות לתלמידיו לפי הסדר, ולפעמים שנה להם את המשנה המאוחרת, לפני המשנה המוקדמת¹⁰. אבל עדיין צריך לפרש את טעם סמיכות המסכתות¹¹. **ואומר ר"י** שהטעם שנשנתה בבא בתרא לאחר בבא מציעא, כיון שהמשנה בפרק האחרון בבבא מציעא¹² עוסקת בדין של בית ועליה של שני אנשים שנפלו¹³, והגמרא שם מכנה אותם כשותפים¹⁴, ועוד כתוב שם במשנה¹⁵ הדין לגבי שני גינות זו מעל זו, כיצד חולקים את הירק שביניהם¹⁶, שזהו גם כן ענין של שותפות, ולכן נסמכה לה מסכת בבא בתרא שפותחת בדיני שותפים החולקים את החצר.

1. **המהר"ם** מבאר שכוונתם לשאול מדוע סודרה מסכת זו לאחר בבא מציעא כשכתב את המסכתות, אך כשרבי שנה את המשניות לתלמידיו, הוא לא שנה להם לפי הסדר, כמו שכותבים התוספות בהמשך דבריהם. 2. **כן** כתב רש"י בעבודה זרה ז, א דיבור המתחיל 'נזיקין' שהיינו דווקא שלשת הבבות, דהיינו בבא קמא ובבא מציעא ובבא בתרא, והמהר"ש כאן לא סבר כך כפי שיבואר בהערה להלן. 3. **בזונוע** שאם המסכתות בניזיקין נחשבות כמסכתות חלוקות, יש לומר שאין צריך לפרש את טעם הסמיכות, כיון שבשני מסכתות אין סדר למשנה כמו שמביאים התוספות בהמשך, ומסייפים התוספות שאפילו אם המסכתות חלוקות הם, צריך לפרש את טעם הסמיכות, וכפי שיתבאר. 4. **ק"ב**, א. הגמרא שם מביאה שרב הונא פסק הלכה כרבי יהודה במחלוקת עם רבי מאיר, לגבי אדם שנתן צמר לצבע לצובעו אדם וצבעו שחור, שרבי מאיר סובר שעל הצבע לשלם לבעל הבית את דמי הצמר, ורבי יהודה סובר שיד הצבע על התחנותה, אם דמי ההוצאות יתירים על דמי השבח שהשביח הצמר, משלם בעל הבית לצבע את דמי השבח, ואם השבח מרובה על ההוצאות, מקבל הוא את שווי הדמים שהוציא. והקשה עליו רב יוסף מדוע הוצרך לפסוק הלכה כמותה, הרי מחלוקת זו שנויה בבא קמא, ובבבא מציעא סתמה המשנה כדעת רבי יהודה, וכלל הוא שאם נשנתה מחלוקת ולאחר מכן סתמה המשנה כאחד הצדדים, הלכה כאותה משנה שסתמה, ומתרת הגמרא שהוצרך רב הונא להשמיענו שהלכה כרבי יהודה, כדי שלא נטעה לומר שאין סדר למשנה, ובאמת המשנה שסתמה נשנתה קודם למשנה ששנויה בה המחלוקת, ובאופן כזה אין ההלכה כמשנה הסותמת. ועונה על כך רב יוסף, שאם כן בשום מקום לא שייך כלל זה שמחלוקת ואחר כך סתם הלכה כסתם כיון שאין סדר למשנה, ועל כך עונה רב הונא שאין סדר למשנה בשני מסכתות, אבל מסכת אחת יש סדר למשנה. ועונה על כך רב יוסף שכל נזיקין היא מסכת אחת, ואם כן אף לגבי בבא קמא ובבא מציעא, יש סדר למשנה. 5. **ז**, א. הגמרא שם מביאה את המשא ומתן המובא בהערה לעיל. 6. **דף ב**, ב. 7. **ובתב** המהר"ש שלא היה נוה להם לתוספות לומר שהמקשה שם סבר שכל סדר נזיקין הוא מסכת אחת, ולכן הקשתה הגמרא מדוע נסמכה מסכת שבועות למסכת מכות שהם מסדר נזיקין, כיון שמסתמת הגמרא משמע שהקושיא היא גם לפי הסברים שסדר נזיקין אינו נחשב כמסכת אחת. והמצפה איתן ועוד אחרונים, כתבו שאין כאן קושיא כלל, כיון שגם אם סדר נזיקין הוא מסכת אחת, היינו רק שלשת הבבות, דהיינו בבא קמא בבא מציעא ובבא בתרא, ולא שבועות ומכות, וכמו שכתב רש"י בעבודה זרה ז, א דיבור המתחיל 'נזיקין'. 8. **בגזן** בטוטה ב, א שדנה הגמרא מדוע נסמכה מסכת טוטה למסכת נזיר. וכעין זה מדייקת הגמרא בניזיר ב, א מדוע שנה התנא את מסכת זו בסדר נשים. 9. **בבא** קמא קב, א וכמו שהובא לעיל בהערה. 10. **והתוספות** בבבא מציעא ב, א דיבור המתחיל 'שנים אוחזין' כתבו לשון, שרבי שנה לתלמידיו לפי איך שהיו חפצים, ולא לפי הסדר. 11. **בזומר** שאת המשניות עצמם רבי שנה לתלמידיו לא לפי הסדר, והכלל של מחלוקת ואחר כך סתם הלכה כסתם, תלוי בסדר ששנה

של אחד מן השותפים, לא יהיה לו דין מוחזק, אלא מוכח שאף אם לא עשו חזית כלל, אין בעל החצר שלרשותו נפל הכותל, נחשב כמוחזק.

והא להמרינן נהשול (ב"מ דף ק) גבי מחליף פרה נחמור וכן גריש הית והעלייה (ט"ז דף קמ"א): וליחזי נרשות למחן קיימא וליחזי אידך המוילא מחזירו עליו הראיה היינו משום דהתם מתמילה נחמור היה הדבר ונרשות אחד מהן נולד הספק אצל הכל מעיקרא נולד הספק ואם היו נחין לחלוק צדו שהספק קיים היו חולקין נשוא מספק אפילו לרצון דסומכוס דלית להו ממון המוטל בספק חולקין הכל מודו כיון דליכא הכא חוקה לזה יומר מלה הילכך אפילו נפל לרשותא דהד מינייהו לא יפסיד האחר כמו והא דלא אמר הכא כל דאליס גבר כמו זזה אומר של אצוסי (לקמן דף ק"ז): התם הוא דליכא דררא דמונא אצל הכל איכא דררא דמונא

ומה שמצאנו בגמרא בבבא מציעא³², לגבי אדם שהחליף³³ את פרתו בחמורו של חברו, וילדה הפרה, ולא ידוע אם היא ילדה לפני שעשו ביניהם קניין, וממילא הוולד שייך למוכר הפרה או שהיא נולדה לאחר הקניין, ואז הוולד שייך לקונה הפרה, שכתוב שם במשנה שהם חולקים את הוולד ביניהם. ומקשה שם הגמרא מדוע הדין הוא שהם חולקים ביניהם את הוולד, היה צריך להיות הדין, שנראה ברשות מי נמצא הוולד, והוא מוחזק, ועל השני שטוען שהוולד שלו להביא לכך ראייה, כיון שהכלל הוא שהמוציא מחברו עליו הראיה. וכן מצאנו בגמרא בבא מציעא³⁴, לגבי בית ועליה של שניים שנפלו שהדין הוא שהם חולקים בעצם באבנים ובעפר, ומקשה הגמרא מדוע הם חולקים, נראה ברשות מי קיימים האבנים, והשני שטוען שהאבנים שלו יצטרך להביא על כך ראייה, שהמוציא מחברו עליו הראיה³⁵. היינו דווקא באופן שמתחילה היה ברור למי שייך הדבר³⁶, ולאחר מכן התעורר הספק, וכשהתעורר הספק הדבר היה ברשות אחד מצדדי הספק, ונמצא שהחוקתו בדבר, קדמה לספק, ובוהו נאמר שהבא להוציא ממנו, חובת הראיה עליו. אבל בנידון שלנו, הספק התעורר קודם למוחזקות, שהרי אף בומן שהכותל היה קיים היה ספק למי הוא שייך, ואם היו באים לחלוק את הכותל בעודו קיים, היה הדין שיחלקו בשווה, כיון שהדבר מסופק למי שייך הכותל³⁷. **ואפילו חכמים** שחולקים על סומכוס³⁸ הסובר שממון המוטל בספק חולקים, היינו דווקא במקום שיש מוחזק, שסוברים חכמים שהמוציא מחברו עליו הראיה ולכן אין הם חולקים, אבל כאן שאין האחד מוחזק יותר מחברו, אף הם מודים שיחלקו את הכותל. ואם כן יוצא שהמוחזקות של אחד מן השותפים שהכותל נפל לרשותו, נוצרה לאחר שהתעורר הספק, ובאופן כזה לא נאמר הדין שהמוציא מחברו עליו הראיה, כיון שמחמת נפילת הכותל לרשות אחד מהם, לא יפסיד חברו את חלקו שהיה מגיע לו אם היו באים לחלוק את הכותל בעודו קיים. **והטעם** שלא נפסק כאן כל דאליס גבר דהיינו שמי שגובר על חברו בין בראיות ובין בכוח³⁹, הוא זוכה באבני הכותל, כמו שמצאנו שנפסק הדין לגבי שניים שרבו על ספינה, וכל אחד טוען שהיא שלו⁴⁰. כיון שדין זה נאמר רק במקום שאין דררא דמונא, כלומר שהספק התעורר לבית דין רק מחמת טענותיהם של בעלי הדין⁴¹, אבל כאן הספק התעורר בלא

מהוצא דפנא, כך יבנו, ולכאורה היה לה לגמרא לומר שהמשנה באה להורות לנו שבכל מקום ינהג כפי מנהג אותו מקום⁴². **ונראה לרבונו תם** שכוונת הגמרא ללמדנו שהמנהג הפחות ביותר שינהג כמותו הוא, כשהמנהג לבנות את הכתלים מהוצא דפנא, אך אם מנהג המדינה הוא לבנות כתלים פחותים משל הוצא דפנא, לא ינהג כן⁴³, כיון שמנהג הדיוט הוא. ומכאן מוכיח רבנו תם שיש מנהגים שאין לסמוך עליהם, אף בעניינים שעליהם נאמר שהכל כמנהג המדינה.

לפיכך אם נפל הכותל וכו'. פי' לפי שזוים הכולל נעל כהם או

משום דהקנו זה לזה לעשות גודא ללישנא קמא וכגון דידוע לנו עדיין וזכרים שהקנו זה לזה וללישנא נמרא משום היזק ראייה וכו' ומאי איכא משום דזונין הכולל נעל כהם נלאו הכי נמי הוי של שניהם אפי' נפל לרשותא דהד מינייהו כיון דלחן חזית לא לזה ולא לזה כדפריך בגמרא גבי נקעה לא יעשה חזית לא לזה ולא לזה ופי' הוה דהאיך נעל לרשותו מאי פריך ה' לר' לעשות חזית שלא יפול לרשות אחר ויאמר שלו הן

ביאור דברי משנה לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם הוא, שהטעם שהשותפים חולקים באבנים ובמקום הכותל לאחר נפילתו הוא, כיון ששותפים אלו יכולים לכפות אחד את השני לבנות ביניהם כותל, ולכן מסתבר שבניית הכותל הייתה על ידי שניהם. והטעם שהם כופים זה את זה לבנות כותל ביניהם, תלוי בשני השיטות המובאות בגמרא בביאור דברי המשנה⁴⁴, לפי השיטה הראשונה מדובר שהשותפים התחייבו זה לזה על ידי קניין שבינו ביניהם כותל, ולכן לאחר הקניין הם כופים אחד את השני לקיים את ההתחייבות, ומדובר באופן שבומן שנפל הכותל אנו וזכרים שהם עשו קניין ביניהם. ולפי השיטה השנייה בגמרא, השותפים כופים זה את זה על בניית הכותל, אף בלא קניין שעשו ביניהם⁴⁵, כיון שהיזק ראייה נחשב להיזק, ויכולים השותפים לתבוע זה את זה לבנות כותל ביניהם, כדי שלא יזיקו זה את זה בהסתכלות, אחד לחצר חברו. **וקשה** מדוע הוצרכה המשנה לנמק את הטעם שהשותפים חולקים את המקום והאבנים של הכותל לאחר נפילתו, בכך שמתחילה הם יכולים לכפות זה את זה על בניית הכותל, הרי אף בלא טעם זה צריך להיות הדין שיחלקו, אפילו אם הכותל נפל לרשותו של אחד מן השותפים, כיון שמוציאות זו אינה הופכת את שותף שלרשותו נפל הכותל למוחזק, כיון שלאף אחד מהשותפים אין חזית על הכותל שמוכיחה שהוא בנאה. **והוכחה לכך** שכשאין חזית לאף אחד, אין מוחזקות לאחד מהם אף אם נפל הכותל לרשותו. שהגמרא להלן מקשה על מה שכתוב בסיפא של המשנה ששותפים שרצו לבנות יחד כותל בבקעה, עושים חזית משני צידי הכותל, מדוע צריכים שניהם לעשות חזית כדי להוכיח ששניהם בנו את הכותל, לא יעשה אף אחד מהם חזית, וממילא נדע ששניהם בנו את הכותל. ואם נאמר שכשאין חזית לאחד מהם, ונפל הכותל לרשותו של אחד, הוא נחשב כמוחזק על האבנים, ועל השני להביא ראייה כדי לקבל אף הוא אבנים, מה מקשה הגמרא, הרי צריך ששניהם יעשו חזית כדי שאף אם יפול הכותל לרשותו

ד, א. **28. ובבבא** המהרים שלולי מה שכתבו לפני כן שאם נהגו לפחות מהשיעור המוכר במשנה, כך יבנו את הכותל, לא הייתה קשה קשייתם, כיון שלא הייתה הגמרא יכולה לפרש שהכל כמנהג המדינה בא לומר שבכל מקום ינהג כפי המנהג באותו מקום, שאז היו טועים לומר שאפשר לפחות מהשיעור המוכר במשנה, אך כיון שכתבו התוספות שבאמת אפשר לפחות, קשה מדוע לא אמרה הגמרא שהמשנה באה לומר באופן כללי, שמתמיד יעשה כמנהג אותה המדינה. **29. והרמב"ם** חולק וסובר שאף אם נהגו לבנות פחות מהוצא דפנא יבנה. **30. הגמרא** להלן, מביאה שני אופנים בביאור דברי המשנה, או שמחיצה המוכרת במשנה, היינו כותל, ועל זה כתוב שאם השותפים רצו לעשות כותל, כלומר שבניית הכותל יכולה להיות רק בהסכמת שני הצדדים, בונים את הכותל באמצע, ומבואר בגמרא להלן דף ג, א שהכוונה היא שהם עשו קניין על רצונם לבנות כותל, ומעתה הם כופים זה את זה לקיים את ההסכם. או שמחיצה הכוונה לחלוקה, וכיון שרצו השותפים לחלוק את החצר, כופים הם זה את זה לבנות כותל, כדי שלא יזיקו זה את זה בראיה, ולפי האפשרות הראשונה, הטעם שאינם יכולים לכפות זה את זה לבנות כותל ביניהם, כיון שהיזק ראייה אינו נחשב כהיזק. וממילא אינו יכול לתבוע מחברו שימנע היזק זה על ידי כותל. **31. המהר"ש"א** מעיר שאף לפי שיטה זו מדובר באופן שהם עשו ביניהם קניין, שהגמרא מקשה לאותה שיטה מדוע כתוב במשנה שהשותפים רצו לעשות חזית, הלא יכולים הם לכפות אחד את השני לעשות כן, ומתרתת הגמרא שמדובר בחצר שאין בה דין חלוקה, שבחצר כזו אין האחד יכול להכריח את השני לחלוק את החצר, ולכן צריך את רצון שניהם לעצם החלוקה, ועל רצון זה צריך קניין. אלא שהתוספות לא כתבו לשיטה זו שמדובר שאנו וזכרים שהם עשו קניין ביניהם, כיון שמעצם המציאות שהייתה מחיצה ביניהם, מוכח שהם התרצו לחלוק, מה שאין כן לפי השיטה הראשונה, שהקניין הוא על בניית הכותל, לזה אין ראייה מעצם המציאות הכותל, כיון שיתכן שהאחד בנה את הכותל מחלקו. **32. דף ק, א.** **33. היינו** בקניין חליפין ולא בקניין משיכה, כיון שאם הקניין היה במשיכה, אם כן יכלו לראות מתי ילדה הפרה ולא היה ספק, אבל קניין חליפין אינו חייב להתבצע במקום שנמצאת הפרה,

טענותיהם של שני השותפים, כיון שיש כאן ספק אמיתי למי שייך הכותל, ובאופן כזה לא נאמר הדין⁴² של כל דאלים גבר⁴³.

ומתריץ ר"י דהיינו הך דפריך בגמרא פשיטא כדפישא צקוטסרס דלפילו לא פסיק לן דינא דממתינתן שממחילה צין שניהם עשאוה בעל כרחם היו מולקין נשאו ואפילו דנפל לרשותא דחד מינייהו כדמוכח גבי צקעה ומשני לא לריכא דנפל לרשותא דחד מינייהו פירוש ושהו צרשמו הרבה מהו דמימא צין דשאו צרשמו הרבה ניהמיה שעשאוה כולה מיגו דליצעי אמר ממך לקמיה והיה נאמן משום דשאו הרבה ואף על גב דאמר גריש הית והעלייה דשופין לא קפדי אהדי הכא מיירי דשאו יומר מכדי רגילות דאטו משום דשופין ניהו לא יקפידו עד עולם ולא דמי לגודרות דאין להם חזקה (למקן דף ג, ב) לפי שאין ידוע צד מי הם אצל הכא לא היה לו להשהותו כל כך צרשמו קמ"ל כיון דמעיקרא על שניהם היה לעשות לא מהימן לומר שהא עשה הכל דמיגו צמקום עדים הוא דלאן סהדי שלא עשאה לצדו כיון שהיה יכול לחזק את עצמו צדן שהיה עושה עמו אצל צקעה אם שוה הרבה היה נאמן לומר שעשאה צמיגו דאי צעי אמר לקמיה והאי שיעורא אינו אלא מאנשים אצל מקום הכותל לעולם פשיטא שחולקין אותו ואיירי דנקט אבנים נקט המקום.

ומתריץ ר"י שזוהי קושיית הגמרא להלן⁴⁴, שהגמרא מקשה על מה שכתוב במשנה שאם נפל הכותל, חולקים השותפים באבנים ובמקום, מדוע הוצרכה המשנה להשמיענו זאת, הלא דין פשוט הוא, וכמו שפירש שם רש"י⁴⁵ שאפילו בלא הדין שכתוב בתחילת המשנה שהשותפים בונים את הכותל ביניהם בעל כרחם, היה צריך להיות הדין שיחלקו בכותל לאחר נפילתו. ואפילו באופן שהכותל נפל לרשותו של אחד מן השותפים צריך להיות הדין שיחלקו⁴⁶, כמו שהוכחנו לעיל מקושיית הגמרא לגבי בקעה, שמשם מוכח שכיון שאין חזית לא לזה ולא לזה, צריך להיות הדין שיחלקו אף אם נפל הכותל לרשות אחד מן השותפים. **ומתרתא הגמרא** שהמשנה באה להשמיענו שאף אם נפל הכותל לרשות אחד מן השותפים הדין הוא שיחלקו⁴⁷. וכוונת הגמרא היא שאפילו אם נפל הכותל לרשות אחד מהם, ושהו האבנים זמן ארוך ברשותו, אף על פי כן חולקים הם באבנים. שולוי כך שמתחילה הם יכולים לכפות זה את זה לבנות את הכותל ביניהם, הייתה מועילה חזקתו של השותף שרשותו נפלו האבנים, שכיון שהאבנים שהו זמן ארוך ברשותו, הוא נאמן לטעון אני בניתי את כל הכותל בלי השותף, כיון שיש לו מיגו⁴⁸ שהיה יכול לטעון שבאמת שניהם בנו את הכותל, אלא שהוא קנה משותפו את האבנים שבחלקו, והיה נאמן לטעון שהוא קנה את חלקו של שותפו, כיון שמוכח כן מכך ששהו האבנים ברשותו לאורך זמן⁴⁹. **ואפילו** שהגמרא בבא מציעא⁵⁰ אומרת ששותף שהחזיק בחלקו של חברו, אין חזקתו חזקה, כיון שהשותפים אינם מקפידים על כך שממונם נמצא ברשות שותפם ואין כאן הוכחה מהחזקתו של שותפו בממון שהוא שלו, היינו דווקא במקרה שממון השותף לא שהה לזמן ארוך ברשותו של חברו, אך כששהה ממונו זמן ארוך יותר מהרגילות ברשות חברו

חזקתו מועלת כיון שלמשך זמן כזה וודאי אף השותפים מקפידים שממונם לא ישהה ברשות חברם, שוודאי לא יעלה על הדעת שבגלל שותפים הם, לא יקפידו לעולם על שהיית ממונם ברשות השותף. **ואין לדמות** מקרה זה שנפלו האבנים לרשות אחד מן השותפים, לדין שמצאנו⁵¹ שגודרות⁵² וכל דבר המהלך לא מועילה בו חזקה, כיון שיש לתלות שהם באו מעצמם לרשות המחזיק, והחזקתם אינה מוכיחה בעלות עליהם, ואף כאן לא תועיל חזקתו כיון שהאבנים באו מעצמם לרשותו, על ידי שנפלו לרשותו. שדווקא בגודרות לא מועלת החזקה בהם, כיון שיש לתלות שהם באו מעצמם לרשות המחזיק בהם, והבעלים לא ידעו ברשות מי הם, ולכן לא יכלו לתבוע לעצמם את ממונם, אבל כאן אף שהאבנים נפלו מאליהם לרשותו של השותף, מכל מקום היה לו לשותף השני לתבוע לעצמו את אבניו כיון שהוא יודע ברשות מי הם, ולא היה לו להשהות את ממונו ברשות השותף לאורך זמן⁵³. **ובאה המשנה** להשמיענו שאף על פי כן הדין הוא שיחלקו, שכיון שמתחילה היה מוטל על שניהם לבנות את הכותל, אין האחד נאמן לטעון שהוא בנה את הכותל לבדו, ואפילו שאם היה טוען קניתי את חלקו של חברי, היה נאמן, אין להאמינו במה שטוען שהוא בנה את הכותל לבדו, מיגו שהיה טוען שהוא קנה מחברו את חלקו, כיון שדבר זה נחשב כמיגו נגד עדים⁵⁴, כלומר כאדם שטוען טענה שעדים מעידים נגדה, שוודאי אינו נאמן בטענתו אף במיגו. ואף כאן נחשב הדבר כאילו יש עדים המעידים שהוא לא בנה את הכותל לבדו, כיון שדבר ברור הוא שאם הוא יכול לכפות את חברו בבית דין לסייע לו בבניית הכותל, הוא לא יבנה את הכותל לבדו. **אבל בבקעה** שאין השותפים יכולים לכפות זה את זה על בניית הכותל, אם נפל הכותל לרשות אחד מן השותפים, ושהו האבנים זמן ארוך ברשותו, נאמן השותף לטעון שהוא בנה לבדו את הכותל, מיגו שהיה טוען ששניהם בנו את הכותל, אלא שהוא קנה את חלקו של שותפו⁵⁵. **ותשובה** זו של הגמרא מיישבת מדוע הוצרכה המשנה להשמיענו שהשותפים חולקים באבנים, אך מדוע הוצרכה המשנה להשמיענו שהם חולקים ביניהם את מקום הכותל, אין הגמרא מתרתא, שהרי בזה לא שייך התירוץ שנפל הכותל לרשות אחד מהם, ובאמת לא הייתה צריכה המשנה להשמיענו דין זה, אלא אגב שבאה המשנה להשמיענו שחולקים באבנים, אמרה המשנה שחולקים אף במקום הכותל.

סבריה מאי מחיצה גודא. אע"ג דלנפק קאי קאמר סבריה לפי שזה הלשון אינו עיקר מממט פירכא דלמקן ודחוי צעלמא הוא האי דמשני ולשון שני הלכה וכן פוסק ר"ת ואגב דנקט צהאי לינשא סבריה נקט נמי צלינשא אחרימי ועוד אורי"י דנפק קמא דנדרים (דף ג, ב) אינא סבריה אע"ג דלנפק קאי ומסיק הכי.

הגמרא אומרת שסברו בני הישיבה⁵⁶ לפרש שמחיצה המוכרת במשנה, פירושו כותל. **ואפילו** שאפשרות זו בהסבר דברי המשנה, קיימת

מציעא ב, ב בדיבור המתחיל 'היכא דאיכא'. ⁴² המקור לחילוק זה הוא בגמרא לקמן דף לה, א שהגמרא מבארת מדוע במקרה של מחלוקת פרה בחמור לא פוסקים כל דאלים גבר אלא יחלקו, ואומרת הגמרא שהחילוק הוא שבמחלוקת פרה בחמור, הספק הוא דררא דממונא ולכן לא פוסקים שם כל דאלים גבר. ואת הסברא בזה מבאר הקובץ שיעורים באות ט, שהגדר בכל דאלים גבר הוא שביט דין מסתלקים ונמנעים מלפסוק, וכשיש ספק אין הבית דין מסתלקים כיון שיש דיני תורה כיצד פוסקים בספק, ולכן כשהספק הוא בלא טענותיהם של בעלי הדין, הדבר נחשב לספק, ואין הבית דין מסתלקים, מה שאין כן כשכל הספק הוא מחמת טענותיהם, מצאיאות זו אינה מוגדרת כספק, אלא כאי ידיעה, ובאי ידיעה לא מוטל על הבית דין לפסוק. ⁴³ הקצרות החושן בסיומן קנו, ג, מקשה על התוספות, שלכאורה מצאיאות זו שהכותל נמצא בין שני השותפים, דומה יותר למציאות של שניים אוזרים בטלית, כיון ששיבתו של כל אחד מהשותפים סמוך לכותל, נחשבת כחזקה בכותל, וכששניים מוחזקים בממון לא נאמרה החלוקה שאמרה בממון המוטל בספק, ואם כן היה להם לתוספות לפרש שהטעם שלא שייך כאן הדין כל דאלים גבר הוא, כיון שכשני מוחזקים בדבר לא אומרים כל דאלים גבר, כמו שכתבו התוספות בבבא מציעא ב, א בדיבור המתחיל 'יחלקו', ⁴⁴ דף ד, א. ⁴⁵ **בדיבור** המתחיל 'פשיטא'. ⁴⁶ זוהי תוספת של התוספות, אך רש"י שם אינו לומר כך את קושיית הגמרא. ⁴⁷ הקובץ שיעורים באות ו מקשה על תירוץ זה של ר"י מלשון הגמרא בתשובתה, שהגמרא עונה שהמשנה עוסקת באופן שהכותל נפל לרשותו של אחד מן השותפים, ולפי תירוץ של ר"י, המקשה בקשה אין קשייתו אף על אופן שבו נפל הכותל לרשות אחד, אלא שהמתריץ הוסיף שמדובר באופן שהאבנים שהו זמן ארוך ברשות השותף, ודבר זה לא נזכר כלל בתירוץ הגמרא. ותירץ שכשנאמר ששותפים אינם מקפידים זה על זה, ולכן אין להם חזקה זה על זה, הגדר הוא שהם משאילים את רשותם לשותף כדי שיוכל להניח שם את ממונו, ואם כן מובן היטב שהמתריץ בגמרא נקט את הלשון שהכותל נפל לרשות אחד, שמלשון זו מוכח שמדובר ששהו הרבה זמן ברשותו, שאם לא כן אין הרשות מוגדרת כרשות אחד מהם, אלא כרשות שניהם שהרי הרשות מושאלת לו. ⁴⁸ מיגו היא נאמנות שניתנת לאדם בטענתו, אפילו שמחמת אותה טענה עצמה הוא אינו נאמן, אלא שהייתה באפשרותו לטעון טענה אחרת שבה היה נאמן, שמכח טענתו שיכל לטעון, נאמן הוא אף במה שהוא טוען. ⁴⁹ רבי עקיבא איגר בגליון השי"ס מקשה

מדוע צריך להגיע למיגו, הרי כמו שהוא יכול לטעון שהוא קנה משותפו את חלקו בכותל, כיון שהאבנים שהו הרבה זמן ברשותו, יכול הוא לטעון שהוא בנה לבדו את הכותל. ובחידושי הגר"ט סימן קסו תירץ על קושיא זו על פי מה שהוכיח מהתוספות להלן בדף לג, ב בדיבור המתחיל 'זאי טעין' שהמושג חזקה מה שתחת ידי האדם שלו, דהיינו שאדם שמוחזק בדבר נאמן בטענתו, מועילה רק בזמן שהוא תפוס בממון, אך אם בשעה שבא לבית דין הוא אינו תפוס בממון, אף שלפני כן הוא היה תפוס, אין לו חזקה. ולפי זה ביאר שכששהו האבנים ברשותו הרבה, דבר זה נחשב כחזקה מה שתחת ידי האדם שלו, כיון שמששהיית האבנים ברשותו לזמן ממושך, מוכח שהם שלו. אך כל זה שייך רק אם הוא תפוס בחפץ, ולכן אם הוא טוען שהוא בנה את הכותל, אין תפיסתו מועילה כיון שהספק מי בנה את הכותל קיים כבר בעוד הכותל קיים, ונמצא שתפיסתו היא לאחר לידת הספק, ותפיסה כזו אינה מועילה כמו שכתבו התוספות, אבל כשטוען שהוא קנה מחברו את חלקו בכותל, הספק על טענה זו מתחיל לאחר שהוא כבר תפוס, ולכן הוא נאמן בטענתו. וממילא מובן מדוע צריך להגיע למיגו. ⁵⁰ קמ"ז, ב. לגבי המקרה שהביאו התוספות לעיל, של בית ועליה שנפלו, שהדין הוא שיחלקו באבנים, ומקשה הגמרא מדוע לא יישארו האבנים בחזקתו של מי שהאבנים נמצאים ברשותו, ובאחד התירוצים מתרתא הגמרא, שחזקתו אינה מועילה כיון שותפים אינם מקפידים זה על זה, וממילא החזקתו של אחד מהשותפים בממון, אינה מוכיחה את בעלותו. ⁵¹ פ"ה"ן בדף לו, א. ⁵² היינו צאן. ⁵³ ומבואר שהוא לא תבע, מוכח שהאבנים שייכות לחברו. ⁵⁴ ומיגו כזה אינו מועיל כמבואר להלן בדף לא, א. ⁵⁵ **ומקשה** המהרש"א מלפני זה לא מובן מה שמעלה הגמרא בדף ד, א שבבקעה לא יעשו חזית כלל, הרי אם לא יעשו חזית יש לחשוש שיפלו אבניו לרשות חברו וישוהו ברשותו הרבה ויהיה נאמן לטעון שהאבנים שלו, מה שאין כן אם יהיה חזית שאז לא יוכל לטעון כך, שמקשיא כעין זו והיכוח התוספות לעיל שאם נפלו האבנים לרשות חברו ולא שהו ברשותו, אין הוא נאמן לטעון לקוח הוא בידי. ותירץ המהרש"א שמשום חשש כזה אין צריך לתקן שיעשה חזית, כיון שהשותף יכול לשמור שאבניו לא ישוהו לאורך זמן ברשות חברו, והוכחה לכך, שאף אם נתקן שיעשה חזית, עדיין יוכל השותף לטעון שהוא קנה את חלקו, שהרי האבנים שהו ברשות הרבה, אלא וודאי שעליו לדאוג לכך שאבניו לא ישוהו לאורך זמן ברשותו של חברו. וכן תירץ המהר"ם. ⁵⁶ כך מפרש הראב"ד בשיטה מקובצת.

התבואה של חברו כמבואר במשנה להלן⁷⁰, ומבואר שם בגמרא שחובת ההרחקה היא על בעל הכרם, כיון שהגמרא שם אומרת ששיעור ארבע אמות שצריך להרחיק, הוא השיעור הנצרך לעבודת הכרם, וכיון שחובת ההרחקה היא על בעל הכרם, אם כן כשנפרצה המחיצה, עליו מוטת החובה לגודרה⁷¹, ואפילו רבי יוסי שסובר⁷² שהניזק צריך להרחיק את עצמו, מודה הוא במקרה זה שעל בעל הכרם להרחיק מבעל התבואה, כיון שרב אשי לקמן⁷³ אומר שרבי יוסי מודה שעל המזיק להרחיק את עצמו, במקרה שהנוק שנגרם ממנו הוא ישיר כדוגמת חץ הנוזק בידי האדם, ואף כאן הנוק שנגרם לשדה התבואה מחרישת הכרם הוא נזק ישיר⁷⁴, ולכן אף לדעת רבי יוסי חובת ההרחקה היא על בעל הכרם.

ואומר ר"י דלהכי קמני אומר לו גדור ולא קמני חייב לגדור לפי שצריך להסרות זו ואם לא הסרו זו לגדור אינו חייב צלחתימו ולהכי נקט נמי מרי זימני נפרצה אומר לו גדור אף פעם שניה כשנפרצה צריך להסרותו שאינו סבור להיות חייב לגדור כל שעה ונפרצה פעם שלישית מספקא לר"י אם צריך להסרותו כל שעה או שמא סגי זימני ואין צריך להסרותו זו יותר ור"ת מפרש דלהכי נקט מרי זימני לאשמעינן שאם יש חוספת מאתיים בין מה שהוסף נפרצה לאשונה וזו מה שהוסף נפרצה שניה דאין מוטריפין לאסור ומלאשונה לאשונה נטלי והארכינא צהגול קמא (ב"ק דף ק: טו) ונפרק במה אשה (שם דף סה).

ומפרש ר"י מדוע לשון הברייתא היא שבעל התבואה אומר לבעל הכרם לגדור, ולא כתוב שבעל הכרם חייב לגדור. כיון שדווקא אם התרו בבעל הכרם שיגדור והוא לא גדר, אז הוא חייב בתשלומי התבואה שנאסרה⁷⁵, אך אם לא התרו בו הוא אינו חייב בתשלומים. **והטעם** שהברייתא כתבה שאם נפרצה המחיצה אומר לו גדור, וחזרה ושנתה שאם נפרצה שוב המחיצה אומר לו גדור, כיון שאף בפעם השנייה שנפרצה המחיצה, צריך להתרות בבעל הכרם שיגדור, ואם לא התרו בו הוא אינו חייב, כיון שבעל הכרם אינו מעלה בדעתו שהוא צריך לגדור את המחיצה בכל פעם שהיא נפרצת, וסבור הוא שרק פעם אחת מוטלת עליו החובה לגדורה⁷⁶. **ומסתפק ר"י** האם אף בפעם השלישית שנפרצה המחיצה, צריך להתרות בבעל הכרם לגדור את המחיצה, או שמא די במה שהתרו בו פעמיים, ושוב אין צריך להתרות בו⁷⁷. **ורבנו תם** מפרש מדוע כפלה הברייתא את הדין שאם נפרצה המחיצה אומרים לו גדור, שבאה הברייתא להשיעורו שאם התבואה הוסיפה מאתיים בזמן שהייתה מעורבת עם הגפן שיעור האיסור בכלאיים⁷⁸, אך חלק מן התוספת מאתיים, היה בזמן הפרצה הראשונה במחיצה, וחלק היה בזמן הפרצה השנייה, אין שני התוספות מצטרפים, ונמצא שלא הוסיפה התבואה מאתיים בזמן שהייתה מעורבת עם הגפן, ואין התבואה נאסרת. **והטעם** לכך הוא, שכיון שבזמן כל פרצה, לא הייתה תוספת בתבואה בשיעור האוסרה, אותה תוספת בטילה, וכששוב נפרצה המחיצה, מונים מחדש את התוספת שמוסיפה התבואה⁷⁹. והארכנו בעניין זה בבבא קמא⁸⁰ ובשבט⁸¹.

ברייתא זו כתוב שהתבואה נאסרת, ולדעת החולקים על רבי מאיר, אין התבואה נאסרת, כיון שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, ומוכרחים לומר שברייתא זו שנויה לפי רבי מאיר. וכך מבואר כוונתם בתוספות בבא קמא ק, א בדיבור המתחיל 'מחיצת'.
69. שהרי אף הגפן נאסר על ידי התבואה, ומדוע מוטלת חובת ההרחקה על בעל הכרם יותר מבעל התבואה. **70. כו, א.** **71. שאפ"ל** שחובת ההרחקה היא כדי שמחששתו של בעל הכרם לא תזיק את שדהו של בעל התבואה, מכל מקום מחמת כך מוטלת על בעל הכרם חובת הרחקה, וכשיש גדר אין צורך בהרחקה כיון שהגדר מונעת ממנו להיכנס עם מחרישתו, כמבואר שם במשנה. וממילא כשנפרצה הגדר יכול בעל השדה לכתוב מבעל הכרם לגדור, כיון שהוא חייב לגדור כדי לא להזיק על ידי מחרישתו, וכשנמנע מלעשות כן, הוא גורם לאיסור כלאיים. **72. במשנה** בדף כה, ב כתוב שמרחיקים את האילן מן הבור, כדי ששורשי האילן לא יזיקו לבור, ורבי יוסי חולק וסובר שאין על בעל האילן המזיק להתרחק מן הבור, כיון שזה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו, ואם בעל הבור אינו רוצה להינזק עליו להרחיק את עצמו. **73. כה, ב.** **כיון** שחובת ההרחקה היא כדי שלא יכנס עם מחרישתו לשדה חברו, ואם הוא יכנס עם מחרישתו הנוק לשדה הוא ישיר. **74. כה** מבואר בתוספות בבבא קמא ק, ב בדיבור המתחיל 'אומר לו גדור'. **75. שאם** לא התרו בו, הוא אינו סבור שמוטלת עליו החובה לגדור. כך ביאר החתם סופר בחידושו. **76. והרמב"ן** הביא לפרש בשם רבותינו הצרפתים, שאם לא התרו בו אין התבואה נאסרת, כיון שרק אם הוא רוצה בקיום הכלאיים, התבואה נאסרת, ואם בעל הכרם אינו יודע שמוטלת עליו לגדור, יתכן שהוא אינו חפץ בקיום הכלאיים, אלא שהוא אינו יודע שמוטלת עליו לגדור. **הרש"ש** מפרש שהספק הוא כיון שמצאנו בכמה מקומות שנקט התנא בלשונו שני פעמים, והכוונה אף ליותר. **78. במבואר** במשנה בכלאיים בפרק ה משנה ו. **79. והרמב"ן** הביא שיש מפרשים להיפך, שבאה הברייתא להשיעורו שאף אם תוספת המאתיים הייתה בין שני הפרצות, הרי הם מצטרפים והתבואה נאסרת. **80. ק,** ב בדיבור המתחיל 'אומר לו'. שם כתבו התוספות שבכל תוספת מאתיים אין לומר שכל תוספת בטילה, כיון שאין משהו שמפסיק בין תוספת לתוספת ולכן הם מצטרפים, אך כאן שהיה הפסק בין התוספות, שהרי ביניהם הייתה המחיצה גדרה, בזה נאמר שהתוספת שלפני הגדרה בטילה. והאריכו שם התוספות לבאר מתי נאמר המשג שאשון ראשון בטל, ומתי לא. **81. סה,** ב בדיבור המתחיל 'שמה'. אף שם דנים התוספות מתי

אף למסקנת הגמרא⁵⁷, נקטה הגמרא לשון זו שממנה משמע שאפשרות זו נדחית במסקנא, כיון שאפשרות זו בהסבר דברי המשנה, אינה האפשרות העיקרית, כיון שהגמרא להלן⁵⁸ מקשה קושיא על אפשרות זו. ואפילו שהגמרא מתרצת את אותה קושיא, תירוץ זה אינו אלא דחיה בעלמא. **ולהלכה נפסק** כמו האפשרות השנייה⁵⁹ בהסבר דברי המשנה, וכן פסק רבנו תם. ואגב שנקטה הגמרא את הלשון סבריה לגבי האפשרות הראשונה, נקטה הגמרא⁶⁰ זו אף לגבי האפשרות השנייה, אפילו שאפשרות זו היא העיקרית והיא נפסקה להלכה. ומוסיף ר"י שבמסכת נדרים⁶¹ מצאנו שהגמרא מתבטאת בלשון סבריה, אפילו שכך נוקטת הגמרא במסקנא שם.

כדתניא מחיצת הכרם שנפרצה. יש פלגים דגנסי דתנן ולאומר ר"ת שאינה משנה נשום מקום (וא"כ) ה"י פשע מינה צהגול קמא (ב"ק דף ק: טו) דר"מ דאין דינא דגנמי ואם הייתה משנה הוה אמי שפיר דסמס משנה ר"ת היא ולאומר ר"ת דמשמע ליה דלחיא כר"מ מכה מתנימין דלחיא דמייתא חס המסכן [אח] גפנו על גבי תבואתו של סבירו [ה"ל] קידש ומייז צלחתימו והיה סמס משנה היה הילכך היה נמי דקמני קידש רבי מאיר היה ואין להאריך כלן יומה.

הגמרא מביאה מקור שבו כותל מכונה מחיצה, מהברייתא ששינוי בה את הדין לגבי מחיצת הכרם שנפרצה, ולפי זה הגרסא בגמרא היא כדתניא, שהמקור הוא מברייתא. **ויש ספרים** שגורסים דתנן, כלומר שהמקור שמביאה הגמרא הוא ממשנה, ואומר רבנו תם שאין לגרוס כך, כיון שדין זה אינו שנוי בשום מקום במשנה. **אמנם יש להקשות** כיצד הגמרא בבא קמא⁶² פושטת ממה ששינוי בברייתא זו⁶³, שרבי מאיר מחייב על נזקי גרמי⁶⁴, ואם דין זה היה שנוי במשנה, היה מובן כיצד הגמרא מוכיחה שכך היא דעת רבי מאיר, כיון שתם משנה רבי מאיר⁶⁵. **ומתריך רבנו תם** שמשמע לגמרא שברייתא זו שמחייבת את בעל הכרם שלא גדר את המחיצה שנפרצה, לפי רבי מאיר היא שנויה. כיון שבלשון הברייתא כתוב הדין 'הרי זה קידש וחייב באחריותו' כלומר שהתבואה נאסרה, ובעל הכרם חייב בתשלומי התבואה. ודין זה כתוב במשנה⁶⁶ שהגמרא מביאה שם לגבי מסכן את גפנו על תבואת חברו⁶⁷, וכיון שמשנה זו שנויה לדעת רבי מאיר שהרי שתם משנה היא, ושתם משנה רבי מאיר, אם כן מסתבר שאף הברייתא שבה כתוב דין זה, בשיטת רבי מאיר היא שנויה⁶⁸.

ואומר ר"י גדור. פירוט נלעל הכרם והוא המזיק לרצונו אמות שאמרו להחיק הוא נשעיל עננת הכרם כלאמרי צ"ל שני לקמן (דף ק: טו) ואפילו ר"י יוסי דקאמר לקמן (דף ק: טו) על הנוק להחיק את עננו האמר רב אשי לקמן (דף טו) מולי ר' יוסי ציגילי לילה.

ברייתא כתוב מחיצת הכרם שנפרצה אומר לו גדור. ופירוש דברי הברייתא, שבעל התבואה אומר לבעל הכרם שהוא יגדור. **והטעם** שבעל הכרם הוא זה שצריך לגדור, ולא בעל התבואה⁶⁹. כיון שעל בעל הכרם יש חובה להרחיק בארבע אמות את כרמו משה

57. כלומר שלא נשארה קושיא שאין עליה תשובה, על אפשרות זו. **58. בעמוד** ב. **59. שפ"י** אפשרות זו יוצא שהיוק ראה נחשב להזיק. וכן פסק הרמב"ם בפרק ב מהלכות שכנים הלכה יד, וכן נפסק בשולחן ערוך בחושן משפט קנו, א. **60. בעמוד** ב כשהגמרא מביאה את האפשרות השנייה, אין הגמרא מתבטאת בלשון זה בגירסא המופיעה לפנינו. אך בדף ג, א הגמרא מתבטאת בלשון זו. **61. דף יא, א.** במשנה שם בדף י, ב כתוב שהאומר לחברו לחלוץ שאוכל לך אסור, ואומרת הגמרא שסברו לפרש שכונת המשנה שהוא אומר לחברו לא חלוץ אלא קרבן, כלומר שאם אוכל משלך, אתחייב בקרבן, שזוהי דרך לאסור על עצמו לאכול משל חברו, והסבר זה קיים אף למסקנת הגמרא שם בעמוד ב. **62. ק, א.** הגמרא שם מספרת שריש לקיש התייעץ עם רב אלעזר אם המטבע שהוא רוצה לקנות או לקבל טובה. ואמר לו רב אלעזר שהמטבע טובה, אמר לו ריש לקיש תראה שעליך אני סומך, ושאלו רב אלעזר מה הייתה כוונתו במה שאמר שעליו הוא סומך, אם כוונתו הייתה שאם יתברר שהמטבע אינה טובה שהוא יחייב את רב אלעזר, והרי ריש לקיש עצמו אמר שרבי מאיר הוא זה שמחייב בקרבן דגמי, ומשמע שאין הלכה כמותו, ואם כן אין לחייב את רב אלעזר. ודחה ריש לקיש שבאמת הלכה כרבי מאיר. דמה הגמרא היכן מצינו שרבי מאיר מחייב על גרמי. **63. ממה** שכתוב שאם בעל הכרם לא תיקן את המחיצה שנפרצה, הוא חייב בתשלומי התבואה שנאסרה. **64. גרמי** הוא נזק שאינו בידיים אך גם הוא אינו כגרמא שפטור. והחילוק ביניהם עושה בעצמו את הנוק, מה שאין כך גרמא שלא הוא עצמו מוסיף. ועוד חילוק כתבו שם התוספות שגרמי שייך כשהנוק קורה מייד, אך כשאינו קורה מייד, הוא מוגדר כגרמי. וריצב"א שם סובר שאין חילוק בין גרמי וגרמא, אלא שהחוב על גרמי הוא קנס, וחכמים קנסו רק בנזקים שמצויים. **65. כלומר** כל משנה שלא נשנתה בשם תנא מסוים, לפי רבי מאיר היא שנויה. **66. כלאיים** ז, ד. **67. והגמרא** שם דוחה שאין להוכיח ממשנה זו שרבי מאיר מחייב דינא דגרמי, כיון שמסכן גפנו הוא מוסיף בידיים. **68. מהר"ם** מבאר את תירוץו של רבנו תם, שבמשנה של מסכן גפנו על תבואתו של חברו, חלקו רבי יוסי ורבי שמעון על תנא קמא שם שסובר שהתבואה נאסרה, והם סוברים שהתבואה אינה נאסרת, כיון שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, ותנא קמא שם הוא רבי מאיר שהרי שתם משנה רבי מאיר, ומוכיחה הגמרא שאף הברייתא של מחיצת הכרם שנפרצה, שנויה לפי רבי מאיר, שהרי אף

דף ב, ב

נתיאש הימנה ולא גדרה. דוקא נתיאש אבל לא נתיאש ועסק כל שעה לגדור אע"פ שהוסף מאתיס מותר כמתן נמסקת כלאיס (פ"ה מ"ו) הרואה ירק נכנס אומר כשאגיע לשם אלקטעו הוסף מאתיס מותר לכשאחזור אלקטעו הוסף מאתיס אסור אלמא כשהוא מחזר אחר לקיטתו אפילו הוסף מאתיס מותר והטעם יש לפרש משום דכתיב (דברים כג) לא תזרע כרמך כלאיס דומיא דזריעה דימא ליה.

בברייתא כתוב שאם בעל הכרם⁸² התייאש ולא גדר את המחיצה שנפרצה, התבואה נאסרת, והוא חייב באחריותה. והטעם שנקטה שהתייאש בעל הכרם, כיון שדווקא אם הוא התייאש, הכלאיים נאסרים, אך אם בעל הכרם לא התייאש, אלא עסקו הוא בתיקון המחיצה, אפילו אם התבואה הוסיפה מאתיים⁸³ בזמן שהמחיצה פרוצה, הכלאיים מותרים. כמו ששינונו בכלאיים⁸⁴, הרואה ירק בכרם ואומר כשאגיע לשם אלקט את הירק מתוך הכרם, והוסיף הירק מאתיים, הירק מותר, ואם אומר כשאחזור⁸⁵ אלקט את הירק, והוסיף הירק מאתיים, הירק אסור. והחילוק הוא שבמקרה הראשון שהוא מחזר אחר לקיטת הירק כדי למנוע את האיסור, לא חל האיסור, מה שאין כן בסיפא שהוא אינו מחזר אחר לקיטתו, אלא הוא דוחה את לקיטת הירק, לאחר שיחזור, התבואה נאסרת. והטעם לכך שלא חל האיסור כלאיים בזמן שהוא מתעסק במניעת הכלאיים, יש לפרש שלומדים זאת ממה שכתוב 'לא תזרע כרמך כלאיים'⁸⁶ שמשמע שאיסור כלאיים נאמר רק במקום שיצירת הכלאיים הייתה במצב הדומה לזריעה, שנח לו בזריעה, אך כשהוא מתעסק במניעת הכלאיים, שאז לא נח לו בקיום הכלאיים, לא נאמר האיסור.

וחייב באחריותו. אע"ג דהיק שאליו ניכר לא שמיא היק (גיטין ג.) נלאה לר"י דהאי חשיב היק ניכר שהרי ניכר הוא שהוא כלאיס כשהוא הגפנים נזדה ומטמא אע"פ שזאין השך על הטהרות לא חשיב היק ניכר דמי יודע אם הושתו אלל אין לומר דה"נ הו היק שאליו ניכר וקנסוהו כמו צממא (סג) שלל יהא כל אחד הולך ומטמא טהרותיו של חבירו דהכא ליכא למימש להכי שבעל הכרם נמי מפסיד ועוד אי קנס הוא נמזיד דוקא היה לו להחמיצ.

בברייתא כתוב שאם בעל הכרם התייאש ולא תיקן את המחיצה, התבואה נאסרת והוא חייב באחריותה. ואפילו שהזיק שאינו ניכר⁸⁷ אינו נחשב כהזיק להתחייב באחריות עליו⁸⁸. נראה לר"י שהזיק זה נחשב כנוק ניכר, כיון שניכר הנזק שרואים את הגפנים מעורבים עם שדה התבואה⁸⁹. אבל מטמא טהרותיו של חבירו⁹⁰, אפילו באופן שהניח שרץ על הטהרות והשרץ עדיין מונח עליהם, אין זה נחשב כהזיק ניכר, כיון שאין הטהרות נטמאים מהשרץ שעליהם, אלא אם כן הוכשרו לקבלת טומאה⁹¹. וטהרות אלו מי יודע אם הוכשרו, ולכן אין האיסור ניכר⁹². אך אין לפרש שבאמת האיסור כלאיים שנגרם מכך שבעל הכרם לא גדר את המחיצה, נחשב להזיק שאינו ניכר, והטעם שהוא חייב, כיון שחכמים קנסו את המזיק היזק שאינו ניכר בתשלומים, כמו שקנסו את המטמא טהרותיו של חבירו כדי שלא ילך כל אחד ויטמא את טהרותיו של חבירו⁹³, כיון שמקרה זה לא שייך טעם זה, שאין לחשוש שבעל הכרם לא יגדור כדי להזיק את בעל התבואה, כיון שאף הוא נזוק מכך, שאף הגפנים נאסרים בהנאה. ועוד שאם חיובו הוא רק בגלל הקנס שקנסו חכמים, היה לו להתחייב רק במקום שפרץ את הגדר במזיד, ולא במקרה

שהמחיצה נפרצה מאליה⁹⁴, ומוכרחים לומר שחיוב זה הוא מעיקר הדין, כיון שהזיק זה נחשב כהזיק ניכר כמו שהתבאר.

ואימא מאי מחיצה פלוגתא. מפרש ר"י משום דעל לזון גודא יש כמה קושיות דלפריך כסמון לפיך דומק לפרש ממיה פלוגתא אע"ג דכלל מקום היה ממיה גודא.

הגמרא מעלה אפשרות אחרת בהסבר דברי המשנה, שמחיצה המוזכרת במשנה הכוונה לחלוקה ולא לכותל. ומפרש ר"י שהטעם שהגמרא מעלה אפשרות זו, אפילו שהיא דחוקה שהרי בכל מקום⁹⁵ שמוזכר מחיצה הכוונה לכותל, כיון שעל האפשרות לפרש שמחיצה המוזכרת במשנתנו הכוונה לכותל, מקשה הגמרא בסמוך כמה קושיות, לכן דוחקת הגמרא לפרש שהכוונה לחלוקה.

וכיון דרצו בונין את הכותל בעל כרחו. לקמן מוקי לה כשאין זה דין חלוקה ומימיה לר"י דלמאי נקט מנא דממני' זאין זה דין חלוקה וקמי' נלו לא לימני' נלו ולאיירי נשיש זה דין חלוקה ומי' דקמ"ל דס"ד זשאין זה דין חלוקה דמני' למימר כי אימלתי לך לחלוק ע"מ שלא לעשות גודא אלל על מנת לעשות גודא לא אימלתי לך ויש ספרים דמקשין וממך כן להדיא נשליה שמעין.

הגמרא בהמשך⁹⁶ מבארת שלפי האפשרות השנייה בביאור דברי המשנה, שמחיצה הכוונה לחלוקה, המשנה עוסקת בחצר שאין בה דין חלוקה⁹⁷, שבאופן כזה שותף אחד אינו יכול לכפות את חבירו לחלוק את החצר, ורצו שכתוב במשנה, הכוונה שהם רצו לחלוק את החצר⁹⁸, וכיון שהם רצו לחלוק את החצר, כופים זה את זה לבנות כותל ביניהם, כדי שלא יזיקו זה את זה בראיה. וקשה לר"י מדוע נקט התנא במשנתנו דוגמא של חצר שאין בה דין חלוקה, ולכן רק כשהיה רצון ביניהם לחלוק את החצר, בוניהם הם את הכותל בעל כורחם, היה לו לתנא לעסוק בחצר שיש בה דין חלוקה, ואף אם אחד השותפים אינו חפץ בכל בחלוקת החצר, חבירו כופה עליו לחלוק את החצר ולבנות כותל ביניהם. ותירץ ר"י שאם היה התנא עוסק בחצר שיש בה דין חלוקה, ובזה היה משמיענו שיכולים השותפים לכפות זה על זה לבנות כותל, היה מקום לטעות ולומר, שבחצר שאין בה דין חלוקה, אפילו אם התרצו השותפים לחלוק ביניהם, אין האחד יכול לכפות על חבירו לבנות כותל, כיון שיכול חבירו לטעון לו, שהסכים לחלוק עימו את החצר שלא על מנת לעשות כותל, אך על מנת לעשות כותל לא הסכים לחלוק עימו⁹⁹, ולכן הוצרכה המשנה להשמיענו שטענה זו אינה טענה, ואף באופן כזה כופים זה את זה לבנות כותל. ויש ספרים שגורסים בהמשך הגמרא את קושיית ר"י ואת תירוצו¹⁰⁰.

הוה אימינא במסיפס בעלמא. פ"י ולו דקמי' אמסיפס ואע"ג דכלאו נלו נמי עושין מסיפס זעל כרחס כדמוכח כסמון דקאמר מאי לאו נכיתל לא צמסיפס היינו מסיפס גרוע אלל כי נלו עושין מסיפס מגולל וגזים כמנהג המדינה ומקרי מסיפס לפי שהוא מלא חלוטות כדפי' צעריך וזאני מגזין מהיזק ראיא א"נ לפי שאינו גזוה " כדמוכח לקמן גזי גג הסמון לתנא דלמא ר"נ עושה לו מעקה גזוה " ופריך למאי אי ליזק ראיא ד"א צעין ואי לתמס כנגד צמסיפס סגי.

הגמרא מתרצת מדוע לפי הסוברים שמחיצה הכוונה כותל, כתבה המשנה בוניהם את הכותל באמצע, ולא כתבה בוניהם אותו, כיון שאם היה כתוב אותו, היינו מפרשים שהכוונה למסיפס¹⁰¹ בעלמא.

התבאר בדיבור הקודם שאיסור כלאיים אינו חל כשבעל הכרם מחזר אחר תיקון המחיצה, ואם כן אף כאן אין ההזיק ניכר, שאף אם רואים את הערוב של הגפנים עם התבואה, יתכן שבעל הכרם אינו חפץ בקיומו. ותירץ שסברא זו שכתבו התוספות קיימת רק בהכשר, שהפירות הם בחזקה שאינם מקבלים טומאה כל עוד לא הוכשרו, מה שאין כן בכלאיים שעצם הערוב אוסר את הפירות, אלא שאם הוא עסק בתיקון המחיצה, דבר זה מתיר את הכלאיים, ואם כן אם אינו רואים לפנינו שבעל הכרם עוסק בתיקון המחיצה, אנו רואים לפנינו איסור כלאיים, ולכן זה נחשב להזיק ניכר.⁹³ **בשיטת** רב יוחנן בגיטין ג, א שמשמע זה קנסו את המזיקים בהזיק שאינו ניכר במזיד. **94. כ** מבואר במהרי"ם. ואין לפרש שכונתם שרק ככלא גדר במזיד שייך לקונסו, כיון שהברייתא עוסקת במקרה שבעל הכרם לא גדר במזיד, שהרי התרו בו, ומוכרחים לומר שכונתם שרק כשפרץ במזיד יש מקום לחייבו, אך כשנפרצה המחיצה מאליה אין מקום לגזירה שכל אחד יעשה כן, כיון שהמחיצה נפרצה בשוגג. **95. כגון** בברייתא שהביאה הגמרא לגבי כלאיים. ומשנה בעירוין א. י. ששנינו בה 'כל מחיצה שאינה של שותף ועבר אונה מחיצה' שמשנה זו עוסקת בכתלים של שותף היחיד. וכן במשנה להלן בדף נ, א. **96. בדף** ג, א. **97. במשנה** להלן בדף יא, א כתוב שאין חולקים את החצר עד שיהא בה ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה, כלומר ששותפים או אחים אינם יכולים לכפות זה על זה לחלוק ביניהם את החצר, עד שיהא בה שיעור שיקרא חצר לכל אחד מהם, ובפחות משיעור זה הם חולקים רק בהסכמת שניהם. **98. שאם** מדובר בחצר שיש בה דין חלוקה לא מובן מה שכתוב במשנה רצו, הרי אף בלא רצון יכול שותף אחד לכפות על חבירו לחלוק את החצר, ולבנות כותל. **99. מה** שאין כן בחצר שיש בה דין חלוקה, שחלוקת החצר היא אף בלא רצונו. **100. וירסא** זו מובאת בספרים שלנו בסוגריים להלן בדף ג, א. **101. ובהמשך** דבריהם יבואר מהו

בנין את הכותל באמצע פשיטא. למ"ד גודל פריך כמו כל הנך פירי דלקמן דכשהקנו לעשות גודל כך הקנה זה כמו זה ופשיטא דנחמנע אלל למ"ד פלוגמא אלטרין למימר קד"ל דמשום היזק ראייה יש לו לסייע צנין הכותל אלל אין לו לצנות צמלקו צניל כן.

הגמרא מקשה מה באה המשנה להשמיענו במה שכתבה שבונים את הכותל באמצע, הרי פשוט שכך הוא הדין. וקושיא זו של הגמרא היא לדעת המפרשים שמחיצה הכתובה במשנה הכוונה לכותל, וכמו שאר הקושיות שמביאה הגמרא בהמשך, שהם קושיות על שיטה זו. וקושיית הגמרא היא, שלשיטה זו מדובר שהשותפים עשו קניין ביניהם על ההתחייבות לבנות ביחד כותל¹¹⁸, ובאופן כזה פשוט שבונים את הכותל באמצע, כיון ששניהם עשו את הקניין בשווה. אבל לשיטה המפרשת שמחיצה המוזכרת במשנה הכוונה לחלוקה, לא קשה קושיית הגמרא שהדין שבונים את הכותל באמצע הוא דין פשוט, כיון שלשיטה זו בניית הכותל היא למניעת היזק ראייה, והיה מקום לומר שהשותף שהתרצה לחלוק את החצר, אינו צריך לבנות את הכותל אף בחלקו, אלא רק לסייע בבניית הכותל¹¹⁹, ולכן הוצרכה המשנה להשמיענו שבונים את הכותל באמצע¹²⁰.

תא שמע וכן בגינה. לקמן מסקינן דה"ק וכן צנינה סתם כמקום שנהגו לגדור דמי הלכך דייק שפיר דהיזק ראייה שמהי היזק.

הגמרא מקשה ממה ששינו במשנה וכן בגינה, על הסוברים שהיזק ראייה אינו נחשב להיזק. וביאור קושיית הגמרא הוא ¹²¹, שהגמרא להלן¹²² מסיקה שכוונת המשנה, שהדין בסתם גינה¹²³, הוא כמקום שנהגו לגדור ויכול לכפות את חברו לבנות כותל, ואם כן מוכח שהיזק ראייה נחשב להיזק, שאם לא כן מדוע יכול השותף לכפות את חברו לבנות כותל.

גינה שאני כדרכי אבא וכו'. וא"ת ומהאי טעמא יחייב נמי לגדור צנקה יש לומר דשאיני גינה שמגדלין זה ירק לאכילה וכל שעה היא עומדת צקמומיה אלל צנקה אינה עומדת צקמומיה אלל חדש אחד בשנה ולא מימידי לגדור אלל אסור לעמוד בשעה שעומדת צקמומיה וא"ת ולמ"ד פלוגמא כיון דאשמעינן דלפילו צמלקו ראייה היזק כל שכן צנינה ואמאי אלטרין תו למימני וכן צנינה וי"ל דאלטרין וכן צנינה למימני משום גויל וגוית.

הגמרא מתרצת את קושייתה מגינה, שבאמת בגינה אף לפי הסוברים שהיזק ראייה אינו נחשב להיזק, יכול השותף לכפות את חברו לבנות כותל, כדי שלא יזיקו בעין רעה. **ויש להקשות** שמטעם זה יש לחייב בבניית כותל אף בבקעה¹²⁴. **ויש לתרץ** שדווקא בגינה, יכול השותף לתבוע את חברו לבנות ביניהם כותל כדי שלא יזיקו בעין רעה, כיון שבגינה מגדלים ירק לאכילה, ויכול זה עומד בה במשך כל השנה, מה שאין כן בקעה שמגדלים בה תבואה, והתבואה עומדת בה רק במשך חודש בשנה, ומחמת חשש שיוזקו חודש בשנה, אין לחייבו בבניית כותל, אך באותו חודש שהתבואה עומדת אסור לאדם לעמוד ולהסתכל בבקעת חברו, כדי שלא יזיקו בעין רעה. **ויש להקשות** לדעת הסוברים שהיזק ראייה נחשב להיזק, מדוע הוצרכה המשנה להשמיענו שבגינה הדין הוא שיכול לכפות את חברו על בניית כותל, הרי המשנה כתבה שאפילו

ופירוש דברי הגמרא הוא, שאם היה כתוב במשנה בונים אותו, היינו טועים ומפרשים שרצו שמוזכר במשנה, הכוונה למסיפס, כלומר שהשותפים סיכמו ביניהם לחלוק את החצר במסיפס, ובוזה נאמר שהם בונים את המסיפס כמנהג המדינה. **ואפילו** שאין צורך ברצון שניהם כדי לחלוק את החצר במסיפס, אלא האחד יכול לכפות את השני לחלוק במסיפס¹⁰², כמו שמוכח בגמרא בהמשך¹⁰³, שהגמרא דוחה את קושיית הגמרא מהמשנה¹⁰⁴ שכתוב בה שאין חולקים¹⁰⁵ את החצר עד שיהיה בה ארבע אמות לזה ולזה, ודייקה הגמרא שאם יש ארבע אמות לזה ולזה חולקים בכותל, ומוכח שהיזק ראייה נחשב להיזק, ודוחה הגמרא שאם יש ארבע אמות לזה ולזה, חולקים ביניהם במסיפס, ומוכח שאף לדעת הסוברים שהיזק ראייה אינו נחשב כהיזק, יכולים השותפים לכפות זה את זה לחלוק במסיפס. **היינו** דווקא לחלוק במסיפס גרוע¹⁰⁶, אך כששני השותפים רצו לחלוק את החצר במסיפס, בונים הם מסיפס טוב מגויל או מגזית, כל מקום לפי מנהגו. ומסיפס הוא כינוי לכותל מלא חלונות כמו שפירש הערוך¹⁰⁷, והטעם שכותל זה נקרא מסיפס הוא, מפני שהוא אינו מגן מהיזק ראייה כיון שהוא מלא חלונות. **ועוד יש לפרש** שכותל שאינו גבוה עשרה טפחים מכונה מסיפס, כמו שמוכח בגמרא להלן¹⁰⁸, לגבי גג הסמוך לחצר, שאמר רב נחמן שבעל הגג עושה בינו לבין החצר, מחיצה גבוהה עשרה טפחים, ומקשה הגמרא מה מטרתה של מחיצה זו, אם מטרתה למנוע היזק ראייה, לזה צריך מחיצה בגובה ארבע אמות כיון שרק בגובה כזה נמנע היזק ראייה, ואם לנתפס עליו כנגב, כלומר ליצור היכר ביניהם שאם האחד יכנס לרשות חברו יהיה ניכר שנכנס לשם גיבה¹⁰⁹, לצורך זה די במסיפס, ומוכח שגובהו של המסיפס פחות מעשרה טפחים.

ובקונטרס פי' דלכו דקמי חלוקה קאי ומימני דהא אסיק דמחיצה היינו גודל דלי פלוגמא למנות מיצעי ליה ועוד היכי מני למימר דה"ל צמלקו צניל דעלמא הא שמעינן ליה מסיפא דקמי אלל צמלקו צניל דעלמא הא כהדיא קמי והיינו לכל הפחות צמלקו ועוד היכא המ"ל צמלקו צניל הא כהדיא קמי צמלקו צניל גויל וגויל.

ורש"י פירש¹¹⁰ שכוונת הגמרא לתרץ שאם היה כתוב במשנה אותו, היינו מפרשים שהכוונה שחולקים את החצר במסיפס¹¹¹, ומה שכתוב במשנה רצו, הכוונה שרצו לחלוק את החצר¹¹². **וקשה על פירוש** שהגמרא הסיקה שאין לפרש שמה שכתוב במשנה שותפים שרצו לעשות מחיצה הכוונה שרצו לחלוק את החצר אלא הכוונה לכותל, כי אם כוונתה לחלוקה היה לה למשנה לכתוב השותפים שרצו לחצות¹¹³. **ועוד קשה** כיצד היה ניתן לטעות ולפרש שכוונת המשנה היא, שאם השותפים רצו לחלוק את החצר, חולקים אותו במסיפס בעלמא, הרי דין זה יש ללמוד מהמשנה להלן¹¹⁴ ששינו בה שבזמן שהשותפים רוצים הם חולקים את החצר אף אם אין בה דין חלוקה, והיינו לכל הפחות במסיפס¹¹⁵, ומדוע הייתה צריכה משנתנו להשמיענו דין זה¹¹⁶. **ועוד קשה** כיצד היה ניתן לטעות ולפרש שכוונת המשנה שחולקים את החצר במסיפס בעלמא, הלא בהמשך המשנה כתוב שבונים את אותה מחיצה מגויל או מגזית¹¹⁷, ומוכח שאין כוונת המשנה למסיפס בעלמא אלא לכותל.

מסיפס. ¹⁰² כיון שלשיטה זו המשנה עוסקת בחצר שיש בה דין חלוקה, ויכולים השותפים לכפות זה את זה לחלוק את החצר בחלוקה פחותה, דהיינו במסיפס. ¹⁰³ **בהמשך** העמוד. ¹⁰⁴ דה"ל יא, א. ¹⁰⁵ כלומר אין כופים זה את זה לחלוק. ¹⁰⁶ העשוי מקנים. תוספות ב"ש"פ. ¹⁰⁷ בערך מסיפס. ¹⁰⁸ ב, ו. ¹⁰⁹ כך פירש רש"י שם בדיבור המתחיל 'אם נתפס'. ¹¹⁰ בדיבור המתחיל 'היה אמינא'. ¹¹¹ ודעת רש"י אין שני סוגי מסיפס. ¹¹² ומדובר בחצר שאין בה דין חלוקה. ¹¹³ ומקשה המהר"ם שרש"י פירש שהיינו מפרשים שמחיצה המוזכרת במשנה היינו מסיפס, שאף היא מכונה מחיצה, ולא שמחיצה הכוונה לעצם החלוקה כפי שסוברת השיטה השנייה, ואם כן לא שייך להקשות כאן שהיה לה למשנה לכתוב לחצות, כיון שבאמת מחיצה אין הכוונה לחלוקה אלא למחיצה. ותירץ המהר"ם שקושיית התוספות היא, שאם רצו הכוונה שרצו לחלוק, לא היה לה למשנה לכתוב כלל שחולקים במחיצה, אלא היה לה למשנה לכתוב השותפים שרצו לחצות, בונים אותו באמצע, שהכוונה היא למסיפס שבו הם חולקים את החצר. ¹¹⁴ יא, א. ¹¹⁵ ורש"י אינו סובר שיש שני סוגי מסיפס כמו שפירשו התוספות, ואם כן ודאי מה שכתוב שם חולקים היינו לכל הפחות במסיפס, שהיא החלוקה הפחותה ביותר. ¹¹⁶ **מהר"ם** מקשה שהתוספות להלן בדיבור המתחיל 'בנין את הכותל' כתבו שלפי הסוברים שמחיצה הכוונה לחלוקה, ומדובר בחצר שאין בה דין חלוקה, ורצו השותפים לחלקה, החידוש של משנתנו הוא שבונים את הכותל באמצע, כיון שהיה מקום לומר שאנחנו השותף צריך לסייע בבניית הכותל כיון שהיזק ראייה נחשב להיזק, אך אינו צריך לבנות את הכותל ברשותו, ואם כן אף בדת רש"י יש לבאר שבאה משנתנו לחדש שבונים את הכותל באמצע, שדין זה לא מוכר במשנה להלן יא, א. ותירץ המהר"ם שהתוספות כתבו סברא זו, רק לגבי כותל שמתרתו למנוע היזק ראייה, שבו היה מקום לטעות שאינו צריך לעשותו באמצע, כיון שהיזק ראייה נמנע אף כשהכותל כולו ברשות חברו, אך כשחולקים במסיפס שאו ודאי מטרת המחיצה היא להבדיל את

הרשויות שאם יכנס האחד לרשות חברו, יהיה ניכר שלשם גניבה בא, בזה פשוט שהמחיצה צריכה להיות באמצע. ¹¹⁷ ורש"י אינו סובר כשיטת התוספות שיש מסיפס גרוע, ויש מסיפס מגויל ומגזית. ¹¹⁸ כמו שמעמדה הגמרא להלן בדף ג, א. ¹¹⁹ שאף אם הכותל נמצא ברשות השני, היזק ראייה נמנע. ¹²⁰ **ובבבא** המהר"ם שלא פירשו התוספות שהחידוש לשיטה זו הוא בעצם בניית הכותל, שהיה מקום לומר שיטען השותף שהסיכום לחלוק עמו את החצר שלא על דעת לעשות כותל, כמו שכתבו התוספות לעיל בדיבור המתחיל 'וכיון' שזהו חידוש המשנה לשיטה זו. כיון שקושיית הגמרא כאן היא אלל מדוע צריך לכתוב במשנה שבונים את הכותל, אלא מדוע צריך לכתוב שבונים אותו באמצע. ¹²¹ **ובבבא** המהר"ם שהתוספות התקשו מה מקשה הגמרא מגינה, הלא יתכן שאף בגינה מדובר באופן שרצו השותפים לעשות ביניהם כותל, כפי שמדובר ברישא לענין חצר, ועוד שמלשון המשנה משמע שהחייב לבנות כותל בגינה הוא רק במקום שנהגו לעשות כן, אך במקום שלא נהגו אינו חייב, ואם כן יש להוכיח מכאן שהיזק ראייה אינו היזק, ולכן הביאו התוספות את מסקנת הגמרא להלן בפירוש דברי המשנה, שמפירוש זה יוצא שבסתם גינה יכול לכפות את חברו לבנות כותל, ולכן מקשה הגמרא. ¹²² דף ד, א. הגמרא שם מקשה שבמשנה כתוב שגינה במקום שנהגו לגדור מחייבים אותו, אבל אם אין מנהג, אין מחייבים אותו, ולגבי בקעה מדויק להיפך, שבמקום שנהגו שלא לגדור אין מחייבים אותו, אבל אם אין מנהג מחייבים אותו, וזה לא יתכן שבבקעה יחייבוהו בלא מנהג ובגינה לא, שהרי הנוק בגינה גדול מנוק בבקעה, ומתוך רבא שכוונת המשנה שביניהם מקום שאין בו מנהג, הוא במקום שנהגו לגדור, ובבקעה במקום שאין מנהג הדין הוא כמקום שנהגו שלא לגדור ואין מחייבים אותו. ¹²³ כלומר מקום שאין בו מנהג. ¹²⁴ כדי שלא יזיק את התבואה הגדילה בה בעין רעה. ומסקנת הגמרא להלן בדף ד, א. שסתם בקעה דינה כמקום שלא נהגו לגדור, ואינו יכול לחייב את חברו לבנות ביניהם כותל.

בחצר היוק ראייה נחשב כהיזק¹²⁵, וכל שכן בגינה. ויש לומר שהייתה צריכה המשנה להשיענו שאף בגינה בונים את הכותל מגויל או מגוית, הכל כמנהג המדינה¹²⁶.

נפ"ש שאני. שהונגלו לעשות דבר הנע נחזר ולא למדו לזכר זה מזה.

הגמרא דוחה שאין להוכיח ממה שמצאנו שכותל חצר שנפל מחייבים אותו לבנות, שהיוק ראייה נחשב להיזק, כיון שאין לדמות מקרה שנפל הכותל למקרה שלא היה כותל מעולם. **והחילוק הוא** שבמקום שהיה כותל והוא נפל, התרגלו השותפים לעשות תשימישים צנועים בחצרותיהם, ולא התרגלו להיוזר זה מזה מלעשות תשימישים צנועים, ולכן באופן כזה הכל מודים שיכולים הם לכפות זה את זה על בניית כותל¹²⁷.

ודקארי דה מאי קארי דה. כלומר פשיטא דנפל שאני ולדענה היה לו להודים מקמי ועל מכלל דנעלמא לא שמיא היזק.

הגמרא מקשה כיצד עלה על דעת המקשה להוכיח שהיוק ראייה נחשב כהיזק מהמקרה של כותל שנפל. **וביאור** קושיית הגמרא, שפשוט שיש חילוק בין מקרה שבאים לבנות כותל חדש, לבין מקרה שהיה כותל והוא נפל, ואדרבה מכך שנקטה המשנה דוגמא של כותל שנפל, משמע שדווקא באופן כזה מחייבים אותו לבנות, ולא במקרה שבאים לבנות כותל חדש, ומוכח שהיוק ראייה אינו נחשב להיזק.

היזקא דרבים שאני. ולע"ג דלקמן משמע דליירי נחזר שאינה סמוכה לכה"ר מ"מ איכא היזקא דרבים דזמנין דדחקי רבים ועיילי להם כדלמרי' לקמן ורש"ג אע"ג דליה ליה האי טעמא דזמנין דדחקי רבים מ"מ מרסוק יכולין לראות לפניהם ולכן לא פליג אלא אצט"ע שער אצל דלת מודה דכופין אותו לננות.

הגמרא דוחה שאין ראייה ממה ששינוי שכופים את בני החצר לבנות בית שער ודלת, שהיוק ראייה נחשב להיזק, כיון שהיוק רבים וודאי נחשב להיזק, ובית שער ודלת מטרתם למנוע מבני רשות הרבים מלהציץ. **ואפילו** שבגמרא לקמן¹²⁸ מוכח שהמשנה שם עוסקת בחצר שאינה סמוכה לרשות הרבים, אף על פי כן לפעמים הרבים נדחקים ובאים סמוך לחצר ומסתכלים שם כמו שאומרת שם הגמרא, ואם כן יוצא שבית השער והדלת מטרתם למנוע את היזק הרבים. **ואף רבן שמעון בן גמליאל**¹²⁹ שחולק שם וסובר שאין לחייב בבניית בית שער בחצר שאינה סמוכה לרשות הרבים מהטעם שלפעמים בני רשות הרבים נדחקים ובאים סמוך לחצר, מכל מקום מודה הוא שבני רשות הרבים יכולים להציץ לחצר מרחוק, ולכן אף הוא אינו חולק אלא לגבי בית שער שמטרתו למנוע את הרבים שבאים להציץ מקרוב¹³⁰, אבל דלת מודה הוא שכופים את בני החצר לבנות, כיון שמטרת הדלת למנוע את המסתכלים מרחוק¹³¹.

מאי דאזו בכותל. מימה יהא נכותל דילמא הכי פי' אין חולקין את המצר אפי' האחד רוצה לננות את הכותל כיון שיש לו ע"ש שיהא זה ד' אמות לכל אחד הא אס"י זה ד' אמות לכל אחד חולקין אס"י רצה לננות וננות כיון שיש לו י"ל דחולקין משמע נאמנע דאי אשמעינן כדפי' הוה ליה למימי און עושין כותל נחזר עד שיהא כו'.

הגמרא מדייקת ממה ששינוי שאין חולקים את החצר עד שיהא בה ארבע אמות לזה ולזה, שמשמע שאם יש ארבע אמות לזה ולזה,

כופים זה את זה לחלוק, והבינה הגמרא שחלוקה זו היא בכותל, ומוכח שהיוק ראייה נחשב להיזק, וקשה שאף אם נפרש שכשיש ארבע אמות לזה ולזה, חולקים את החצר בכותל, אין להוכיח מכאן שהיוק ראייה נחשב להיזק, כיון שאפשר לפרש שכונת המשנה שאם אין ארבע אמות לכל אחד, אפילו אם האחד רוצה לבנות כותל משלו וברשותו, שותפו יכול למונעו מלעשות כך, אבל אם יש ארבע אמות לזה ולזה, יכול השותף לבנות כותל בתוך רשותו, וחברו אינו יכול למונעו מלעשות כן, אבל לכפות על השותף שיבנה עימו כותל באמצע אינו יכול, כיון שהיוק ראייה אינו נחשב להיזק. **ויש ליישב** שהלשון חולקים משמעו חלוקה באמצע, שאם כוננת המשנה לאסור על אחד מהשותפים לבנות כותל ברשותו כשאין לכל אחד ארבע אמות בחצרו, היה לה למשנה לכתוב אין עושים כותל בחצר עד שיהא בה לכל אחד ארבע אמות. ולכן לפי מה שסברה הגמרא שהחלוקה היא בכותל, יש לדייק מהמשנה שאין בונים כותל באמצע עד שיהא ארבע אמות לזה ולזה, אך כשיש ארבע אמות לזה ולזה, בונים כותל באמצע, ומוכח שהיוק ראייה נחשב להיזק.

שאני התם דאמר דיה בעל החצר דבעל הגג כו'. מימה אמאי לא מיימי מדמילא לקמן (דף ק"ג) שמי פלירי זו למעלה מזה לא יאמר העליון הריני זונה מנגדי ועולה אלא מסייע מלמטה וזונה אלמא שמיא היזק.

הגמרא דוחה שאין להוכיח ממה שאמר שמואל לגבי גג הסמוך לחצר שעושה בעל הגג כותל ארבע אמות בינו לבין החצר, שהיוק ראייה נחשב להיזק, כיון ששם יכול לטעון בעל החצר לבעל הגג, אני תשימישי קבועים ואילו תשימישיך אינם קבועים, ואיני יודע מתי אתה משתמש בגג כדי להצטנע ממך. **ויש להקשות** מדוע לא הוכיחה הגמרא מהברייתא המובאת לקמן¹³², לגבי שני חצרות זו מעל זו, שהדין הוא שבעל החצר העליונה אינו יכול לטעון שהוא יבנה את הכותל מהשטח של חצרו ומעלה, אלא עליו לסייע בבניית הכותל מרשותו של התחתון, ומוכח¹³³ שהיוק ראייה נחשב להיזק¹³⁴.

דף ג, א

מאי קא משמע דין בשאין בה דין חלוקה. לע"ג דקא משמע לן דשמיא היזק ה"פ מאי קמ"ל נמאי דליירי נאין זה דין חלוקה לישמעין נש"ש זה דין חלוקה נאע"ג דלא לזן (כשלזן) פלגי מימה הא קמ"ל דאפילו נאין זה דין חלוקה דליכא למימר על מנת לעשות גודא לא אימלאי כדפי' לעיל.

הגמרא מקשה על המפרשים שמחיצה הכוונה לחלוקה, וצריך את רצון שני השותפים לחלוקה כיון שמדובר בחצר שאין בה דין חלוקה. מה באה המשנה להשיענו, אם רצתה המשנה להשיענו שאף בחצר שאין בה דין חלוקה, אם רצון שני השותפים לחלקה הם חולקים, הרי דין זה מפורש במשנה להלן¹³⁵. **ואין כוונת** הגמרא להקשות שאין חידוש במשנתנו, שהרי ממשנתנו יש ללמוד שהיוק ראייה נחשב להיזק, ולכן בזמן שהשותפים רוצים לחלוק את החצר, כופים הם זה את זה לבנות כותל ביניהם, ודין זה לא כתוב במשנה להלן¹³⁶. **אלא** כוונת הגמרא להקשות מדוע בחר התנא במשנתנו, להשיענו לנו את החידוש שהיוק ראייה נחשב להיזק, דווקא בחצר שאין בה דין חלוקה, הרי חידוש זה היה יכול התנא להשיענו בחצר שיש בה דין חלוקה, שאף אם אחד

125. כלומר יש ללמוד זאת ממה שכתבה המשנה השותפים שרצו לעשות מחיצה שהכוונה היא לחצות, בונים את הכותל, כלומר שכופים זה את זה על בניית הכותל.
126. והרא"ש בס"מ ו כתב שמה שמבואר כאן בגמרא שהיוק ראייה בגינה גדול משל החצר, זהו רק לדעת הסוברים שהיוק ראייה אינו נחשב להיזק, אך לדעת הסוברים שהוא נחשב להיזק, הנוק בחצר גדול מהנוק בגינה, כיון שחצר משמשת לתשימישים צנועים, ומשתמשים בה תדיר. ולפי זה לא קשה קושיית התוספות. 127. ורש"י דביביר המתחיל יפ"ל שאני פירש האופן אחר, שכשהיה כותל, וודאי התרצו שני השותפים לבנות, וכיון שהייתה ביניהם הסכמה לבנות כותל, עליהם לבנותו מחדש כשנפל. וכתב המהרש"א שהתוספות לא רצו לפרש כרש"י, כיון שממה שהיה לפני כן כותל, אין הכרח ששני השותפים בנו אותו יחד, שיתכן שהאחד בנה לבדו את הכותל ברשותו. והמהר"ם פירש מדוע מיאנו התוספות בפירוש רש"י, כיון שאף אם פעם התרצו השותפים לבנות ביניהם כותל, הסכם זה אינו מחייבם להקים את הכותל מחדש, ואף אם נמצא לומר שההסכם הראשון מחייבם בהקמת הכותל כשנפל, לא יובן מדוע מחייבים אותו להקים רק עד ארבע אמות ולא יותר, הרי מתחילה התרצו לכותל גבוה מארבע אמות. 128. בדף ז, ב שינוי במשנה שכופים את בני החצר לבנות בית שער ודלת, ורבן שמעון בן גמליאל חולק וסובר שלא כל החצרות ראיות לבית שער. והגמרא שם מביאה ברייתא שמפרשת את דברי רבן שמעון בן גמליאל, שחצר הסמוכה לרשות הרבים ראויה לבית שער, כיון שהרבים יכולים להציץ לשם, אבל חצר שאינה סמוכה לרשות הרבים, אין מחייבים את בני החצר לעשות לה בית שער, כיון שאין הרבים מהלכים ליד החצר. ואומרת הגמרא שחכמים סוברים שאף בחצר כזו עושים בית שער, כיון שלפעמים הרבים נדחקים ובאים סמוך לחצר ויכולים להציץ שם. ויוצא שהמשנה שבה נחלקו רבן שמעון בן גמליאל וחכמים, עוסקת בחצר שאינה סמוכה לרשות הרבים. 129. המהר"ם מבאר שהתוספות התקשו, שרבן שמעון

רב אשי אמר כגון שהדך כו. מימה לר"י מה נא רב אשי להוסיף וכי אילטריך לאשמיעין דחוקה מועלת כמו קנין ונראה לר"י דהא קמ"ל דלע"ג דקאמר לקמן בחוקת הנמים (דף נג.) שלא בפניו צריך למימר לו כך חזק וקני הכא כיון שאמרו אהא תקח רוח פניו ואני רוח דרומית והלך והחזיק לו כל אחד בשלו זה שלא בפני זה ועשה כמי שקנו מידם נדמות לע"פ שלא אמרו זה לזה כך חזק וקני.

רב אשי מתרץ על קושיית הגמרא מדוע ההסכם בין השותפים לחלוק את החצר אינו נחשב לקנין דברים, שהמשנה עוסקת באופן שכל אחד מהשותפים הלך והחזיק בחלקו. וקשה לר"י מה בא רב אשי להוסיף על רב יוחנן שהעמיד את המשנה באופן שהשותפים עשו קנין חליפין ועל ידי כך קנה כל אחד את חלקו, וכי צריך היה רב אשי להשמיענו שחזקה מועילה להקנות לכל אחד את חלקו, כפי שקנין חליפין מועיל. ונראה לר"י שבא רב אשי להשמיענו שאפילו שמבואר בגמרא להלן¹⁵⁰ שקונה שבא לקנות מהמוכר קרקע בחזקה שלא בפני המוכר, צריך המוכר לומר לך חזק וקני, ולולי שאומר לא כך המוכר, אינו יכול לקנות את הקרקע בחזקה. במקרה זה שסיכמו ביניהם השותפים שזה יחזיק בחלק הצפוני של החצר, וזה יחזיק בחלק הדרומי, והלך כל אחד והחזיק בחלקו, מועילה חזקתם¹⁵¹ אפילו שלא אמרו זה לזה לך חזק וקני¹⁵².

ארבע אמות גובה אפותיה דה' קאי טפי לא קאי. וקשה לר"י הא לניצין דגריעי קאי בשלטה טפחים ועוד הא קא חזין דקאי גזית טפי אפותא ומיך דהכי קאמר טפי לא קאי כמשפט גזית שרוזים בני אדם לננותו שיעמוד ימים רבים כשזונים גזית.

הגמרא מדייקת ממשנתנו שאמרה שעוביו של כותל גזית צריך להיות חמישה טפחים, שכותל העשוי מגזית בגובה ארבע אמות¹⁵³ ובעובי חמישה טפחים מתקיים, אך אם גובהו עולה על ארבע אמות, הוא אינו מתקיים¹⁵⁴. וקשה לרבנו תם שהרי כותל העשוי מלבנים שאיכותם פחותה משל הגזית, מתקיים כשיש בעוביו שלשה טפחים¹⁵⁵, וכיצד יתכן שכותל העשוי מגזית שהם אבנים יותר טובות, אינו מתקיים אלא אם כן יש בעוביו חמישה טפחים. ועוד קשה שהמציאות מוכיחה שבכותל העשוי מגזית, אף כשגובהו עולה על ארבע אמות ועוביו פחות מחמשה טפחים¹⁵⁶ הוא מתקיים. ותירץ רבנו תם שבאמת כותל העשוי מגזית יכול להתקיים אף כשעוביו פחות מחמישה טפחים, וגובהו עולה על ארבע אמות. אלא שכוונת הגמרא היא שבאופן כזה הכותל אינו מתקיים כפי שרוצים האנשים הבונים את כותליהם מגזית שיתקיים, שדרכם של האנשים שבונים כותל מגזית, לבנותו כדי שיעמוד להם ימים רבים.

וזו, ובפולא חריפתא שם באות ה כתב שאין הכוונה שצריך גם להקנות וגם לשעבד את הנכסים, אלא שעושים קנין, וממילא משתעבדים הנכסים. כלומר שהקנין חל לשעבד את הנכסים, וממילא אין כאן קנין דברים. **141. שבהתחייבות** לבנות כותל, מונחת התחייבות לתת כסף לצורך בניית הכותל, ועל התחייבות לתת כסף מועיל קנין, כיון שבהתחייבות זו יש שיעבוד נכסים. **142. כלומר** שההסכם הוא רק על פעולות, ולא על הוצאת ממון, ועל דבר כזה לא שייך לעשות קנין, כמו שפירש רש"י בדיבור המתחיל 'קנין דברים הוא' שאין חליפין קונים, אלא דבר הנקנה או מכר או מתנה, ולא על התחייבות שאין בהם ממון. **143. כלומר** שכל אחד הלך וברר לו את החלק שיקבל לאחר החלוקה, והקנין בא להקנות לכל אחד את חלקו, שאז אין זה קנין דברים, כיון שהקנין מקנה לכל אחד את חלקו בחצר. **144. כך** מבואר ברש"י בדיבור המתחיל 'קנין דברים', שזהו כוונת הגמרא בקושייתה שהקנין פה הוא קנין דברים. **145. צד, א.** **146. הפורת** יוסף אומר שצריך לגרוס בדברי התוספות 'דתינא' כיון שדין זה אינו כתוב שם במשנה אלא בברייתא המובאת בגמרא. **147. שומר** חינוס אינו חייב אלא כששעשע בפקדון, וכשמתחייב להיות כשואל, הוא מתחייב לשלם אף בגניבה ואבידה ובאונסים, שכן הוא דינו של השואל. **148. הגמרא** שם מקשה, כיצד התנאי שעשה השומר חינוס מחייב אותו לשלם אף באונסים, הרי התנאי הוא דיבור בעלמא, ודיבור אינו יכול להחיל חיוב על אדם, ומתרת הגמרא שמדובר שעשו קנין על תנאי זה. **149. ודבריהם** מבוארים בתוספות בכתובות נד, ב בדיבור המתחיל 'אף על פי' שכשמשעבד את גופו על חיוב ממון, שיעבוד זה נחשב כשיעבוד נכסים. **150. ג, א.** הגמרא שם בדף נב, ב מביאה את דברי רב הושעיא שקנין חזקה מועיל דווקא כשנעשה בפני המוכר. ומבאר שם רבא שוודאי שמועיל קנין חזקה אף שלא בפני המוכר, אך שלא בפני מועילה מועילה החזקה רק אם אמר לו המוכר לך חזק וקני, אך אם הוא מחזיק בפני המוכר, אינו צריך לומר לו כן. והטעם הוא שכדי להחזיק בקרקע צריך את הסכמת המוכר, וממילא אם עושה זאת בפני המוכר והמוכר שותק, מוכח שהמוכר מסכים שיעשה כן, אך אם הוא אינו בפניו, צריך הוא את הסכמתו המפורשת של המוכר. **151. ומכר** מבואר החילוק, שדווקא במכר או במתנה צריך את הסכמתו המפורשת של המוכר כיון שבא לזכות בקרקע של אחרים, אבל בחלוקת הירושות שאינה זכייה בחלק של אחרים אלא בירור החלקים לכל אחד מהם, די בהתרצות שני הצדדים לחלוק, ואינם צריכים רשות מפורשת להחזיק כל אחד בחלקו. **152. והרשב"א** מביא שיש מתרצים שבא רב אשי להשמיענו שלא צריך שכל אחד מהשותפים יחזיק בחלקו, אלא די בכך שאחד מן השותפים יחזיק בחלקו, וממילא נקנה החלק השני לחברו מדין חליפין, ובא להשמיענו שאפשר לעשות קנין חליפין על ידי קרקע. **153. שזהו** שיעורו של הכותל הבנוי בין השותפים, כמבואר במשנה להלן בדף ה, א. **154. וכן** אם גובהו ארבע אמות, אך עוביו פחות מחמשה טפחים. **155. כמבואר** במשנתנו שבכותל העשוי מלבנים, על כל אחד מן השותפים לתת טפח ומחצה. **156. כך** מבאר הרשב"א, שכוונתם גובה יותר מארבע אמות ועובי פחות מחמשה טפחים.

השותפים אינו רוצה לחלוק כלל, כופהו חברו לחלוק בכותל¹³⁷. אך קשה¹³⁸ מדוע לא נאמר שהתנא בחר להשמיע את הדין שהיוק ראייה נחשב להיוק דווקא בחצר שאין בה דין חלוקה, שבוזה יש חידוש שאפילו שהשותף נזקק להסכמת חברו לעצם החלוקה, חברו אינו יכול לטעון לו שהוא התרצה לחלוק את החצר שלא על דעת לעשות כותל, כמו שפירשנו לעיל¹³⁹ שלכן בחר התנא לעסוק במקרה כזה.

כי רצו מאי הוי ניהדרו בהו. למ"ל מחילה גולה לא פריך לדיכא למימר דקנו ושיעבדו נכסיהן לנצין הכותל אלא למ"ל פלוגמא לא מהני קנין דקנין דברים בעלמא הוא ללא מסיק אדעמיה שקנו נדמות.

הגמרא מקשה שאם המשנה עוסקת בחצר שאין בה דין חלוקה, ומדובר שהשותפים סיכמו ביניהם לחלוק את החצר. מה מועיל מה שסיכמו, הרי עדיין הם יכולים לחזור בהם, ויכולים למנוע את חלוקת החצר. וקושיית הגמרא היא רק לפי השיטות שמדובר בחצר שאין בה דין חלוקה. אבל לפי המפרשים שמחיצה המוזכרת במשנה הכוונה לכותל, ומדובר שהשותפים סיכמו ביניהם לבנות כותל, הגמרא לא מקשה מה מועיל מה שסיכמו לבנות ביניהם כותל, הרי יכולים הם לחזור בהם מהסכם זה. כיון שלשיטת זו יש לפרש שמדובר באופן שהשותפים עשו קנין ביניהם, ושיעבדו את נכסיהם¹⁴⁰ לצורך בניית הכותל¹⁴¹, אבל לפי המפרשים שמחיצה המוזכרת במשנה, הכוונה לחלוקה, ומדובר שעשו ביניהם הסכם שיחלקו, קשה שקנין על הסכם כזה לא יועיל, כיון שההסכם אינו מחייבם לתת כסף, אלא לחלוק את החצר¹⁴², וממילא נחשב הקנין לקנין דברים בעלמא. שהגמרא עדיין לא העלתה בדעתה שמדובר שעשו קנין, כל אחד על חלקו¹⁴³.

קנין דברים בעלמא הוא. נפק השוכר את הפועלים (ב"מ דף קז.) דמין ממנה ש"ח להיות כשואל ומוקי לה צקנו מידו הסם לאו קנין דברים הוא אלא קנין גמור הוא שמשעבד את עצמו שאם יאנס שילם.

בגמרא מבואר שקנין שנעשה על התחייבות שאין בה התחייבות על נתינה או מכירה של ממון¹⁴⁴, הוא קנין דברים ואינו מועיל. ומה שמצאנו בבבא מציעא¹⁴⁵, ששינוי שם במשנה¹⁴⁶, ששומר חינוס יכול להתנות שהוא יהיה כשואל¹⁴⁷, ומעמידה הגמרא שם¹⁴⁸ שמדובר באופן שהשומר חינוס עושה קנין על התחייבות זו, אין זה נחשב לקנין דברים, אלא קנין גמור הוא, כיון שהוא משעבד את עצמו שאם ייאנס החפץ, הוא ישלם אותו, ואם כן יש בהתחייבות זו התחייבות של ממון¹⁴⁹.

ללמוד שהיוק ראייה נחשב להיוק. זה אינו נכון, שאף בקושייתה הבינה הגמרא, שהחלוקה המוכרת שם הכוונה למסיפס, אלא שבקושיא סברה הגמרא שמדובר שם במסיפס העשוי מגזית שהוא מלא חלונות, כמו שפירשו התוספות לעיל בדף ב, ב בדיבור המתחיל 'יהוה אמניא', ובתירוץ חידושה הגמרא שמדובר במסיפס גרוע העשוי מקנים. ולכן מקשים התוספות מדי קושיית הגמרא, הלא ודאי שיש חידוש במשנתנו שהם חולקים בכותל, כדי למנוע היוק ראייה ומוכח שהיוק ראייה נחשב להיוק. **137. ומבאר** המהרש"א, שהתוספות מפרשים שקושיית הגמרא היא, שאם עיקר החידוש שבא התנא להשמיענו הוא, שהיוק ראייה נחשב להיוק, מדוע בחר התנא להשמיענו זאת במקרה של חצר שאין בה דין חלוקה וכשרצו לחלוק את החצר, היה לו לתנא להשמיענו זאת בחצר שיש בה דין חלוקה ואף שלא רצו שניהם לחלוק. אלא ודאי שעיקר מה שרצה התנא להשמיענו הוא, שאף בחצר שאין בה דין חלוקה, אם שני השותפים רוצים לחלוק, חולקים, ומקשה הגמרא מדוע הוצרך התנא להשמיענו זאת, הרי דין זה מפורש במשנה להלן. ומבאר המהרש"א לפי זה את תירוץ הגמרא, שהגמרא מתרצת שבאמת המשנה באה להשמיענו את הדין שאם הם רצו לחלוק הם חולקים אף בחצר שאין בה דין חלוקה. ובאה המשנה להשמיענו שחולקים זאת עושים מגזית גזית, שמהמשנה שם אין ללמוד אלא שחולקים במסיפס של קנים, אך החידוש הוא בצורת החלוקה, ולא במה שהיוק ראייה נחשב היוק, ולכן התנא עסק בחצר שאין בה דין חלוקה. ולהלן נביא בהערה את הגרסא השנייה שמביא המהרש"א וכך גרס המהר"ם, שלפי גרסא זו הגמרא מתרצת תירוץ אחר. **138. הגרסא** לפנינו וכן גרס המהרש"א, שהתוספות מקשים בזה קושיא, אך המהרש"א מביא שיש גרסו ותירץ, וכן גרס המהר"ם, כלומר שהיה גופא תירוץ הגמרא, וכמו שיבאר בהערה להלן. והמהר"ם כתב שכנראה התוספות חזקו בתוב ותי, והיו שטעו ופירשו שהכוונה 'ותימה', אך באמת הכוונה היא 'ותירץ'. **139. בדף ב,** ב בדיבור המתחיל 'וכיון דרצו', התוספות שם מקשים מדוע לפי המפרשים שחצר הכוונה לחלוקה, עסק התנא בחצר שאין בה דין חלוקה. ותירץ שם ר"י שהמשנה באה להשמיענו חידוש זה. ומקשה המהרש"א, שר"י אמר זאת, רק מחמת הקושיא מדוע עסק התנא בחצר שאין בה דין חלוקה, ובשלב זה אין מקום לקושייתו, כיון שהגמרא מבארת שהתנא בא להשמיענו שכשחולקים, חולקים בגזית כמנהג המדינה. וממילא אין מקום לקושיית התוספות, מדוע לא אמרה הגמרא שהחידוש של המשנה הוא שהשותף אינו יכול לטעון שלא התרצה לחלוק על דעת לעשות כותל, כיון שלפי מה שפירשו בדברי הגמרא כאן, אין הכרח לומר שיש חידוש כזה. ומביא המהרש"א שיש שהגידו במקום 'ותימה' 'ותירץ', (וכן מפרש המהר"ם) כלומר שהתוספות אינם באים להקשות מדוע לא אמרה הגמרא את תירוץ זה, אלא שזהו גופא תירוץ הגמרא. ואומר המהרש"א שצריך לומר שר"י לא גרס כך בגמרא, כי אם כן קושייתו ותירוץו, כתובים במפורש בגמרא. אמנם התוספות לעיל בדף ב, ב בדיבור המתחיל 'וכיון דרצו' כתבו שיש גרסיהם קושיא ותירוץ זה, בדברי הגמרא כאן. **140. מהלשון** משמע שצריך שני דברים, גם לעשות קנין, וגם לשעבד את הנכסים. והרא"ש בסימן ג כתב גם כן לשון

אלא מוכח שיש לבנה קטנה משלשה טפחים, ולכן הוצרכה המשנה לפרש שכוונתה ללבנה הגדולה שיש בה שלשה טפחים¹⁶⁶.

ה"ה בי קייטא ובי סיתוא. הוא כמו איכא מיהא ושרי ואם שמי נמי נכסיות היו צ"י מקומות של קייטא ושל סיתוא איירי כגון דחמו נה מיהא ועוד נראה כיון דיש שם נהכ"י אחר אין לחוש אם לא יבנו זאת והא דקאמר לדיכא דוכתא ללויי היינו שאין נהכ"י ועוד ממתת קור וחסו אין לחוש שמה יפגעו או בזמן גדול כל כך אין לחוש, ע"כ הגה"ה.

הגמרא מספרת שמרימר ומר זוטרא היו סותרים ובונים את בית הכנסת של הקיץ בחורף, ובקיץ היו סותרים ובונים את בית הכנסת של החורף. **והטעם**¹⁶⁷ שהיה מותר להם לעשות זאת הוא, כיון שמציאות זו שבית כנסת של הקיץ אינו ראוי לחורף ולהיפך, נחשבת כאילו מצאו בבית הכנסת שבר שצריך לתקנו שבאופן כזה מותר לסתור את בית הכנסת כמבואר בסוגיא. **ואם נפרש** שבית הכנסת של הקיץ ובית הכנסת של החורף, היו בתי כנסת נפרדים בשני מקומות שונים, צריך להעמיד את המעשה המובא בגמרא באופן שמצאו שבר בבית כנסת, ולכן הותר להם לסתור ולבנותו שוב¹⁶⁸. **ועוד נראה** לפרש¹⁶⁹ שאפילו אם לא מצאו בבית כנסת שבר הותר להם לסתורו כיון שיש בית כנסת אחר¹⁷⁰, ולכן אין לחשוש לכך שלא יבנו את הבית כנסת שהם סתרו. ומה שמבואר בגמרא שאסור לסתור בית כנסת אפילו כשיש מקום אחר להתפלל, היינו שיש מקום אך לא בית כנסת¹⁷¹. **ועוד טעם** שהותר להם לסתור את הבית כנסת, כיון שאם לא יבנו את בית הכנסת של הקיץ, יהיה עליהם להתפלל בקיץ בבית הכנסת של החורף ויהיה להם חס, וכן להיפך שאם לא יבנו את בית הכנסת של החורף בקיץ, יהיה עליהם להתפלל בבית הכנסת של הקיץ בחורף ויהיה להם קר, ולכן אין לחשוש שיפגעו ולא יבנו את בתי הכנסת. **ועוד יש לומר**, שאין לחשוש שיתמהמהו מבניית הבית כנסת בזמן ארוך כל כך שיש מתחילת החורף עד לקיץ, ומתחילת הקיץ לחורף.

אי הכי כי בנייה נמי. פירוש עד שיתפללו זה.

הגמרא מקשה שאם יש לחשוש לכך שיצטרכו לקיים מצוות פדיון שבויים, אם כן אף משבנו את הבית כנסת יש לחשוש לכך, שיצטרכו למכור את בית הכנסת לצורך פדיון שבויים. **וקושיית הגמרא** היא על בית כנסת שבנו אותו ועדיין לא התפללו בו, אך אם כבר התפללו בו, וודאי ששוב אין מוכרים אותו לצורך פדיון שבויים.

ועיי"ף פוריייה פהתם. ומינה והא אמרת נמי נכסיות אין שנים נהס לא שנת קבע ולא שנת ערלי ואין לתקן משום דנכנל הוא ואמר רב אסי צ"פ נהס דמגילה (דף סז: ושם ד"ה נמי) נמי נכסיות של צנל על תנאי הן עשויות ופ"ה הם נפקא מינה לענין הא דקמני לעיל אין אולתין נהן ואין שומים נהן ואין נכסין נהן נחמה מפני החמה ונכסות מפני הגשמים וצנל צנל מותר דהא קאמר הם נהס הכי רבינא ורב אדא הו קיימי ושיילי שמעתא מרבא אמא וילחא דמטרע עליהו ועיילי לני כנישתא ולא משום מטרע אלא משום דשמעתא צעי לילומא והשתא והלא נהכ"י של צנל היה והוי יחולין ליכנס זה מפני המטר.

הגמרא מספרת שרב אשי ראה בקע בבית הכנסת, וסתר את בית הכנסת והכניס את מיטתו כדי שישן שם עד שיבנהו. **וקשה** שהדין הוא שאין ישנים בבתי כנסת לא שנת קבע ולא שנת ארעי¹⁷², וכיצד ישן רב

טרקסין. אומר ר"ת דערק הוא כמו טרוקי גלי נכנסת (דף סז:). וסין הו סיינו לומר שהיה מפקיק וקורא את הלוחות שנחמו נכסיו שהיו מונחות עליון שהיה צינע הקדשים ו"מ טרקסין פנים וחוץ שאומה אמה היה ספק אם מקודשת פנים או חוץ ולכן היו שם שמי פרוכת כדאמרין ציומא (דף סז:).

רבנו תם מפרש את המילה טרקסין, ש'טרק' הוא מלשון סגירה כמו שמצאנו בברכות¹⁵⁷ טרוקי גלי, שפירושו סגירת דלתות. ו'סין' הוא מלשון סיני, כלומר שהטרקסין היה מפקיק וסוגר את הלוחות שנתנו בהר סיני, שהיו מונחות בארון שהיה מונח בקודש הקדשים, שאמה טרקסין הייתה מפקיקה בין הקודש ובין קודש הקדשים. **ויש מפרשים**¹⁵⁸ שהמילה טרקסין פירושה פנים וחוץ. והטעם שנקראת אמה זו כך, כיון שהיה ספק אם אמה זו קדושתה כבפנים דהיינו קודש הקדשים, או שמא קדושתה כקדושת ההיכל שהוא מבחוץ, ומחמת ספק זה עשו לאותה אמה שני מחיצות¹⁵⁹, כמבואר ביומא¹⁶⁰.

שאני התם דאיכא טפה יתירא. ה"מ לשני לאגז תקרה ומענינה קאי טפי כדאמרין נסמון.

הגמרא מתרצת שבבית המקדש התקיימה האמה טרקסין העשויה מגזית, אף שגובהה היה שלושים אמה ועובייה ששה טפחים, מחמת הטפח הנוסף שהיה בה. **וכמו כן** יכלה הגמרא לתרץ שהיא התקיימה מחמת התקרה ומעזיבה שהיו על גביה¹⁶¹ כמו שאומרת הגמרא בסמוך¹⁶².

דף ג, ב

אמר אביי גמירי. השתא לא נרין לשניא קמא.

אביי מתרץ שאין לעשות את האמה טרקסין, חלקה מגזית וחלקה מפרוכת, כיון שאמה צריכה להיות עשויה או כולה מבניין, או כולה מפרוכת. **ולפי זה** מתורצת קושיית הגמרא לפני כן, מדוע לא עשו שלשים אמה מגזית, ואת השאר מפרוכת, ולא צריך להגיע למה שתירצה שם הגמרא, שכותל גזית בגובה שלשים אמה ושישה טפחים, עומד רק כשיש מעליו תקרה ומעזיבה¹⁶³.

מכ"ל דאיכא זוטרת. ו"מ ודילמא מכלל לדיכא נרננתא ומה דיקא הוא זה ומירן ר"י דלא אין פחות משלשה אצל גדולות יש א"כ נכדי נקט ח"י לנינה של ג' טפחים דלא היה צריך למנין אלא והאריח ח"י לנינה ומו לא וממילא הייתי משער נקטנה האולי ולא מפרש שיעורא.

הגמרא מדייקת שהלבנה המוזכרת במשנה בעירובין¹⁶⁴, הכוונה ללבנה גדולה, ממה שכתוב שם לבינה של שלשה טפחים, שמשלשון זה משמע שיש לבנים אחרות ששיעורם פחות. **ויש להקשות** מניין לה לגמרא לדייק כך, הרי אפשר לדייק הפוך, שממה שפירשה המשנה שכוונתה ללבנה שיש בה שלשה טפחים, משמע שיש לבנים גדולים מכך. **ותירץ ר"י** שאם באמת אין לבנה פחותה משלשה טפחים, לא הייתה צריכה המשנה לפרש שהשיעור שנתנה לענין קורה הוא כדי לקבל אריח שהוא חצי לבנה של שלשה טפחים, אלא היה לה למשנה לפרש שהשיעור הוא אריח שהוא חצי לבנה, וממילא היינו יודעים לשער בלבנה קטנה שהיא שלשה טפחים כיון שלא שנה לנו התנא את השיעור¹⁶⁵,

157. **בז,** א. בגמרא שם (כו, ב) מסופר שהעבירו את רבן גמליאל מנשיאותו לאחר שפגע בכבודו של רבי יהושע, ולאחר מכן מחל רבי יהושע לרבן גמליאל, ודנו מי ילך לבית המדרש ואת לחכמים, ואמר רבי עקיבא שיסגרו את דלתות בית המדרש כדי שלא יבואו תלמידיו של רבן גמליאל ויצערו את החכמים בבית המדרש על שהעבירו את רבן גמליאל מנשיאותו. 158. **וכך** פירש רש"י ביומא נב, א בדיבור המתחיל 'טרקסין' בשם הירושלמי. 159. **בבית** המקדש השני שהייתה האמה עשויה פרוכת, כמבואר בהמשך הגמרא. אבל בבית ראשון הייתה האמה עשויה מגזית כמבואר בגמרא. 160. **נ,** ב. והתוספות שם בדיבור המתחיל 'ועבד' ביארו את הטעם שעשו שתי מחיצות, כיון שההפסוק משמע שהצד הפנימי של המחיצה צריך להיות כולו קודש קדשים, ואם יעשו מחיצה אחת בעובי אמה, שמא אותה אמה קדושתה כקדושת ההיכל, ונמצא שכל השטח שמעבר למחיצה הוא קודש קדשים, ולכן עשו שני מחיצות, שודאי מן המחיצה הפנימית לבפנים, הכל קודש בקדושת קודש הקדשים. 161. **מה** שאין כן בכותל העשוי בחצר, שאין לו תקרה ומעזיבה, צריך בו עובי של חמישה טפחים לכל ארבע אמות. 162. **ג,** א. הגמרא אומרת שבבית שני לא עשו אמה טרקסין, כיון שגובה הבניין עלה על שלושים אמות, והאמה לא הייתה מתקיימת. ומבאת הגמרא שלא עשו שלשים אמה מגזית והשאר מפרוכת, כיון שאף שלושים אמה אינם מתקיימים אלא על ידי התקרה והמעזיבה שעל גביהם. 163. **המהרש"ל** מקשה לפי זה מדוע לא אומרת הגמרא אלא אמר אביי כפי שרגילה הגמרא לומר כשהיא חוזרת בה מתירין קודם. ולכן אומר המהרש"ל שאף לאחר תירוצו של אביי צריך לתרץ מה שתירצה הגמרא על קושיית הקודמת, כיון שאין כוונת אביי שהאמה צריכה להיות עשויה כולה מבניין או מפרוכת, אלא ששלשים אמה צריכים להיות בבניין כפי שהיה בבית ראשון, ואין לעשות רק חלק מהשלשים אמה בבניין וחלק מפרוכת, וממילא הוצרכה הגמרא לבאר מדוע לא עשו שלשים אמה בניין והשאר פרוכת, שלזה לא מועיל תירוצו של אביי. 164. **י,** ב. 165. **כ"ז** שבלא שמפרש התנא את השיעור יש לנו להקל ולילך אחר השיעור הפחות. והטעם לכך הביא השיטה מקובצת בשם

הא שמואל גופיה אית ליה עובד כוכבים ועבד הנא על צמ ישראל הולד כשר
 צהולין (יבמות 77 מה). וז"ל שלא נשאו ישראלית וקראוהו אחינו אמה לפי שעבד
 אחינו [הוא] צממות [וע"ע חס"י יבמות מה: ד"ה כיון דלמין].

בגמרא מסופר שהתינוקת שנותרה מבית החשמונאים הכריזה שכל מי
 שיאמר שהוא מבית חשמונאי, הוא עבד. **וכך הוא הדין** 186 שכל
 מי שאומר שהוא מבית חשמונאי עבד הוא, שכן גם אמר שמואל
 בקידושין 187. **ומכאן קשה** על מה שפירש רש"י בסוטה 188, על המסופר
 שם במשנה שכשקרא אגריפס 189 המלך את הפסוק לא תוכל לתת עליך
 איש נכרי 190 זלגו עיניו דמעות, לפי שמקרא זה פוסלו מן המלכות,
 וניחמוהו החכמים ואמרו לו אחינו אתה, ופירש רש"י לפי שאימו מישראל
 הייתה. שלפי פירוש רש"י שבני הורדוס נשאו ישראלית, אם כן בניו אינם
 נחשבים לעבדים אלא לישראלים גמורים, ששמואל עצמו סובר 191 שעובד
 כוכבים או עבד שבאו על בת ישראל הוולד כשר, ומדוע אמר שמואל 192
 שהדין הוא שכל האומר שהוא מבית חשמונאי עבד הוא, ואסור לבוא
 בקהל 193. **וצריך לומר** שבאמת בני הורדוס לא נשאו ישראלית, ולכן
 אגריפס לא היה נחשב לישראל, ומה שאמרו לו חכמים אחינו אתה,
 הכוונה אחינו אתה במצוות 194.

מאן דריש מקרב אחיך רבנן. דפטי' קרא לא משמע למעוטי עבד
 שהו' אחיך צממות אלא עובד כוכבים וכע"ז דרשו (פ"ק פ"ט) ממוצרך שצחאך.

הגמרא מספרת שהורדוס הרג את חכמי ישראל כיון שהם דרשו מהפסוק
 'מקרב אחיך' 195 שאין למנות עבד למלך. **שמפשוטות** 196 לשון
 הפסוק לא משמע שבאה התורה למעט שלא ימנו עבד למלך, כיון שאף
 העבד נחשב כ'אחיך' כיון שהוא אחיך במצוות, כלומר שאף הוא חייב
 במצוות, ולא באה התורה אלא למעט שאין למנות עובד כוכבים למלך,
 אלא שחכמים דרשו 197 שכוונת התורה שצריך למנות את המלך ממובחר
 שבאחיך, דהיינו שאינו עבד, ולכן הרג אותם הורדוס.

קבא צינהו צבאיהו רבנן. לאו דוקא לטולה דהא הו' בני צמיא סהיו
 נשיאס כשעלה הלל מצבל כדלמרינן צפסמס צפק אלו דצריס (77 טו). והלל היה
 צפני הניס מלה סנה כדלמרינן צפק קמא דשנת (77 טו). ומלמס הודוס היה
 צפני הניס ק"ג סנה כדלמרינן צפק קמא דע" (77 טו).

בגמרא מסופר שהורדוס הרג את כל החכמים. **ואין הכוונה** שהרג ממש
 את כל החכמים, שהרי בני בתירא שהיו נשיאים בזמן שעלה
 הלל מבבל כמו שאומרת הגמרא בפסחים 198. והלל חי מאה שנה כשביית

אין דין מפורש כזה. וכתב שאין להוכיח ממה שאמר רב זירא במגילה כח, א שאחד
 הסיבות שהארץ ימים היה, שמעולם לא יישן שנת ארעי או קבע בבית המדרש, וכן
 משבחת הגמרא בסוכה כח, א את רבי יוחנן בן זכאי, כיון שאדרבה ממה שמשבחת
 הגמרא אותם שמעולם לא יישנו, משמע שמעיקר הדין הדבר מותר, שאם לא כן איזה
 שבח הוא, אלא שם הגמרא מונה דברים שעשו בגלל מידת חסידות ולא מעיקר הדין.
 ומביא הר"מ שטראשון את דברי המהרש"א בחידושי אגדות בגמרא במגילה שבאמת
 שנת קבע אסור לישון מן הדין, ורב זירא החמיר על עצמו שלא לישון אף שנת ארעי.
 וכתב שצריך לומר שהתוספות גרסו בברייתא המובאת במגילה כח, ב לגבי דברים
 שאסור לעשות בבית הכנסת, שאין ישנים בהם שנת קבע וארעי, והביא שהגרא
 בביאורו על שולחן ערוך אורח חיים קנא, יא כתב שהתוספות גרסו כן בברייתא
 המובאת שם. 173. **הפזרת** יוסף מקשה מהי קושייתם, הרי בהמשך כותבים התוספות
 שבבתי כנסת שבבל מותר לעשות בהם שימושים לאחר שחרבו, ואף כאן סתתרו את
 בית הכנסת מותר להשתמש בהם עד שיחזרו להתפלל בהם. וכתב שצריך לומר
 שהתוספות סוברים שכיון שבל היה כאן בית כנסת, מייד כשחזרו ובנו אותו הוא חזר
 לקדושתו. 174. **ב, ב.** **כ"זבור** שעושים תנאי בשעת בניית בית הכנסת.
 מהר"ם. 176. **שם** בדיבור המתחיל 'על תנאי' פירש רש"י על מנת שישתמשו בהם,
 ומסתיימת לשונו משמע שמותר להשתמש בהם אף בעודם קיימים. 177. **רש"י** שם
 בדיבור המתחיל 'זולתא דמטרא' פירש שהכוונה לזרם מים שבאים בחוקה.
 178. **ובסוף** הדיבור ביארו את התוספות את דברי רב אסי שבתי כנסת שבבל על
 תנאי עשויים. 179. **בהגהות** אשר"י על הרא"ש בסימן ד הביא בשם רבי"ה שלצורך
 בית הכנסת מותר לעשות תשימישים אלו, ואף רב אשי עשה זאת לצורך בית הכנסת.
 וכן פסק השולחן ערוך באורח חיים קנא, ד. והמשנה ברורה שם בסעיף קטן יח הביא
 בשם המגן אברהם שאף לדינת השולחן ערוך לא יכניס את מיטתו לתוך בית הכנסת,
 אבל האליהו רבה וכן רבי עקיבא איגר חולקים וסוברים שמותר להכניס מיטתו לתוך
 בית הכנסת. 180. **קא, א.** 181. **הגמרא** שם בדף ק, ב מביאה שנחלק רב ושמואל
 האם יוצאים ידי חובת קידוש בבית הכנסת, ופירש שם רש"י בדיבור המתחיל
 'שקידשו' שהכוונה לקידוש שמקדש השליח ציבור בבית הכנסת בלילות שבת וימים
 טובים. דעת רב שיוצאים ידי חובת קידוש, אך אין יוצאים ידי חובת קידוש אינם
 שצריכים לברך על היין בבואם לביתם, ושמואל סובר שאף ידי חובת קידוש אינם
 יוצאים כיון שאין קידוש אלא במקום סעודה, כלומר שצריך לעשות את הקידוש במקום
 שבו אוכלים את הסעודה. 182. **ב, ב.** 183. **ומבואר** שם בתוספות בדיבור המתחיל
 'בתי כנסיות' שדווקא בבבל מועיל התנאי, כיון שכשיבוא הגואל תופקע קדושתם, אבל
 בארץ ישראל שקדושתם קיימת לעד, לא מועיל תנאי. 184. **כ"זבור** לעשות בהם את
 כל השימושים האסורים לעשות בבית הכנסת. 185. **בגמרא** שם מבואר שהכוונה
 לא לעשות בהם חשבונות. ופירשו שם התוספות בדיבור המתחיל 'ואעפ"כ' שהכוונה

אשי בבית הכנסת 173. **ואין לתרץ** שהטעם שהיה מותר לרב אסי לישון
 בבית הכנסת הוא כיון שהבית כנסת היה בבבל, והגמרא במגילה 174
 מביאה בשם רב אסי, שבתי כנסת שבבל עשויים על תנאי 175, ופירש
 רש"י 176 שהתנאי מועיל שיוכלו לעשות בהם את הדברים ששנויים
 בברייתא שם שאסור לעשותם בבית כנסת, דהיינו שאין אוכלים ושותים
 בהם, ואין נכנסים בהם בזמן החמה כדי להגן על עצמם מן החמה, וכן
 אין נכנסים בהם בזמן הגשמים להגן על עצמם מן הגשמים, ובבבל מועיל
 התנאי שיוכלו לעשות בהם את הדברים הללו, ומטעם זה אף היה מותר
 לרב אשי לישון בבית הכנסת. **שבהמשך הגמרא** שם מוכח לא כמו
 פירוש רש"י, שהגמרא מביאה מעשה שרבינא ורב אדא עמדו ושאלו את
 רבא בדבר הלכה, וירד גשם בחזקה 177, ונכנסו לתוך בית הכנסת, ופירשו
 שהטעם שנכנסו לבית הכנסת הוא, כיון שהלימוד צריך דעת צלולה,
 ובזמן שיורד הגשם אין הדעת צלולה, משמע שאם לא היה בכך צורך
 ללימוד, היה אסור להם לעשות זאת, אפילו שהבית כנסת היה בבבל,
 ומוכח שאף בבבל אסור לעשות שימושים אלו בבית הכנסת, וכמו כן
 אסור לישון שם 178, ואם כן קשה כיצד רב אשי ישן בבית הכנסת 179.

י"ד ללא ממש לזה"כ עילה לפרי"ה אלא צממו לזה"כ צמקס שהאורחין
 רגילין לישן עס ולאכול כדלמרינן צע"פ (פסחים 77 קא). וס' ד"ה דלמין וצממו למה
 ל' לקדושי צני כנישתא לאפקוי אורחיס ידי חובתן דאלו ושמו וגו צני כנישתא
 והא דלמר דעל תנאי הן עשויין מפרש ר"י לענין שאס יחרצו יעשו מהן מה
 שילעו לצד מקלות ראש כדלמרי"ה סמס.

ויש לתרץ שרב אשי לא הכניס את מיטתו ממש לבית הכנסת, אלא
 הכניסה סמוך לבית הכנסת למקום שבו רגילים האורחים לישון
 ולאכול, כמו שמצאנו בגמרא בפסחים 180, שהגמרא מקשה לפי שמואל 181
 הסובר שאין יוצאים ידי חובה בקידוש שעושים בבית הכנסת, מדוע
 נוהגים לקדש בבית הכנסת, ואומרת הגמרא שעושים זאת כדי להוציא
 ידי חובת קידוש את האורחים שאוכלים ושותים בבית הכנסת.
ומה שאומרת הגמרא במגילה 182 שבתי כנסת שבבל 183 עשויים על
 תנאי, היינו תנאי שאם יחרבו יוכלו לעשות מהם מה שירצו 184, חוץ
 מקלות ראש 185 כמבואר שם בגמרא.

כ"ז דאמר מבית חשמונאי אתינא עבדא הוא. וכן הוא דהכי נמי
 אמר שמואל צפק עשרה יוספין (קדושין 77 ע"ב) ומכאן קשה על פ"ה צללו נלמריס
 (טו"ס 77 מה). דלמר אמרו לו לאגריפס אחינו אמה ופ"ה סמס שאמרו לו אחינו
 לפי שהיה אמו מישראל דל"כ כיון דצני הודוס נשאו ישראלית אמאי עבדא הו'

לצד חברו, מדוע לא נחשוש שחברו יגזוז סימן זה. ואפילו שלגבי חזית הנעשית בכותל אבנים מבחוץ, אמרה הגמרא שאין לחשוש שחברו יגזוז את החזית, כיון שיהיה ניכר הגזיזה, בחזית העשויה בכותל נצרים אין לתרץ כך, כיון שגזיזת החזית בכותל זה אינה ניכרת.

דף ד, ב

לאפוקי מדאביי. ואזי סנר דשפיר אית ליה למימני תקנתא לרמאי.
רבינא מפרש שכוונת המשנה במה שכתבה שאם עשו מדעת שניהם בונים את הכותל באמצע ובונים חזית מכאן ומכאן, להשמיענו שאף במחיצה העשויה מנצרים שייך לעשות חזית, שלא כאביי הסובר שבמחיצה העשויה מנצרים אין תקנה אלא בשטר. **ואביי יסבור** שבאמת המשנה עסקה בכותל אבנים, ובאופן שקדם אחד ועשה חזית ברשותו, שאז על השני לעשות אף הוא חזית ברשותו, כדי שלא יטען חברו שהכותל שלו. וסובר אביי שבאמת יש לה למשנה לכתוב תקנה למקרה של רמאים.

אם עמד וגדר את הרביעית. ל"ג אס עמד ניקף דהא לכולהו לניטי דגמלא קאי אמקיף צל מלשנא צמלא דקאמר מקיף וניקף איכא צנייטו והא דלייק צפק צלד הרגל (צ"ק דף כ: וס) טעמא דניקף הא מקיף פטור היינו להווא לישנא.

הגרסא בדברי רבי יוסי במשנה היא, אם עמד וגדר את הרביעית²¹⁵. **ולא גורסים** אם עמד ניקף וגדר את הרביעית, כיון שלפי כל ההסברים שמביאה הגמרא בביאור מחלוקתם של רבי יוסי ותנא קמא מדובר שהמקיף עמד וגדר את הרוח הרביעית²¹⁶, ורק הביאור האחרון במחלוקתם של רבי יוסי ותנא קמא, מעמיד את דברי רבי יוסי באופן שעמד הניקף וגדר את הרוח הרביעית. **והגמרא בבבא קמא**²¹⁷ שמדייקת מדברי רבי יוסי, שדווקא אם הניקף עמד והקיף את הרוח הרביעית מגלגלים עליו את הכל, אבל אם עמד המקיף וגדר את הרוח הרביעית, הניקף פטור, דייקה זאת לפי הביאור האחרון בגמרא כאן, שרבי יוסי ותנא קמא נחלקו במקרה שעמד הניקף והקיף את הרוח הרביעית, ובאופן זה מחייבו רבי יוסי בתשלומים, ולכן מדייקת הגמרא שם שדווקא אם הניקף²¹⁸ גדר הוא חייב, אך אם המקיף גדר הוא פטור.

דמי קנים בוזל. ואל"מ מאי שנא משנה שאינה עשויה לטע דאס נטעה חניוהי שלא נצטוו אמר רב ושמואל צהשאל (ב"מ דף קפ) שמיין לו וידו על המתחנה ואורי' דשאני כהא דמני' אל"ל לדידי קני לי צנטיירא בר זוזא ומי'מ דמי קניס צול יסיי ליה דלגן סהדי דאס היה מולאס כ"כ צול היה גזר צהס.

חייא בר רב סובר שלפי רבי יוסי שמחייבים את הניקף בתשלומי הגדרות, היינו לפי שווים של גדרות העשויות מקנים זולים. **וקשה** מדוע הניקף אינו חייב אלא בתשלום גדרות העשויות מקנים זולים, מדוע שונה מקרה זה, מיורד לשדה חברו שאינה עומדת לניטעה, ונטעה שלא ברשות, שסוברים רב ושמואל²¹⁹ שידו של הנוטע על התחונה, שאם הדמים שהוציא על הנטיעה היו מרובים משווי השבח שהשיחה השדה מחמת

הגמרא 'תיובתא' בטלו דברי מי שהתיובתא עליו, ובכל מקום שנאמר 'קשיא' לא בטלו דברי מי שנאמר עליו קשיא, אלא שבאותה עשה שנאמרה הקשיא, לא מצאו תירוק, אך באמת ניתן לתרץ את הקשיא, וכך נראה שסוברים התוספות כאן. אמנם רש"ם עצמו חולק על רבותיו וסובר, שאין חילוק בין קשיא לתיובתא, אלא שעל קשיא על אמרא ממשנה או מברייתא, שייך לשון תיובתא, ועל קשיא מאמורא אחר, שייך לשון קשיא. וצריך עיון כיצד יפרש רש"ם את הקשיא בסוגייתנו שהיא קשיא ממשנה. **210.** והרשב"ם²¹⁰ 'הרשב"א הביאו שיש לפרש באופן אחר, שמבחוץ הכוונה, מהצד החיצוני של השותף, דהיינו הפנימי לו. **211.** **שמשמעו** בליטה בחומה. **212.** **שמשמעו** מהעבר השני של החומה. **213.** **תוספות** זה שייך לעמוד ב. **214.** כך פירש רש"י בדיבור המתחיל 'הוצא'. **215.** וכך גרס רש"י בדיבור המתחיל 'ה' וכן הוא הגרסא בהגהה המובאת ברש"י. **216.** **דבר** זה אינו מפורש בגמרא מלבד בהסבר השלישי במחלוקתם, שלפי הסבר זה רבי יוסי חולק על תנא קמא הסובר שרק אם עמד הניקף מגלגלים עליו את הכל, וסובר שכך הדין בין אם עמד מקיף ובין אם עמד הניקף, שלפי ביאור זה רבי יוסי דיבר בין כשעמד מקיף ובין כשעמד ניקף. ונראה שהתוספות סברו שלפי ההסבר הראשון שהתנא קמא סובר שמחייבים אותו רק בדמי שכירות שומר, וכן להסבר השני שהתנא קמא מחייב בתשלומים רק על הגדר הרביעית, אין לפרש שמדובר שהניקף עמד והקיף, שאם כן וודאי יש לחייבו בכל התשלומים כיון שגילה בדעתו שהוא חפץ בגדרות, ומוכרחים לפרש שמדובר שעמד המקיף, ולכן חולק תנא קמא על רבי יוסי. **217.** כ, ב. הגמרא שם דנה לגבי זה נהנה זה לא חסר אם חייב בתשלומים. כגון באדם שדר בחצר חברו שלא מדעתו, וחצר זו אינה עומדת לשכירות, ואין כאן הפסד לבעל החצר, אך הדר בה רגיל לשכור, ואם כן יש לו הנאה מחצרו, ומוכיחה הגמרא מדברי רבי יוסי במשנתנו שאמר שאם עמד הניקף וגדר מגלגלים עליו את הכל, ויש לדייק שדווקא אם עמד הניקף הוא חייב בתשלומי הגדרות כיון שגילה בדעתו שהוא חפץ בגדרות, אך אם עמד המקיף והקיף, הניקף אינו חייב, ומוכח שזה נהנה וזה לא חסר פטור. **218.** **מדברי** התוספות בבבא קמא שם בדיבור המתחיל 'אם עמד' משמע שאף לפי הסבר זה, לא גורסים במשנה 'ניקף', וכן מובאר בתוספות להלן בדיבור המתחיל 'ורבי יוסי'. **219.** **בבבא** מציעה קא, א. הגמרא

המקדש היה קיים כמו שאומרת הגמרא בשבת¹⁹⁹, והורדוס מלך מאה ושלוש שנים בזמן שבית המקדש היה קיים כמבואר בברייתא בעבודה זרה²⁰⁰, ויוצא שבני בתירא שמשו בנשיאות בזמן מלכות הורדוס, ומוכח שלא הרג את כל החכמים.

דף ד, א

שכ"ל דברי מלכות נחתכין ע"ל פיו. לפי מרגוס [שן] לחשוות ענש הכנה שנהרג דמניז ויגידו למרדכי את דברי אסתר ולא כתב הסם הסך לפי שהרגו המן על שהיה משיב דברים בין אסתר למרדכי ומיהו גמ' שלנו אין מופסן קן דלרשין נמגילה (דף ק"ט) והסך להיכן הלך ומפרש לפי שאין משיבין על הקלקלה.

הגמרא מקשה לפי המפרשים שהשם התך ניתן לדניאל על שם שכל דברי מלכות נחתכים על פיו, היכן מצאנו שנענש דניאל. **ולפי תרגום** אחשורוש²⁰¹ על מגילת אסתר, התך שהוא דניאל נענש בעונש גדול שהוא נהרג. שבפסוק באסתר²⁰² כתוב 'ויגידו למרדכי את דברי אסתר'²⁰³ ולא כתוב שם שהתך הוא היה השליח בין אסתר למרדכי, אמר למרדכי את דברי אסתר, ואומר התרגום שהטעם שלא מוזכר שהתך אמר כן למרדכי, כיון שהרגו המן על שהיה מעביר דברים בין אסתר ומרדכי²⁰⁴. **אמנם** הגמרא שלנו אינה סוברת כן, שבגמרא במגילה²⁰⁵ כתוב שהטעם שלא מוזכר שהתך אמר למרדכי את דברי אסתר, כיון שהתך לא רצה להיות שליח לדבר קלקלה²⁰⁶, ולכן לא אמר למרדכי את סירובה של אסתר להיכנס אל המלך²⁰⁷.

הכי קתני וכן בגינה פתם ב'. וסיפא נמי יש לפשט קן אצל סמס נקעה ומקום שלא נהגו לגזור צנינה אין ממיצין אומי.

אביי מפרש את כוונת המשנה, וכן בגינה סתם, ובמקום שנהגו לגזור בבקעה מחייבים אותו. **וכמו כן** יש לפרש את המשך דברי המשנה, אבל בסתם בקעה ובגינה במקום שלא נהגו לגזור, אין מחייבים אותו²⁰⁸.

והא מבחוץ קתני קשיא. ומיומנא אינה דמלנין למייר היינו שזולט חן לזומה מ"מ קשיא היא דל"כ מחון סוה ליה למימני.

הגמרא מקשה לפי הסוברים שרב הונא אמר שעושים את החזית מבפנים, מדוע כתוב במשנה שעושה חזית מבחוץ, ועל קשיא זו אומרת הגמרא קשיא. **והטעם** שלא אמרה הגמרא תיובתא²⁰⁹, כיון שאפשר לתרץ שאין כוונת המשנה שהחזית צריכה להיות בצד החיצוני של החומה, אלא שהחזית צריכה להיות בולטת החוצה על החומה, אך היא נעשית ביצוד הפנימי של החומה²¹⁰. **ואף על פי כן** אומרת הגמרא קשיא, כיון שאם זו כוונת המשנה, היה לה לכתוב מחוץ²¹¹, ולא מבחוץ²¹².

גייז ציה חבריה ושדי ציה. אע"ג דלעיל אמר גוזא מילע ידע צהולא לא ידע.

הגמרא מקשה²¹³ על רב נחמן שאמר שבמחיצה העשויה מהוצא דהיינו מנצרים²¹⁴, אם בא לעשות בה חזית, יסנוף את ראשי הנצרים

ומוכח שבני בתירא חיו בזמן הלל. **199.** טו, א. הגמרא שם מקשה על מה שכתוב בברייתא שיוסי בן יועזר ויוסי בן יוחנן גזרו טומאה על ארץ העמים ועל כלי זכוכית, ממה שאמר רבי ישמעאל בן רבי יוסי בשם אביו שחכמים גזרו טומאה על ארץ העמים ועל כלי זכוכית שמונים שנה לפני חורבן הבית, ואין לומר שיוסי בן יועזר ויוסי בן יוחנן חיו בזמן הזה, שהרי שנינו בברייתא שהלל ושמעון בן גמליאל ושמעון נהגו את נשיאותם מאה שנה בזמן שבית המקדש היה קיים, ויוסי בן יועזר ויוסי בן יוחנן חיו כמה דורות לפני הלל. ומפורש בברייתא שהלל כיהן בנשיאות שמונים שנה בזמן שבית המקדש היה קיים. **200.** ט, א. **201.** הוא התרגום המופיע לפנינו על מגילת אסתר. **202.** ד, יב. **203.** **במגילה** מסופר שנערות אסתר סיפרו לה שמרדכי מתהלך לבוש בשק ואפר, ואסתר שלחה את התך אל מרדכי לשאול אותו מדוע הוא לבוש כך. ומרדכי סיפר לו את גורת המן, ואמר להתך שיצווה את אסתר להיכנס אל המלך ולבקש על עמו. וכתוב שאסתר צוותה על התך שיאמר למרדכי יכולה להיכנס אל המלך כיון שלא נקראה לבוא אליו. ואז מסופר בפסוק שאמר למרדכי את דברי אסתר, ולא מוזכר שהתך אמר לו. **204.** **ומסופר** בתרגום שמיכאל וגבריאל המלאכים הזדמנו לשם, וספרו למרדכי את דברי אסתר. **205.** טו, א. **206.** **ומבבא** לומדת הגמרא שאין משיבים על הקלקלה. **207.** כך מובאר שם ברש"י בדיבור המתחיל 'על הקלקלה' שהקלקלה היא, סירובה של אסתר להיכנס אל המלך. **208.** **ומבבא** אין המהר"ם והמהר"ם שאף לאחר תירוצו של אביי יש להקשות סתירה במשנה לענין בקעה, שבמשנה כתוב לפי הסברו של אביי שבקעה במקום שנהגו לגזור מחייבים אותו, ומשמע שבקעה סתם אין מחייבים אותו, ולאחר מכן כתוב במשנה שבקעה במקום שנהגו שלא לגזור אין מחייבים אותו, ומשמע שבקעה סתם מחייבים אותו, ולכן פירשו התוספות שכוונת המשנה בסיפא, שסתם בקעה ומקום שלא נהגו לגזור בגינה, מחייבים אותו. ומבאר המהר"ם לפי זה את קושיית רבא על אביי, שלפי הסברו של אביי לא היה לה למשנה לכתוב אבל בבקעה, כיון שאף לפני כן עסקה המשנה בדין בקעה, אלא היה למשנה לומר שבסתם אין מחייבים אותו, והיה מובן שהכוונה לסתם בקעה, כיון שהדין לפני כן במשנה נאמר על בקעה. **209.** **רש"ם** להלן בדף נב, ב בדיבור המתחיל 'קשיא', הביא בשם רבותיו שכל מקום שאומרת

הנטיעה, מקבל הוא את דמי השבח שהשביחה השדה, ואם שווי השבח שהשביחה השדה עולה על דמי ההוצאות שהוציא בנטיעה, מקבל את דמי ההוצאות²²⁰. ואם כן אף כאן²²¹ היה לנו לחייב את הניקף בדמי ההוצאות של המקיף, אם שווי השבח שהשביחה השדה עולה על דמי ההוצאות, ואם ההוצאות עולות על שווי השבח, יש על הניקף לשלם למקיף את דמי השבח, ומדוע אין מחייבים אותו אלא דמי קנים בזה. ומתוך ר"י שהמקרה כאן שונה מאדם שנטע את שדה חברו שלא ברשותו, כיון שכאן יכול הניקף לטעון שאין לו צורך כלל בגדרות, כדי למנוע מהבהמות להיכנס לשדהו, אלא די לו לשכור שומר בזה²²² שימנע את כניסת הבהמות לשדהו, ולכן אין לחייבו בהוצאות הגדר²²³, או בשבח שהשביחה²²⁴ השדה על ידי הגדר²²⁵. ומכל מקום מחייבים אותו להשתתף בדמי גדר העשויה מקנים זולים²²⁶, כיון שדבר ברור הוא שאם היה יכול למצוא קנים בזול כל כך, היה מעדיף לגדור בהם מלשכור שומר.

שניה ושלישית א. אומר ר"י דהיינו טעמא דאין לך אדם שלא היה מסייע לרביעית ע"מ שיהא גזר מד' רוחמו ונקוטנס פירש לפי שכבר יא' מן השלשה מנ"ד זכאי, הג"ה וקמ' קשה דל"כ גם לרביעית יא' זכאי עד טפח אחרון ע"כ.

הגמרא אומרת שמחלוקתם של תנא קמא ורבי יוסי היא, שלדעת תנא קמא על הניקף לשלם למקיף את דמי הגדר הרביעית בלבד, ולא את דמי הגדר הראשונה שנייה ושלישית, ורבי יוסי סובר שאף אותם עליו לשלם. **ומפרש ר"י** את טעמו של תנא קמא²²⁷, שעל הגדר הרביעית יש לחייבו, כיון שאין אדם שלא היה מסייע בבניית הגדר הרביעית, כשעל ידי סיועו בבניין גדר זה, הוא יהיה מוקף מארבעה רוחותיו, ואם כן נהנה הוא מן הגדר הרביעית, ולכן עליו לשלם עליה. **ורש"י פירש**²²⁸ את הטעם שלפי תנא קמא הניקף פטור מתשלומי הגדר הראשונה, השנייה, והשלישית, כיון שהניקף כבר יצא זכאי בבית דין מתביעתו של המקיף שישתתף עימו בתשלומי גדרות אלו, ושוב אין לחייבו. **וקצת קשה**²²⁹ על פירושו שטעם זה יש לפטרו אף על הגדר הרביעית מלבד הטפח האחרון, כיון שעד הטפח האחרון הוא יצא זכאי בבית דין מתשלומי הגדר, כיון שכל עוד היא לא הושלמה, היא אינה מועילה²³⁰.

ורבי יוסי סבר אם עמד ניקף וגדר את הרביעית. אע"ג דעד השמא היה ממניר כדמשמע לישנא דמגלגלנין עליו אם הכל להך לישנא לא הו' הכי דלשון אט עמד משמע ניקף.

לפי הביאור האחרון שאומרת הגמרא במחלוקתם של תנא קמא ורבי יוסי, תנא קמא סובר שבין אם עמד הניקף ובין אם עמד המקיף והקיף, הניקף חייב בתשלומים, ורבי יוסי סובר שדווקא אם הניקף הקיף הוא חייב בתשלומים. ויוצא לפי זה שרבי יוסי מיקל ותנא קמא מחמיר. **ואפילו** שלפי ההסברים הקודמים שאמרה הגמרא בביאור מחלוקתם, רבי יוסי היה זה שהחמיר שכך משמע מלשונו של רבי יוסי, שאמר מגלגלים עליו את הכל, שמשמע שבא להוסיף חיוב על תנא קמא. לפי הסבר זה

רבי יוסי מיקל, ומשמע כך מלשונו של רבי יוסי שאמר, אם עמד והקיף, שמשמעו שהניקף עמד²³¹.

דף ה, א

הגדה כתב בספרים אב"ר מקיף א' יהיב ליה א"א דמי רביעית. וקשה דמנלן דיהיב ליה אפי' דמי רביעית דילמא לא יהיב ליה כלל וכן משמע צ"ל כ"ל הרגל (ב"ק כ"ז: וס' ד"ה טעמא) דקאמר טעמא דניקף הא מקיף פטור ש"מ זה נהנה זה לא חסר פטור ודמי שאלו המס דל"ל לדידי סגי לי בנטיעה בר זוחא מיהו יש לדחות דה"ק לדידי סגי לי בנטיעה בר זוחא הלכך פטור מלמסיע לר' רוחות אצל רביעית יסייע דאין לך אדם שלא יסייע לרביעית שיהיה גזר מלרצע רוחמו.

הגמרא²³² באפשרות השלישית²³³ אומרת, שמחלוקתם של תנא קמא ורבי יוסי היא, שתנא קמא סבר שדווקא אם עמד ניקף והקיף מגלגלים עליו את הכל, אבל אם עמד המקיף והקיף אין מחייבים את הניקף אלא בתשלומי הגדר הרביעית. **וקשה** מניין לה לגמרא לומר שלפי תנא קמא אם עמד המקיף והקיף, חייב הניקף בתשלומי הגדר הרביעית, אולי באמת לפי תנא קמא אם עמד המקיף והקיף, הניקף אינו חייב בתשלומים כלל, אף לא על הגדר הרביעית²³⁴. **וכך משמע** בגמרא בבבא קמא²³⁵, שהגמרא מדייקת מדברי רבי יוסי²³⁶ שדווקא אם עמד הניקף והקיף מחייבים אותו בתשלומים, אבל אם עמד המקיף והקיף הוא אינו חייב בתשלומים, ומוכיחה הגמרא מדבריו שזה נהנה זה לא חסר פטור, כלומר שהניקף נהנה מהקפת הגדרות על ידי המקיף, והמקיף אינו מחסיר ממון מחמת הניקף, שאף לולי הניקף הוא היה נצרך להקיף את שדהו בגדרות. וכתוב במשנה שלפי רבי יוסי שהוא פטור. ודוחה הגמרא, שבאמת זה נהנה זה לא חסר, הנהנה חייב בתשלומים, והטעם שפטר רבי יוסי את הניקף שנהנה מהקפתו של המקיף הוא, שיכול הניקף לטעון למקיף, אני די לי לעשות גדר קוצים²³⁷ בזה כדי למנוע את כניסת הבהמות לשדה שלי ואיני זקוק לגדר אבנים, ולכן איני צריך להשתתף בתשלומי הגדרות²³⁸. ומבואר שזו הסיבה לפטור את הניקף מתשלומים, כשהקיפו המקיף, וטענה זו היא סיבה לפטורו אף מן הגדר הרביעית. **ויש לדחות** שאמנם הסיבה לפטור את הניקף מתשלומי הגדרות כשהקיפם המקיף, היא מחמת טענת הניקף שדי לו לעשות גדר קוצים בזה, אך מכל מקום יש לחייבו להשתתף בתשלומי הגדר הרביעית, כשעל ידי השתתפות זו הוא יהיה מוקף בגדר אבנים מארבעה רוחותיו, ובאופן כזה יעדיף אדם להשתתף בבניין הגדר הרביעית, מלעשות גדר קוצים בזה, ולכן הוא חייב בתשלומי הגדר הרביעית.

ואי א' דאיננא א"ר כרב הונא א"יבא דר' יוסי. קמ' היה נראה שלא להפסידו היה אומר כן מללא קאמר ואי לא מגנינא לאפדנא מינך או מחינא לך כסילואה ללא מנע דמא' ואלע"ג דלולוב גהול (ספס דף ל: וס' ד"ה ולרזא) אמר שמואל לנאסו דמזניי אסא אסו זנייכו ואי לא דרשין לכו כר' טרפון וצעי למימר המס דלהפסידו היה אומר כן הכא נראה דהכי ס"ל כדפירש רש"י ועוד

התוספות, על פי המבואר בגמרא שם שאם אמר לו בעל השדה טול עציך ואבניך, אינו חייב לשלם לו כלל, כיון שבאופן זה גילה ברעתו שאינו חפץ כלל בהשבתת חברו, ואף כאן יטען הניקף למקיף שאינו חפץ כלל בגדרות שעשה, כיון שיכול היה לשכור שומר שימנע את הבהמות מלהיכנס לשדה. **226. ב'לומר** אם באמת היה די לו לשכור שומר בזה, היה לו להתחייב לשלם רק זה, ומדוע מחייבים אותו בתשלומי גדר העשויה מקנים זולים. **227. בתוספות** לא התבאר מה הטעם שהוא פטור על שלושת הגדרות. ומבאר המהרש"א שהיה פשוט להם לתוספות שהטעם הוא כמו שמבאר הגמרא בבבא קמא כ, ב שיכול הניקף לטעון למקיף שדי לו לשכור שומר בזה, ואינו זקוק לגדרות, ולכן אין לו הנאה מהגדרות. אלא שבאו התוספות לבאר מדוע אין לפטרו מטעם זה אף על הגדר הרביעית. **228. בדיבור** המתחיל 'דתנא קמא'. **229. קושיא** זו היא מהגדה. **230. והרש"י** יישב את דברי רש"י שדווקא במקום שתבעו המקיף בבית דין, ופטרורו בית דין שוב אין לחייבו. ונראה כוונתו שודאי לא יתבע המקיף את הניקף על המחיצה הרביעית עד שסיים לבנותה, ואז החייבוהו הבית דין. **231. וכן** מפורש שהגדה ברש"י על המשנה, שממה שכתוב אם עמד, ולא כתוב אם גדר, משמע שלא אותו אחד שגדר את שלושת הגדרות, גדר את הרביעית, אלא אחר, והיינו ניקף. **232. תוספות** זה הוא מהגדה, והוא שייך לעמוד הקודם. **233. אפי' חייא בר רב. 234. מהטעם** שיתבאר להלן. **235. ב.** הגמרא שם דנה האם זה נהנה זה לא חסר חייב בתשלומים, כגון הרר בחצר חברו שלא ברשות, ואותו אדם רגיל לשכור מקום כדי ללון בו, ונמצא שהוא נהנה מחצר חברו, והחצר אינה עומדת להשכרה, ונמצא שבעל החצר אינו נחסר ממון על ידי דירורו בחצר. **236. התוספות** לעיל בדף ד, ב כתבו שדיוק הגמרא שם הוא לפי האפשרות האחרונה שאמרה הגמרא לעיל בביאור מחלוקתם של רבי יוסי ותנא קמא, שרבי יוסי סובר שדווקא אם עמד הניקף והקיף הוא חייב בתשלומים, ותנא קמא סובר שאף אם עמד המקיף והקיף הוא חייב בתשלומים. **237. כך** פירש שם רש"י בביאור המתחיל 'לדידי סגי' את מה שכתוב שם בגמרא 'נטירא בר זוחא'. **238. ופ"י** דחייא זו יצטרך הניקף

שהיה מצרן, כיון שאין מרחמים בדין²⁴⁹. ועוד קשה על פירושו, ממה שכתוב בגמרא שרבינא סבר לסלק את רוניא מחמת דין בר מצרא, ומשמע שמחשבה זו טעות הייתה, ולפי רש"י מחשבה זו לא הייתה טעות, אלא שביקש ממנו רב ספרא, שאף על פי כן ירחם על רוניא. ועוד קשה איזה שייכות יש למעשה זה עם סוגייתנו, ואם השייכות היא מפני שמעשה זה היה עם רבינא ורוניא שהזכרו לפני כן בסוגיא, אם כן היה לה לגמרא להביא את המעשה על רוניא ורבינא שמובא בגמרא בגמרא בבבא מציעא²⁵⁰. ועוד ששם היה לה לגמרא להביא את שני המעשים שמביאה הגמרא כאן על רוניא ורבינא. ועוד קשה²⁵¹ לפירושו מדוע מכנה הגמרא את הרצען העני צלא, הרי צלא הוא עור, ולא רצען. כמו שאומרת הגמרא במועד קטן²⁵² שדרגש הוא מיטת עור.

ואומר ר"ת זמן ארבע אמינא דרבינא היינו אמרנו אומס שדות לאקפיה רבינא מלרע רוחות והיה רבינא מלרן מג' רוחות ורוניא מרוח אסת ואף על גב דלמר בהמקבל (ב"מ דף קט) הני ארבע בני מלרל דקדים חד מנייהו וזמן מאי דזון זמן מ"מ סבר רבינא לסלוקי משום שהיה מלרן מג' לדרין ורוניא רק מרוח אסת אל"ל רב ספרא אמרי אינשי ארבעה לללא פירוט לעור גדול לרין ליתן לעבדן ד' וזו ה' לללא עור קטן כלומר לרין ליתן מן הקטן כמו מן הגדול שיש טורח בקטן כמו גדול ה"ע מאי טעמא דינא דבר מלרל משום שהיה כל שדמיו סמוכין שיעל למוטען צנת אסת ולכן הוא מלרן מרוח אסת כמו אסת מג' רוחות.

ומפרש רבנו תם את המעשה המובא בגמרא שרוניא קנה שדה על מיצר של רבינא, שהכוונה למיצר אותם שדות שהקיפו את שדהו של רוניא מארבע רוחותיו כמו שמסופר לפני כן בגמרא. ושדה זו שקנה רוניא, הייתה בין השדה שלו לשלושת השדות של רבינא, ונמצא שרבינא היה מצרן משלושה רוחות, ורבינא היה מצרן רק מרוח אחת²⁵³. ואפילו שכתוב בגמרא בבבא מציעא²⁵⁴ שאם היו ארבעה אנשים, שלכולם היו שדות על מיצר השדה הנמכרת, וקדם אחד מהם וקנה את אותה שדה, קנינו קניין, ושאר המצרנים אינם יכולים לסלקו. אף על פי כן סבר רבינא לסלק את רוניא, כיון שהוא היה מצרן רק מרוח אחת, ואילו רבינא היה מצרן משלושה רוחות. ועל כך השיבו רב ספרא, שרגילים האנשים לומר, שבין על חתיכת עור קטנה, ובין על חתיכת עור גדולה, צריך לתת למעבדה ארבעה זווים, כיון שהטרחה בשניהם שווה. ואף כאן, הטעם לדין בר מצרא שהמצרן קודם בקניית השדה לשאר אנשים הוא, כדי

כשאמר רבא לרוניא שישלם לרבינא דמי שיראה נקט לשון פיוס, כיון שמעיקר הדין עליו לשלם דמי קנים בזה. והירץ שלא מסתבר לומר שגם מה שאמר רבא לרוניא, לך והתפייס עימו בדמי שמירה, וגם מה הפחידו שיפסוק כרבי יוסי לפי רב הונא, את שני הדברים אמר לו שלא כפי הדין, וממילא אם מוכח שמה שאמר לו לשלם דמי שמירה, היינו לא כפי הדין, אם כן מה שהפחידו שיפסוק כרבי יוסי הוא על פי דין.²⁴⁷ **בדיבור** המתחיל 'ארבעה לצלא'. כתב רש"י שכן שמוע לפרש את דברי הגמרא, דחה רש"י פירושו זה. ופירש שרוניא היה רצען, והוצאותיו מרובות שצריך לשלם ארבעה זווים לקנות את העור, ועוד ארבעה זווים לשכרם של הרצענים, ולכן בקשו רב ספרא שירחם עליו. והנה לא פירשו התוספות על איזה פירוש ברש"י הם מקשים את קושייתם. וכל הקושיית שהם מקשים קשים לפי שני הפירושים, אלא שהקושיא האחרונה שהקשו קשה רק על הפירוש שרש"י דחה, ורש"י עצמו מקשה את קושיא זו על אותו פירוש, ולכן נראה שכונת התוספות להקשות על אותו פירוש. (הפירוש האחרון המובא ברש"י הוא הגהה כמו שכתב מסורת הש"ס באות ה בשם מהרש"ל).²⁴⁸ **בדברים** ה, יח. **כמו** שסובר רבי עקיבא במשנה בכתובות פד, א. שכתוב שם במשנה לגבי אדם שמת והניח אישה ובעל חוב יורשים והיה לו מלוה או פיקדון ביד אחרים, ואין בהם כדי לשלם לכולם, שסובר רבי ישמעאל שיתנו את הכסף לכולם שבהם ונחלקו שם בגמרא מה הכוונה לכולם, או שהכוונה לכולם שבראיה, דהיינו למי שתאריך שטור אחרון, שלא יוכל לטרוף מהלקוחות שקדמו לו, או שהכוונה לכתובת אישה, שהיא צריכה שיהיו לה נכסים כדי שתמצא חן בעיני אנשים שירצו לנשאה. ורבי עקיבא חולק וסובר שאין לתת לאלו מפני הרחמים, שאין מרחמים בדין, אלא ייתנו הכסף ליורשים מהטעם המבואר שם. ובנמוקי יוסף פירש את הגמרא כפירוש רש"י, וכתב שכיון שדין בר מצרא הוא משום ועשית הישר והטוב; לפי זה לא רב ספרא שאין לך ישר וטוב יותר מלהניח לרוניא העני לקנות את השדה. ולכן אמר לו רב קושיית התוספות, שבאמת אין מרחמים בדין, אבל בדין שכל ענינו לעשות טוב וישר עם השני, ודאי שמרחמים. ואף מדברי רש"י יש לדייק כדבריו, שכתב שרב ספרא אמר לרבינא, 'ששם אתה אומר לו הסתלק מעלי דבינא דבר מצרא משום ועשית הישר והטוב, כך אני אומר לך עשה ישר וטוב לעני זה', וכן דייק הפני שלמה מדבריו.²⁵⁰ **קט**, א. הגמרא שם מספרת שרוניא היה אריס של רבינא, וקלקל את שדהו וסלקו רבינא ומתקדמו. בא רוניא לפני רבא וסיפר לו מה שעשה לו רבינא, ואמר לו רבא שרבינא נהג כדון ואפילו שלא התרה בו, כיון שאין שאריס כמותרה ועומד הוא.²⁵¹ **וכן** הקשה רש"י על פירוש זה, וכמו שהתבאר בהערה לעיל.²⁵² **בברייתא** שם כתוב לגבי אבל שהדין הוא שצריך לכפות את מיטתו, שדרגש אינו צריך לכפות, ורבן שמעון בן גמליאל סובר שהוא מתיר את רצועותיו, והמיטה נופלת מאליה, ומסקנת הגמרא שם שדרגש הכונה למיטת עור.²⁵³ **ומבאר** המהר"ם שהייתה שדה שהייתה מוקפת מארבעה רוחותיה בשדותיו של רבינא, ואותה שדה הייתה שייכת חצייה לרוניא, וחצייה לאדם אחר, ונמצא שכל אחד מהם היה מוקף בשדותיו של רבינא משלושה רוחות, ומה שמסופר לעיל בגמרא שרבינא הקיף את שדהו של רוניא מארבע רוחותיה, היינו לאחר שרוניא קנה את חצייה השני של השדה מאותו אדם.²⁵⁴ **קח**,

מקלמך ליה זיל פייסיה נמאי דאפייס משמע דמן הדין היה לו יומר אס לא נשניל שכר נפייס.

רבא אמר לרוניא שישלם לרבינא שכר שמירה כפי שהסכים רבינא להתפייס עימו, ואם לא הוא ידון אותו כשיטת רב יוסי לפי רב הונא, שסובר שעל הניקף להשתתף עם המקיף בתשלום הגדרות לפי מה שגדר. וקצת נראה שרבא לא אמר זאת כדי להפחיד את רוניא, אלא שבאמת סבר רבא שכך ההלכה. שאם הוא אמר לו זאת רק כדי להפחידו, היה לו לרבא להפחידו בכך שיגבה ממנו את טרקלינו אם יסרב בדין²³⁹. או שהיה לו להפחיד את רוניא ולומר לו שיכהו בקוף שאינו מוציא דם כשמכים בו²⁴⁰.²⁴¹ **ואפילו שמצאנו** בגמרא בסוכה²⁴² ששמואל אמר למוכרי ההדסים, שאם ייקרו את מחירי ההדסים, יפסוק הלכה כרבי טרפון הסובר שיוצאים ידי חובת הדסים, בשלושה הדסים שנקטמו ראשיהם, וסברה הגמרא שם²⁴³ ששמואל אמר זאת להפחיד את המוכרים²⁴⁴, ולא שבאמת סבר שכן ההלכה, כאן נראה שכונת רבא הייתה להפחיד את רוניא, וכמו שפירשתי²⁴⁵. **ויש להוכיח זאת** ממה שאמר רבא לרוניא לך והתפייס עם רבינא במה שהסכים להתפייס ממך, דהיינו שישלם לו דמי שמירה, וממה שאמר זאת בלשון פיוס משמע שמעיקר הדין הוא חייב לשלם יותר²⁴⁶, והטעם שדי לו לשלם דמי שמירה הוא, כיון שרבינא כבר התפייס עימו והסתפק שישלם לו את דמי השמירה.

ארבעה צלא כו'. לפירוט הקונטרס מקשה ר"ת [הא] אין מרחמים

דין ועוד דקלמך סבר רבינא לסלוקי משמע שטעה רבינא ועוד מה שייך כלן האי מעשה אי משום דאיידי רבינא ורוניא ליימי נמי מעשה דהמקבל (ב"מ דף קט). רוניא שאלא דרבינא הוא והנן מרי עובדי דשמעמין ליימי נמי הסס ועוד לללא הוא עור כדלמרי (מ"ק דף קט טו). מאי דרגש עקסא לללא.

רש"י פירש²⁴⁷ שרב ספרא ביקש מרבינא לרחם על רוניא ולהניחו לקנות את השדה, כיון שעני הוא, וכמו שהוא רוצה לסלק את רוניא מן השדה משום דין בר מצרא, משום שנאמר 'ועשית ישר והטוב'²⁴⁸, כך יעשה הוא ישר וטוב ויניח לרוניא העני לקנות את שדהו, שהרצען העני זקוק לארבעה ככרות למאכל ביתו, כפי שזקוק לו הרצען העני. **וקשה לרבנו תם** על פירושו, שמסיבה זו לא היה מבקש רב ספרא מרבינא שיניח לרוניא לקנות את השדה, אפילו שעל פי דין היא מגיעה לרבינא

שלם למקיף את אותו הוזה שחך.²³⁹ **שכן** מצאנו שאמר רב נחמן בבבא קמא יב, א לגבי מקרה שגבו חוב מיתומים שלא אדם, ואמר רב נחמן שאם לא יחזירו את מה שיגבו, יגבה מהם את טרקלינם.²⁴⁰ **שב"ש** וזו השתמש רב עמרם בכתובות צא, א להפחיד את המסרבים בדין. ופירש שם רש"י בדיבור המתחיל 'סילוא' שהכוונה היא לנידוי.²⁴¹ **ומבאר** המהר"ש"א שכונתם היא, שאם באמת הוא סבר שהלכה כבבא קמא המחייב את הניקף לשלם לכל הפחות דמי שמירה, היה לו לרבא לומר לו שישלם את דמי השמירה, ואם יסרב לשלם זאת יגבה את טרקלינו, או שינדהו.²⁴² **ד**, ב. במשנה שם נחלקו רבי טרפון ורבי עקיבא בדין ההדס, שרבי טרפון סובר שצריך שלשה הדסים אפילו אם הם קטומים, ורבי עקיבא סובר שדי בהדס אחד, אך הוא צריך להיות שלם ולא קטום. ואומר שם רב יהודה בשם שמואל שהלכה כרבי טרפון, ומביאה הגמרא מעשה שמואל מוכח שסובר שמואל שהלכה כרבי טרפון. ששמואל אמר למוכרים שלא ייקרו את מחירי ההדסים, שאם יעשו כן יפסוק הלכה כרבי טרפון שיוצאים ידי חובה בשלושה הדסים קטומים, וממילא לא יהיה ביקש להדסים שלימים ויחול המחיר. ומוכיחה הגמרא מכאן ששמואל סבר שהלכה כרבי טרפון, שאם נאמר שהוא סובר שאין הלכה כמותו, ושמואל אמר שיפסוק כך רק כדי להפחיד את מוכרי ההדסים, היה לו לשמואל לפסוק כרבי עקיבא שמיקל יותר, וסובר שיוצאים ידי חובה בהדס אחד שלם. דוחה הגמרא שאין ראייה, כיון שאפשר לפרש ששמואל אמר זאת כדי להפחיד את הטוחרים, והטעם שלא הפחידם שיפסוק כרבי עקיבא, כיון שיותר קל למצוא שלשה הדסים קטומים, מלמצוא הדס אחד שלם. כך ביארו שם התוספות בדיבור המתחיל 'ולדרוש' את מהלך הגמרא.²⁴³ **מ"ש** וזו התוספות משמע שמסקנת הגמרא שם היא ששמואל אמר זאת, כיון שסבר שהלכה כרבי טרפון, אלא שמתחילה סברה הגמרא שאמר זאת כדי להפחידם, ולפי מה שכתבאר לעיל בהערה התוספות שם, מסקנת הגמרא שם היא שבאמת אין ראייה ששמואל סבר שהלכה כרבי טרפון, אלא יתכן שאמר זאת להפחידם. ולכן כתב המראה כהן שצריך לגרוס בדברי התוספות 'ודחי השי"ת התם' כלומר שבדחיית הגמרא שם יוצא ששמואל אמר זאת כדי להפחידם.²⁴⁴ **כוונתם**, שמצאנו ששמואל הפחידם בכך שיפסוק הלכה כשיטה המקלה, ולא הפחידם בכך שיגבה את טרקלינם או שינדה אותם, ואם כן אף כאן אפשר לפרש שרבא אמר את דבריו רק להפחיד את רוניא ולא שסבר כך באמת.²⁴⁵ **בתוספות** לפנינו כתוב כמו שפירש רש"י. אך הפורת יוסף והר"ש מוסיאו גרסו בדברי התוספות כדפירשתי, כלומר כמו שהוכיחו לעיל מכך שרבא לו הפחידו שיגה את טרקלינו או שינדהו. וכתב הפורת יוסף שכונת התוספות לומר, ששם בסוכה לא שייך להפחידם באופן זה. ונראה שכונתו ששם לא היה שמואל יכול להפחידם בכך שיגבה את טרקלינם או שינדהו, כיון שזה שייך לעשות כנגד סרבינם בדין, ושם הם לא היו סרבי דין, אלא שלא רצה שמואל שייקרו את מחירי ההדסים.²⁴⁶ **כ"ז** וזו דמי הגדרות במלואם, ומוכח שרבא סבר שהלכה כרבי יוסי לפי פירושו של רב הונא. והקשה הקיקון דיונה מדי הוכחתם, שלעולם יש לומר שבאמת רבא אמר שיפסוק כרבי יוסי לפי רב הונא כדי להפחידו, והוא סבר שהלכה צריך לשלם דמי קנים בזה, כדעת חייא בר רב ברבי יוסי, או כדעת רב הונא לפי תנא קמא, ולכן

שדויותיו של המצרן יהיו סמוכות זו לזו, ויכול לחרוש את כל שדויותי בבת אחת ולא יצטרך לטרוח, ואם כן אין לחלק בין אדם ששלושת שדויותיו סמוכים לשדה, לבין אדם שרק שדה אחת שלו סמוכה לשדה, שלשניהם יהיה פחות טרחא בחרישת השדות אם יהיו סמוכים זה לזה, ולכן רבינא אינו עדיף על רוניא²⁵⁵.

וה"ר אברהם פירש דהן ארעא דזנן רוניא אמינא דרזינא היינו אמרנא לאומן שדות שהיה רוניא אריס זנן כדאמרי רוניא שאלא דרזינא הוה וה"ק ליה רז ספרא לרזינא אע"פ שאין לרוניא נגוף הקרקע כלום מכל מקום הואיל שהיא עובדן הרי הוא מלכין כמו דלמרי אינשי ארזעה לללא נומנין ד' זוז על העור וכמו כן נרין ליתן לללא לאומן המעבד את העור.

והרב אברהם מפרש שמה שמסופר בגמרא שרוניא קנה שדה על מיצר שדהו של רבינא, הכוונה על מיצר אותה שדה של רבינא שרוניא היה האריס שלה, כמו שמוכר בגמרא בבבא מציעא²⁵⁶ שרוניא היה אריסו של רבינא. ותבע רבינא את השדה לעצמו מדין בר מצרא. ועל כך ענה לו רב ספרא, שאפילו שנת הקרקע אינו שייך לרוניא, אך כיון שהוא עובד את הקרקע שהרי אריס הוא בה, הוא נחשב כמצרן של השדה הנמכרת, ולכן יש לו דין בר מצרא, ויכול לקנות את השדה לעצמו²⁵⁷. וכמשל אמר לו רב ספרא את מה שהאנשים רגילים לומר, שהרובה לעבד עור צריך לשלם ארבעה זוזים כדי לקנות את העור, ועוד ארבעה זוזים למי שמעבדו. כלומר שכמו שמשלמים לבעל העור, כך צריך לשלם למי שעובד על העור, וכמו כן כאן, כמו שנאמר דין בר מצרא לבעל הקרקע הסמוכה, כמו כן נאמר הדין למי שעובד באותה קרקע.

מארבע אמות ולמעלה אין מחייבין אותו כו' בחוקת של"א נתן. אייבי נגון דיעינן דקנס מד ולתליה למצריה והיה מפרסז כדמשמע לישנא אין מחייבין אותו ולכן הו' נחזקת שלל נגון וא"ל להעמיד בשעשה חזית.

במשנה כתוב שאם נפל הכותל ובנאו אחד מהשותפים מעל ארבע אמות, וחברו בנה כותל כנגדו, חברו חייב לשלם אף על התוספת שמעל ארבע אמות, ועל תוספת זו, יש חזקה שהוא לא שילם עדיין לשותף שבנה את הכותל שנפל. **ומדובר**²⁵⁸ באופן שידוע לנו שהשותף שבנה את הכותל שנפל, קדם וריצה את חברו שישלם לו, והלה סירב לשלם. וכן משמע מלשון המשנה שכתוב בה, שלמעלה מארבע אמות אין מחייבים אותו, משמע שבונה הכותל ביקש מחברו לשלם לו, ובאה המשנה לומר שאין באפשרותו לחייבו בתשלומים. **ואין צורך** להעמיד את המשנה באופן שהשותף שבנה את הכותל שנפל, עשה חזית²⁵⁹ כדי להוכיח שהוא זה שבנה את הכותל.

אע"פ של"א נתן תקרה מגגלין ע"יו את הכ"ל. אע"ג דזה הנהיה וזה לא חסר פטור מ"מ כיון דגלי דעמיה דניחא ליה בהגנהה חייב וכן משמע נמי בצ"ל הרגל (ב"ק דף טו: וכו') דקאמר טעמא דייקף הא מקיף פטור ש"מ זה הנהיה וזה לא חסר פטור ואפ"ה כשעמד יקף חייב כן נראה לי אי נמי הכל זה

חסר הוא שגורס לו שהגניה הכותל למעלה מד' אמות כדי שלא יהיה לו חזק רליה בשום ענין ממנו.

במשנה כתוב שאם השותף בנה כותל כנגד הכותל שחברו בנה מעל ארבע אמות, אפילו שעדיין לא נתן ביניהם תקרה, מחייבים אותו בתשלומי כל הכותל, אף מה שמעל ארבע אמות. **ואפילו שהדין הוא,** שזה נהנה וזה לא חסר פטור²⁶⁰, כלומר שאדם הנהנה מממון חברו, וחברו אינו נחסר ממון מחמת הנאתו, הוא פטור מתשלומים, ואף כאן השותף נהנה מהכותל שבנה חברו שיכול לתת תקרה ביניהם, אך חברו אינו נחסר ממון בכך²⁶¹, מכל מקום הוא חייב בתשלומים, כיון שבבניית הכותל הוא גילה בדעתו, שנוח לו במה שהגביה חברו את הכותל מעל ארבע אמות, ולכן הוא חייב בתשלומים²⁶². **וכן משמע** בגמרא בבבא קמא²⁶³, שהגמרא מדייקת מדברי רבי יוסי במשנה הקודמת²⁶⁴, לגבי אדם ששדהו מקיפה את שדה חברו משלושה רוחותיו, והקיף את שדותיו בגדרות, שהניקף פטור מלשלם לו. ואם עמד הניקף והקיף את שדהו מהרוח הרביעית הוא חייב בתשלומים על כל הגדרות. ומדייקת הגמרא שדווקא אם עמד הניקף והקיף את שדהו מהרוח הרביעית הוא חייב בתשלומים, אבל אם המקיף עשה כן הוא אינו חייב בתשלומים, ומוכח שזה נהנה וזה לא חסר פטור. ואף על פי כן כשעמד הניקף הוא חייב, ומוכח שאף במקום שזה נהנה וזה לא חסר, אם יש גילוי דעת מצד הנהנה, שנוח לו בהוצאת הממון על ידי חברו, הוא חייב בתשלומים²⁶⁵. כך נראה לי לפרש. **ועוד יש לפרש** שבמשנתנו השותף שבנה את הכותל מעל ארבע אמות, נחסר ממון על ידי חברו. כיון שחברו הוא הגורם לו להגביה את הכותל מעל ארבע אמות, כדי שהוא לא יהיה לו חזקת ראייה בשום ענין²⁶⁶ ממנו, ונמצא שהוא הגורם לו לבנות את הכותל מעל ארבע אמות, ולכן כשיש לו הנאה מבנייה זו, הוא חייב בתשלומים כדין זה נהנה וזה חסר²⁶⁷.

הקובע זמן להבירו. אורי' דוקא קובע זמן אכל נסמס הלואה לא משני ליה מוך שלשים מוך זמנו.

ריש לקיש סובר שמלווה הקובע זמן ללווה לפרוע את חובו, הלווה אינו נאמן לומר שפרע את חובו בתוך זמנו. **ואומר ר"י** שריש לקיש סובר כך רק במלווה שקבע זמן ללווה שיפרע את חובו בזמן זה²⁶⁸. אבל אם לא קבע לו זמן שבו יחזיר את חובו, שהדין הוא שהלווה צריך לפרוע למלווה בתוך שלושים יום²⁶⁹, נאמן הלווה לטעון שפרע בתוך השלושים יום, ואין זה נחשב לפריעת חוב בתוך הזמן, שריש לקיש אמר שהלווה אינו נאמן לטעון זאת²⁷⁰.

ובא בזמנו ואמר פריעתך תוך זמני אינו נאמן. ונראה לי שיש עדים שחייב לו וקבע לו זמן דאי לאו הכי ניהימניה שפרעו מוך זמן זמינו דאי נעיי אמר לא הלוי' לי כלום לא לו קבעת לי שום זמן ולקמן מינעיה ליה אמרינו מינוי נמקום חזקה ומ"מ אין להוכיח מלפן דקסנר ריש לקיש המלוה את מציו נעדים אין נרין לפרועו נעדים דלפשי דמייירי הכא שהלווה שלא נעדים אלא

כשבים לחייב אדם על מה שנהנה מממון חברו, אין לחייבו אלא כשנחסר קצת ממון חברו. אבל אם הוא חסר הוצאת ממון, על ידי הוצאת ממון של חברו, נמצא שמעותיו התרבו מחמת חברו, וממילא הוא מחוייב לשלם על כך לחברו, כיון שיש לו בעלות על ריבוי ממון זה, כמו שזולד הפרה שייך לבעל הפרה, כמו כן ריבוי הממון, שייך לבעל הממון שמחמתו נגרם ריבוי זה. **263. ב.** **264. בדף ד.** ב. לפי הביאור האחרון שהביאה הגמרא שם ב בביאור מחלוקתם של רבי יוסי ותנא קמא, שתנא קמא סובר שבין אם עמד המקיף והקיף, ובין אם עמד הניקף והקיף, הניקף חייב בתשלומים, ולרבי יוסי דוקא כשעמד הניקף והקיף הוא חייב בתשלומים. וכמבואר שם בתוספות בדבור המתחיל 'אם עמד'. **265. וכשעמד** הניקף והקיף, הוא גילה בדעתו שנוח לו בהוצאת הממון על ידי חברו. **266. כלומר** אפילו שהיוק ראייה המצוי, נמנע בכותל הבניי גובה ארבע אמות, שמתעם זה בונה הכותל אינו יכול לחייב את חברו לסייע לו, אלא עד גובה ארבע אמות, מכל מקום שייך שחברו יויקנו בראיה, והוא רוצה למנוע לגמרי את חברו מלהזיק לו. **267. ומבאר** המהרי"ם שאפילו שבשעה שהראשון בנה את הכותל, לא נהנה חברו מכותל זה, שהרי עדיין לו בנה כנגדו כותל, וכשבנה הלה את הכותל כנגדו, הראשון אינו נחסר על ידי זה שהוא סומך את הכותל, מכל מקום כיון שבניית הכותל על ידי הראשון, נועדה למנוע את ההזיק ראייה מחברו, ועכשיו נהנה חברו מבנייה זו, הרי זה נחשב לזה נהנה וזה חסר. כלומר שזה נהנה וזה חסר אינו קיים דוקא כשהחיסרון מגיע על ידי הנאת חברו, אלא כל שיש לאדם הנאה את חובו בתוך זמן זה. והרשב"א כתב שהטעם הוא, שכיון שהמלווה לא אמר **268. ולכן** נקט ריש לקיש בלשונו 'קובע' ולא אמר סתם 'המלווה'. רשב"א. **269. כמבואר** במכות ג. ב. שהמלווה את חברו סתם, כלומר שלא קבע לו זמן לפירעון, אינו רשאי לתובעו בתוך שלושים יום. **270. והרמב"ן** ביאר את הטעם, שסתם הלוואה שלשים יום, הכוונה שאסור למלווה לתבוע את הלווה לפני כן, אך ודאי שאדם עשוי לפרוע את חובו בתוך זמן זה. והרשב"א כתב שהטעם הוא, שכיון שהמלווה לא אמר ללווה בפירוש שיפרע לו בעוד שלושים יום, הלווה יתבייש לדחות את פירעון ההלוואה עד שלושים יום. והרשב"א עצמו כתב שלולי שכל האחרונים הסכימו עם סברא זו, היה הוא חולק וסובר שאף בסתם הלוואה, אין הלווה נאמן לומר שפרע בתוך שלושים יום.

הודה לו צפני עדים לאפילו למ"ד לריך לפורעו צעדים ה"מ היכא דהלוהו צפני עדים מעיקרא דלא הימניה אלל צפני עדים.

נראה לפרש שדינו של ריש לקיש נאמר באופן שיש עדים על ההלוואה, וכן יש עדים שהמלווה קבע ללווה זמן לפירעון, שבאופן כזה הלווה אינו נאמן לטעון שפרע בתוך הזמן. **שם מדובר** שאין עדים שמעידים על ההלוואה ועל קביעת זמן הפירעון, היה לו ללווה להיות נאמן בטענתו שפרע את חובו בתוך הזמן, במיגו שהיה טוען לא הלווית לי כלל, או שהיה טוען הלווית לי אך לא קבעת לי זמן²⁷¹ לפי הצד שמועיל מיגו נגד חזקה²⁷². שהגמרא בהמשך מסתפקת בדין זה, ולפי הצד של הגמרא שמועיל המיגו, אף כאן היה לו ללווה להיות נאמן במיגו. ומוכרחים להעמיד את דברי ריש לקיש באופן שיש עדים על ההלוואה ועל קביעת זמן הפירעון. **ואפילו** שמוכח שדינו של ריש לקיש נאמר באופן שיש עדים על ההלוואה, אין להוכיח מכאן שהמלווה לחברו בפני עדים אינו צריך לפורעו בעדים²⁷³, שאם צריך לפורעו בעדים, וודאי שהלווה אינו נאמן לטעון שפרע את החוב בין בתוך הזמן ובין לאחר הזמן, בלא שיביא עדים שיעידו שפרע. **כיון** שאפשר להעמיד את דברי ריש לקיש באופן שלא היו עדים על ההלוואה עצמה, אלא שהעידו עדים שהלווה הודה למלווה שהוא חייב לו כסף, ולכן אין לו מיגו, אך לפורעו בעדים אינו צריך. שאף מי שסובר שהמלווה את חברו בעדים צריך לפורעו בעדים, היינו כשהלווה ללווה מתחילה בפני עדים, שבאופן כזה המלווה גילה שהוא אינו מאמין ללווה, אלא אם כן יש עדים שמעידים על החוב ביניהם, ולכן אף הפירעון חייב להיות בפני עדים, אבל כשהלוואה הייתה שלא בפני עדים, אם כן המלווה סמך על הלווה אף בלא עדים, ולכן אף הפירעון אינו צריך להיות בפני עדים, אפילו שיש עדים המעידים שהלווה הודה למלווה על החוב²⁷⁴.

ואם תאמר מכל מקום יפשוט מהכא דלא אמרינן מיגו דאי צפי אמר פרעמיך עמה ואומר ר"י דהא לא חשיב מיגו כיון דמיירי דקיימי ציוס אחרון של זמן ואע"ג דמסקינן צשיליה דהשאל (ב"מ דף ק: וס) דעביד איניש דפרע ציומא דמישלס זימניה מ"מ אין זה מיגו דלא חליף איניש למימר פרעמיך היום אלל רגיל הוא לומר פרעמיך אמתול וסמח.

אמנם יש להקשות שעדיין אפשר להוכיח מדברי ריש לקיש שהלווה אינו נאמן לטעון שפרע בתוך הזמן אף אם יש לו מיגו, כיון שמיגו נגד חזקה היא. שאם נאמר שהוא נאמן, קשה מדוע הלווה אינו נאמן לומר שפרע בתוך הזמן, במיגו שהיה טוען פרעתי לך עכשיו²⁷⁵. **ואומר ר"י** שאין זה מיגו, כיון שריש לקיש עוסק במקרה שהמלווה תובע את הלווה ביום האחרון של הזמן שקבע להלוואה²⁷⁶. ואפילו שמבואר בגמרא בבבא מציעא²⁷⁷ שאדם עשוי לפרוע את חובו ביום האחרון של הזמן שנקבע לו, מכל מקום אין אדם נאמן לטעון פרעתי בתוך הזמן, מיגו שהייתי טוען שפרעתי היום, כיון שודאי לא היה טוען שפרע היום²⁷⁸, כיון שסתם אנשים אינם מעיזים לטעון שפרעו היום, כשהמלווה נמצא שם ויודע שהוא לא פרע²⁷⁹. אבל לטעון שפרע בתוך הזמן אין זו חוצפה, שכיון שאינו טוען שפרע היום, אלא אתמול, יכול לומר למלווה שפרע לו, והוא שכן.

271. שאז נאמן הלווה לטעון שפרע בתוך שלושים יום, שהוא הזמן של סתם הלוואה, כמו שכתבו תוספות בדיבור הקודם. 272. ומיגו זה הוא נגד חזקה שאין אדם פורע בתוך זמנו. 273. הגמרא בשבועות מא, א מביאה שרב יהודה אמר בשם רב אסי שהמלווה את חברו בפני עדים, צריך הלווה לפרוע את ההלוואה בפני עדים, ובלא שיביא עדים שפרע את הלוואתו, אינו נאמן. ובעמוד ב שם מביאה הגמרא שרב יוסף מביא בשם רב אסי להיפך, שהמלווה את חברו בפני עדים, אינו צריך לפורעו בפני עדים. 274. כמבואר שם בגמרא, שהגמרא מקשה על הסוברים שהמלווה את חברו בפני עדים, צריך לפורעו בעדים, ממה שכתוב שם במשנה (בדף לח, ב) שהאומר לחברו מנה לי בידך שאתה חייב לי, והודה לו הלווה, ולמחרת תבעו המלווה שיפרע לו, והלה טוען שפרעו, הלווה פטור. ומקשה הגמרא מדוע הוא פטור, הרי הודאתו הייתה בפני עדים, ומציאות זו נחשבת כאילו הלווהו בעדים, וכיצד נאמן הלווה לטעון שפרע בלא שמביא עדים על כך. ומתרצת הגמרא שדינו של רב אסי נאמר רק באופן שההלוואה הייתה בפני עדים, שאז לא האמין המלווה ללווה בלא עדים, אך אם רק הודה בפני עדים, אך ההלוואה הייתה שלא בפני עדים, אם כן המלווה סמך על הלווה אף בלא עדים, ובאופן כזה לא נאמר הדין שצריך לפורעו בפני עדים. 275. כיון שמדובר שהוא תובעו ביום האחרון של הזמן, כמו שיכתבו התוספות בתירוצם, וביום האחרון של הזמן עשוי אדם לפרוע את חובו, כמבואר בגמרא שמביאים התוספות בתירוצם. 276. ומבאר שהתוספות הוכיחו שריש לקיש לא עסק במקרה שהתביעה הייתה בתוך הזמן, שאם כן היה לו לריש לקיש לומר 'ואמר לו בתוך הזמן פרעתיך' שודאי הכוונה לתוך הזמן, ולא 'ואמר לו פרעתיך בתוך זמני' שמשמע שעכשיו הם לאחר הזמן, אלא שטוען שפרע בתוך הזמן. ואין לומר שמדובר שתבעו לאחר הזמן, כיון שהגמרא בהמשך מסתפקת האם כשתבעו לאחר הזמן, נאמן לומר

דף ה, ב

כי היכי דלא ליטורדן. אע"ג דצפי' יש צכור (צכורות דף מט. וס) מן צכור צמון שלשים יום צמון שלל נפלה ואומר ר"י דהתם לא צריך האי טעמא דלא ליטורדן דהוי ממון שאין לו מוצעין מיהו קשיא לרבי מפרק השואל (ב"מ דף ק: וס) דלמר צעו מיניה מרבי ינאי שוכר אומר נמתי ומשכיר אומר לא נטלתי על מי להציא ראייה אימת אי בתוך זמנו מנינא מת בתוך שלשים יום צמון שלל נפלה והשאל היכי מדמי לה לצכור דהתם לא צריך למימר לא ליטורדן ולכן צריך לומר דצכור נמי איכא טירדא דמנחה שצריך מיד ליתן דרזין מקדימין.

אביי ורבא סוברים שהלווה נאמן לטעון שפרע בתוך הזמן, כיון שלפעמים מזדמנים לו מעות, והוא פורע בהם את חובו, כדי להוריד ממנו את טרדת החוב. **ואפילו** ששנינו במשנה בבכורות²⁸⁰ שבכור בתוך שלושים יום הוא בחזקת שלא נפדה²⁸¹, ומוכח שאין אדם עשוי לשלם את חובו בתוך הזמן, שאם כן מדוע הבכור בתוך שלושים יום הוא בחזקת שלא נפדה. **אומר ר"י** שאין לדמות את המקרים, כיון שהטעם של אביי ורבא שאדם עשוי לפרוע את חובו בתוך הזמן הוא, כדי להסיר ממנו את טרדת החוב, וזה שייך דווקא בהלוואה, שהוא לא רוצה שהמלווה שתובעו יטרידו, אבל בבכור לא שייך טעם זה כיון שאין תובעים לדמי פדיון הבכור²⁸². **אך קשה** לרבי על תירוצו זה, מהגמרא בבבא מציעא²⁸³, שהגמרא אומרת ששאלו את רבי ינאי כיצד הדין כשיש ויכוח בין המשכיר לשוכר, שהשוכר אומר ששילם את דמי השכירות, והמשכיר טוען שעדיין לא שילם. ודנה הגמרא באיזה אופן היה הספק, אם מדובר שהמשכיר תובע את השוכר בתוך ימי השכירות, משנה מפורשת היא שאינו נאמן לטעון פרעתי, שהרי שנינו בבכורות שבתוך שלושים יום, הבכור בחזקת שלא נפדה. ולפי מה שפירש ר"י שבבכור לא קיימת סברת אביי ורבא שאדם עשוי לפרוע בתוך הזמן כדי להסיר ממנו את טרדת החוב, קשה כיצד מדמה הגמרא את בכור לשכירות, הרי אפשר לחלק שבכור בתוך זמנו הוא בחזקה שאינו פדוי, כיון שאין לתלות שהאב פדאו בתוך הזמן, כיון ששם אין תובעים, ולא קיימת טרדה, מה שאין כן שוכר שעשוי לפרוע בתוך הזמן כדי שלא יטרידו המשכיר. **ומוכרחים לפרש** שאף בבכור קיימת הסברא שאדם עשוי לפרוע בתוך הזמן, כדי להסיר ממנו את טרדת המצווה, שמצווה לפדות את בנו מייד²⁸⁴, כיון שזריונים מקדימים למצוות²⁸⁵.

ומפרש ר"י טעם אחר דהכא כיון דמייד לו ואיתרמי ליה זוי פורע לו חון הזמן דלא ליטורדן אלל גני צכור דאכתי לא אחייב כלל עד לאחר ל' יום ושמה ימות צמון ל' ויפטור וכן שוכר שמתא יפול ציתו של משכיר ויטורדן שוכר לנאת דלא עדיף מיניה ומיהו קשיא הא דפריך לר"ל מכותל חצר שנפל ודיק מיניה דעביד איניש דפרע צנו זימניה לאציי ורנא נמי חיקשי דמדוד התם דלא עבדי דפרע דשמה לא יצנה זה את הכותל ומיהו צממה מקומות יכול לומר ויטעמיך ולא קאמר.

ומפרש ר"י טעם אחר מדוע אין לדמות את בכור להלוואה, שדווקא בהלוואה שאף לפני זמן הפירעון, החוב מוטל על הלווה, קיימת הסברא שהלווה עשוי לפרוע את חובו בתוך הזמן כדי להסיר ממנו את טרדת החוב המוטלת עליו כבר. מה שאין כן בבכור, שהחוב לא חל עליו לפני שיעברו שלושים יום, ויתכן שהתינוק ימות בתוך שלושים יום, ויפטור לגמרי מהחוב, שם לא קיימת הסברא שאדם עשוי לפרוע את

שפרע בתוך הזמן במיגו שהיה טוען שפרע לאחר הזמן. ומוכרחים לפרש שמדובר שתבעו ביום האחרון של הזמן. ודוחה הרמב"ן שלעולם אפשר לפרש את דברי הגמרא שריש לקיש דיבר באופן שהמלווה תובע את הלווה בתוך הזמן, והכוונה היא שהלווה טוען לו פרעתיך כבר, אפילו שפריעה זו היא בתוך זמני. ולפי זה לא קשה קושיית התוספות כלל. 277. קב, ב. הגמרא שם מביאה ששאלו את רב ינאי כיצד הדין כשיש ויכוח בין המשכיר לשוכר, שהשוכר טוען ששילם כבר את דמי השכירות, והמשכיר טוען שלא שילם. ומוכיחה הגמרא שאם הויכוח בתוך זמן השכירות, וודאי השוכר אינו נאמן. ואם הויכוח הוא לאחר זמן השכירות, וודאי שהוא נאמן. אלא הספק הוא כשהמשכיר תובע את השוכר ביום האחרון של השכירות, והשוכר טוען שפרע את דמי השכירות באותו יום, והספק הוא האם אדם עשוי לפרוע את חובו ביום האחרון של הזמן או לא. והוכיח שם רב יוחנן, שהשוכר נאמן לטעון שפרע ביום האחרון של הזמן. 278. ומיגו מועיל רק במקום שכאמור היה יכול לטעון טענה אחרת, באותה מידה שהוא טוען את טענתו היום, אך כשיש סיבה לומר שהוא מעדיף לטעון את מה שהוא טוען, ולא את מה שיכל לטעון אין זה מיגו, כיון ששוב אין להוכיח ממה שלא טען את אותה טענה, שטענתו העכשווית אמיתית היא. 279. ובאותו יום אין לתלות שהמלווה שכן. 280. מט, א. 281. וצ"ל אם מת האב בתוך שלושים יום, חובה על היורשים לפדותו. 282. שאין בהן מסוים שתובע את הכסף, אלא החובה היא על האב לפדות את הבן, ולתת את הכסף לחובו כהן שירצה. וכך מבואר בתוספות בבבא מציעא קב, ב בדיבור המתחיל 'בחזקת'. 283. קב, ב. 284. כ"ומו ש'אפילו שהחובה לפדות היא רק לאחר שלושים יום ואם כן איזה טרדה של מצווה יש, לכן כתבו התוספות שמצווה לפדות מייד, שריונים מקדימים למצוות. 285. פסחים ד, א.

על חברו בלא עדים, שהרי הוא לא מינה עדים שיראו שהוא בונה את הכותל, ובאופן כזה הכל מודים שאין צריך לפרוע בעדים, ולכן מקשה הגמרא שהדין במשנה פשוט.

ואפילו מיתמי, ואע"ג דאמור רבנן הבא ליפרע בו. גמרא דציתומים גדולים מיירי אצל קטנים לא גבי אפי' מוך זמנו לרז פפא דמפרש טעמא דלין מקקין משום פריעת בעל מוצ מנה ויתמי לאו בני מיעד מנה יניהו ואפילו לרז הונא צריה לרז יהושע דמפרש טעמא משום לרזי לא גבי מיתמי קטנים אפילו מוך זמנו דלין מקבלים עדים שלא פניי בעל דין קטנים חשוב שלא פניו כדמוכח ברש פקח הגוזל בתרא (ב"ק דף ק"ג.) ואפילו נתקבלה עדות בחיי האב מצי' למימר דחיישין לרזי אפילו מוך הזמן קטנים כדאשכחן גבי אלמנה צפק השולט (גיטין דף ק"ג: וד) דמן אין האלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשנועה וטעמא משום שמא תפסיסה בעל לרזי אפי' שהוא מוך הזמן ומיהו מאלמנה אין לרזי דהתם חיישין לרזי אפילו בגדולים משום דלית לה בתנאי צית דין כדלמרינן בהנשא (כתובות דף ק"ג: וד) דחיישין טפי לרזי צנומיו מצנח אשתו משום כיון דליתנהו בתנאי צית דין לימור לרזי אפסינהו.

הגמרא פוסקת שהלכה כריש לקיש שחזקה אין אדם פורע בתוך זמנו, וחזקה זו מועילה לגבות מיתומים שאביהם מת בתוך זמן ההלוואה בלא שבעה, אפילו שהדין הוא שמלווה שבא לגבות את חובו מיתומים, אינו גובה בלא שבעה. ונראה שדין זה נאמר דווקא ביתומים גדולים, אבל מיתומים קטנים המלווה אינו יכול לגבות את חובו אפילו אם מת האב בתוך הזמן²⁹⁶. ולא רק לפי רב פפא²⁹⁷ הסובר שהטעם שאין גובים חוב מנכסי יתומים קטנים הוא משום שפריעת החוב למלווה היא מצוה²⁹⁸, ויתומים קטנים שלא הגיעו לגיל מצוות, אינם חייבים לפרוע את חובת אביהם, כיון שאינם חייבים במצוות, שלפי טעם זה וודאי שאף אם מת האב בתוך הזמן, שחזקה היא שלא פרע את חובו, היתומים אינם חייבים לפרוע את החוב כיון שאינם חייבים במצוות. **אלא אפילו** לפי רב הונא בריה דרב יהושע שסובר שהטעם שאין גובים חוב מנכסי יתומים קטנים, הוא משום שחוששים שמא אביהם נתן למלווה צררי, דהיינו מעות או כסף או זהב במשכון על החוב²⁹⁹, וכשמת האב בתוך הזמן אין לחשוש³⁰⁰ שהאב נתן צררי למלווה. מכל מקום אין נפרעים מנכסי היתומים, כיון שאין מקבלים עדים שלא בפני בעל הדין³⁰¹, כלומר שאי אפשר לתבוע על ידי עדים שלא בפני הנתבע, ולתבוע קטן, זה כמו לתבוע שלא בפני הנתבע כמו שמוכח בגמרא בבבא קמא³⁰². **ויתכן** שאפילו במקום שקבלו את עדי המלווה בחיי האב, שאו לא קיימת הסיבה שאין מקבלים עדים שלא בפני בעל דין, אף לדעת רב הונא בריה דרב יהושע לא יגבו מנכסי יתומים אף אם מת האב בתוך זמן ההלוואה, כיון שלגבי גביית נכסים מיתומים קטנים חוששים שאף בתוך זמן

חובו בתוך הזמן²⁸⁶. **וכן יש לפרש בשוכר**²⁸⁷ שהוא אינו עשוי לפרוע את חובו לפני שיכלו ימי השכירות, כיון שהוא חושש שמא ייפול ביתו של המשכיר, ויהיה עליו לפנות את הבית השוכר כדי שיוכל המשכיר לדור בו²⁸⁸, והטעם לכך הוא, ששוכר אינו עדיף מהמשכיר²⁸⁹. **אך יש להקשות** שהגמרא כאן מקשה על ריש לקיש הסובר שאין הלווה נאמן לטעון שפרע בתוך הזמן, ממשנתנו שבה כתוב שהשותף נאמן לטעון לחברו שבנה את הכותל, שהוא פרע את חלקו בתשלומי הכותל שעד ארבע אמות, ומוכרחים לפרש את המשנה, שמדובר שהוא טוען שפרע את חלקו בתוך זמנו דהיינו לפני שחברו השלים את בניית הכותל, ומוכח שאדם עשוי לפרוע את חובו בתוך הזמן. ולפי מה שהתבאר, קושיא זו קשה אף לאביי ורבא, שאף הם מודים שבמקום שיתכן שלא יצטרך לפרוע את החוב, אדם אינו עשוי לפרוע בתוך הזמן, ואף כאן יתכן שהלה לא ישלים את בניית הכותל, ולא יצטרך לשלם לו, ואם כן קשה²⁹⁰ כיצד אמרה המשנה שהשותף נאמן לטעון שפרע בתוך הזמן²⁹¹. **ואין זו קושיא כל כך**, כיון שמצאנו בכמה מקומות שאמורא אחד מקשה על רעהו, והיה לו לאמורא להשיב למקשה, שאף לשיטתו קשה הקושיא, והגמרא אינה מזכירה זאת. ואף כאן היה לו לריש לקיש להשיב שקושיא זו קשה אף לדעת אביי ורבא, אלא שלא חשה הגמרא להזכיר זאת, אלא אמרה את התירוץ על הקושיא.

איילימא דא"ל פריעתך בזמני פשיטא. וא"ל ואמאי פשיטא הא כיון דלין אדם פורע מוך זמנו ואין סהדי שזו עשה כותל אלטרין לאשמועינן דלין לרין לפרועו צעדים וי"ל דאפילו מ"ד גבי מלוה מציוו צעדים לרין לפרועו צעדים הם משום דלא הימניה מעיקרא אצל הכא ליכא שום הוכחה דלא הימניה הילך פשיטא דלין לרין לפרועו צעדים.

הגמרא אומרת שאין להעמיד את מה ששנינו במשנה לגבי כותל שנפל ובנאו האחד שלגבי ארבע אמות נאמן שותפו לטעון ששילם את חלקו בכותל, באופן שהשותף טוען לחברו שהוא שילם את חלקו בכותל בזמן, דהיינו לאחר שהשלים את בניית הכותל, שאם כן אין שום חידוש בדברי המשנה. **ויש להקשות** שאף אם מדובר שהשותף טוען שפרע בזמן, יש חידוש בדין שהוא נאמן. שהרי לדעת ריש לקיש אין אדם פורע בתוך זמנו²⁹², והמשנה עוסקת במקרה שאנחנו ראינו שהשותף האחד בנה את הכותל²⁹³, ונחשב הדבר כאילו עדים מעידים על החוב, ואף על פי כן כתוב במשנה שחברו נאמן לטעון שפרע את חובו, ויש כאן חידוש שהמלווה את חברו בעדים אינו צריך לפרועו בעדים²⁹⁴. **ויש לתרץ** שמי שסובר שהמלווה את חברו בפני עדים, על הלווה לפרועו בפני עדים, היינו מטעם שהמלווה לא סמך על הלווה בלא עדים²⁹⁵, ולכן אף הפירעון צריך להיות בפני עדים. ובמקרה זה אין הוכחה שבונה הכותל לא סמך

²⁸⁶. **משמע** שהתוספות סוברים שאין די בטעם שלא חל עליו החיוב, אלא צריך להוסיף שיתכן שהוא יפטר מן החיוב אם ימות בנו. והרשב"א לא הוסיף כן, אלא כתב שהחילוק הוא שבכור לא חל עדיין החיוב, ובהלוואה חל כבר החוב. ²⁸⁷. **שהגמרא** בבבא מציעא ק"ב, ב מדמה אותו לכבור. ²⁸⁸. **כמו** שאומרת הגמרא בבבא מציעא ק"א, ב. ²⁸⁹. **כך** מפרשת הגמרא שם את הטעם לדין זה. והנה רש"י שם בדיבור המתחיל 'לא עדיפת' פירש שנידון הגמרא הוא, כשכלו ימי השכירות, ולא הודיע המשכיר לשוכר שהוא עומד להוציא, שבאופן רגיל הוא אינו יכול לפנות את השוכר אלא אם כן הודיעו כמבואר שם בסוגיא, אך כשנפל ביתו של המשכיר, יכול הוא לפנות את השוכר לאחר שכלו ימי השכירות אף בלא להודיע לו שהוא עומד לפנותו. ואת הטעם לזה פירש רש"י שם, שאין לשוכר תביעה על המשכיר מדוע לא הודיע, כיון שהמשכיר לא ידע שיצטרך לפנותו, שלא ידע שייפול ביתו, ולכן וודאי אין עדיפות לשוכר על המשכיר. ומצד התוספות כאן מפורש שלא כפירוש רש"י, אלא שאף בתוך הזמן יכול המשכיר לפנות את השוכר, שמטעם זה כתבו התוספות שהשוכר אינו עשוי לפרוע בתוך זמנו. והגהות הגר"א על דברי רש"י שם ציין לדברי התוספות שם בדף ק"ב, ב בדיבור המתחיל 'בחוקת' שכתבו שם כעין מה שכתבו כאן, ונמצא שהתוספות חולקים על רש"י. והנה התוספות שם כתבו שני חששות שמחמתם לא ישלם השוכר בתוך הזמן, או שיפול הבית השוכר, או הבית של המשכיר. וכתב הפורת יוסף שנראה שצריך לגרוס בדברי התוספות כאן שהוא אינו משלם בתוך הזמן, כיון שחושש שייפול הבית השוכר, אבל אם נפל בית המשכיר בתוך הזמן, הוא אינו יכול להוציא את השוכר מן הבית. ²⁹⁰. **והשיטה** מקובצת הביא בשם הרא"ש לתרץ, שכאן יכול השותף לדחוק את חברו לסיים את בניית הכותל, שהרי כופים זה את זה לבנותו, ולכן אינו חושש שהלה לא ישלים את בנייתו, ולכן לדעת אביי ורבא הוא עשוי לפרוע בתוך הזמן. ²⁹¹. **ובתב"ב** מיהו"ש שהתוספות לא הקשו ממה שמקשה הגמרא אצל מהסיפא של משנתנו ששם כתוב שאם השותף סמך כותל לכותל שבנה חברו מעל ארבע אמות, שהוא חייב בתשלומים וכתוב במשנה שחזקה שעדיין לא פרע, ומכריחה הגמרא שמדובר שטוען שפרע בתוך הזמן דהיינו לפני שסיים לבנות את כותלו, ומוכח שאין אדם פורע בתוך זמנו. ולכאורה יש להקשות מהי קושיית הגמרא, הרי אביי ורבא מודים כאן שהוא אינו עשוי לפרוע בתוך הזמן, שחושש שלא יסיים לבנות את כותלו, ומבאר המהר"א שהתוספות לא הקשו כן, כיון ששם הדבר תלוי בדעתו והוא ידע שהוא יסיים את הכותל, ולכן לדעת אביי ורבא יש להאמינו במה שטוען שפרע בתוך הזמן, אבל בירשא של המשנה שהדבר תלוי בדעתו של השותף, אומרים התוספות שקשה משם אף על אביי ורבא. ²⁹². **המהר"א** מקשה מדוע תלו התוספות את

קושייתם במה שאין אדם פורע בתוך זמנו, הלא אף אם אדם פורע בתוך זמנו קשה קושייתם, שיש חידוש במשנה שאף שמדובר שאנו ראינו שהוא בנה את הכותל, נאמן חברו לטעון פריעתו בלא שיביא עדים על כך. ותיירץ המהר"א וכן תירץ המהר"ם, שאם אדם עשוי לפרוע בתוך זמנו, מה שראינו שהאחד בנה את הכותל, אין זה נחשב למלווה את חברו בעדים, כיון שיתכן שמיידי כשהתחיל לבנות, פרע לו חברו, ורק בגלל שהוא אינו עשוי לפרוע בתוך זמנו, המציאות שאנו רואים את האחד בונה את הכותל, נחשבת למלווה בעדים, כיון שהוא התחיל לבנות לבדו, וחברו וודאי לא פרע לו בתוך הזמן. והמהר"א כתב שתירוץ זה דחוק. ²⁹³. **כמו** שכתבו התוספות בעמוד א בדיבור המתחיל 'מארבע אמות'. ²⁹⁴. **ומה"ק** דהיא בשבעות מא, א. ²⁹⁵. **כמבואר** בגמרא שם בעמוד ב. שמטעם זה אומרת הגמרא שבמקרה שלא היו עדים על ההלוואה, אלא עדים שהעידו שהודה הלווה למלווה שהוא חייב לו כסף, לא נאמר הדין שצריך לפרועו בעדים, כיון שהוא התחיל לבנות וודאי לא פרע פוסקים שהטעם שאין נפרעים מנכסי יתומים קטנים, הוא משום חשש צררי, כשמת האב בתוך הזמן אין לחשוש לכך, וגובה אף מנכסי יתומים קטנים. ²⁹⁷. **בגמרא** בערכין כ"ב, א כתוב שאין גובים חוב מנכסי יתומים קטנים. ונחלקו שם רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע בטעם הדבר. ²⁹⁸. **רש"י** בכתובות פו, א בדיבור המתחיל 'פריעת בעי' פירש שמצווה על הלווה לפרוע את חובו ולאמת את דבריו, כלומר לעמוד בהתחייבותו לפרוע את החוב, ודבר זה נלמד ממה שכתוב 'הין צדק' (ויקרא י"ט, לו) והגמרא בבבא מציעא מט, א דורשת שיהא הן שלך צדק ולאן שלך צדק. ²⁹⁹. **וא"ל** הספיק ליטול מן המלווה את שטר. כך פירש רש"י בערכין כ"ב, א בדיבור המתחיל 'צררי'. ³⁰⁰. **כך** סוברים התוספות בשלב זה, ובהשקפה הם כותבים שיתכן שאפילו בתוך הזמן יש לחשוש שנתן האב צררי למלווה. ³⁰¹. **ונמצא** שאין כאן עדים על ההלוואה כלל. מהר"ם. ³⁰². **ק"ב**, א. בגמרא שם מסופר שרב ירמיה בא לתבוע חפץ שלו שהיה אצל בן חמיו, ויתום היה. וטרק היתום את הדלת בפניו, ורב אבין הצדיק את היתום. וטען לו רב ירמיה שיש לו עדים שהוא הזויק באותו חפץ וטען מכה זה שאביו מבר לו או נתן לו אותו במתנה, ועל כך ענה לו רב אבין שאין מקבלים עדים שלא בפני בעל דין ופירש רש"י שם (עמוד ב) בדיבור המתחיל 'שלא בפני' שקטן נחשב כמי שאיננו. ואין להקשות לפי זה מדוע הוצרכו רב הונא בריה דרב יהושע ורב פפא לפרש מדוע אין נפרעים מנכסי יתומים, הרי טעם פשוט הוא שאין מקבלים עדים שלא בפני בעל דין, כיון שלפי טעם זה אם קבלו את עדי המלווה בחיי האב, היה יכול המלווה לגבות, ולכן הוצרכו לפרש שהטעם הוא או בגלל שאין חייבים במצוות, או שחוששים שהאב נתן משכון למלווה.

כזה לא חוששים לצררי, ומוכח שאף לרב הונא בריה דרב יהושע אין גובים מנכסי יתומים קטנים כשמת האב בתוך הזמן. שאין זו ראייה כיון שרב הונא בריה דרב יהושע ורב פפא עצמם סוברים בסוגייתנו כאביי ורבא, שאדם עשוי לפרוע בתוך זמנו, ולכן הגמרא אינה אומרת נפקא מינה זו ביניהם. ועוד שמצאנו בכמה מקומות, שהגמרא דנה מה הנפקא מינה בין שני שיטות, ויכולה הגמרא למצוא כמה נפקא מינות ביניהם, והגמרא אנה חוששת להזכירם. כגון בגמרא בבבא קמא³¹¹ לגבי המחלוקת אם יושם השור או יוחלט השור.

מיהו יש להביא ראייה דלפילו רב הונא דמפרש טעמא משום נכרי לא גזי מיתומים קטנים אפילו מוך הזמן דלפין עליה רבא אפי' שום יתומים (ענין דף קכ. וסג) ודחיק עליה לשנויי צבעל חוץ שקיבל עליו לזו ולא ולא משני הכא צמאי עסקין בשלל הגיע הזמן צמאי האז ואין לומר דהיא סוגיא סברה כטעמא דרב פפא דהא צמקא משני כשחייב מודה והאי שניא לימא אליה טעמא דרב פפא.

אך יש להביא ראייה שאפילו לדעת רב הונא הסובר שהטעם שאין נפרעים מנכסי יתומים קטנים, הוא מחשש שמא נתן האב למלווה צררי, אין גובים מנכסי הקטנים אף כשמת האב בתוך הזמן. שהגמרא בערכין³¹² מקשה על מה שאמר רב אסי שאין נפרעים מנכסי יתומים קטנים אלא אם כן ריבית אוכלת בהם, מהמשנה שם³¹³ שכתוב בה, שום יתומים שלושים יום, דהיינו שכשביט דין באים למכור את נכסי היתומים לצורך גביית בעל חוב מהם, שמים כמה שווה הקרקע, ומכריזים במשך שלושים יום שהיא עומדת למכירה. ומקשה הגמרא כיצד מדובר, אם מדובר במקרה שריבית אוכלת בהם דהיינו שאביהם לווה מגוי בריבית, מדוע יציית הגוי לדיני ישראל וימתין שלושים יום עד שיכריזו על מכירת הקרקע. ואם מדובר שאביהם לווה מישראל בריבית, וודאי שאין הבית דין מניחים לו לגבות את החוב. ומוכרחים להעמיד את המשנה שאבי היתומים לווה מישראל בלא ריבית, ומוכח שגובים מנכסי יתומים אף אם אין ריבית אוכלת בהם. ומתרת הגמרא שמדובר במלווה גוי שהסכים לדון לפי דיני ישראל ולכן הוא מניח לבית דין להכריז על מכירת הקרקע במשך שלושים יום. ומקשה הגמרא שאם כן אף את הריבית לא יגבה, שהרי בדיני ישראל אין גובים ריבית, ומתרת הגמרא שמדובר בגוי שקיבל על עצמו לדון בדיני ישראל לענין הכרזה שלושים יום, אך לא קיבל על עצמו לדון כדיניהם לענין גביית הריבית. ואם נאמר שלפי רב הונא גובים מנכסי יתומים קטנים כשמת האב בתוך הזמן, מדוע נדחה הגמרא להעמיד את המשנה שם באופן זה, היה לגמרא להעמיד את המשנה במקרה שהאב לווה מישראל בלא ריבית, ומת בתוך הזמן ולכן גובים מנכסי היתומים. ומוכח שאף לרב הונא לא גובים מנכסי יתומים קטנים אף כשמת האב בתוך הזמן³¹⁴. ואין לדחות שהסוגיא שם סברה כרב פפא³¹⁵ שלשיטתו וודאי אין נפרעים מנכסי קטנים אף אם מת אביהם בתוך הזמן, ולכן לא העמידה הגמרא שם את המשנה באופן זה. **שמסקנת הגמרא שם**³¹⁶ שהמשנה עוסקת במקרה שהלווה הודה לפני מותו שהוא חייב כסף למלווה, ובאופן כזה גובים את החוב מנכסי יתומים קטנים³¹⁷. ותירוץ זה אינו נכון לטעמו של רב פפא, שאף אם הלווה מודה

ההלוואה נתן האב צררי למלווה³⁰³. כמו ששינוי במשנה בגיטין³⁰⁴, שאין האלמנה גובה את כתובתה מנכסי יתומים, אלא אם כן היא נשבעת. והטעם הוא³⁰⁵, שחוששים שמא נתן לה הבעל צררי, ושם החשש הוא שמא נתן לה הבעל צררי בתוך זמן החוב, שהרי לפני שמת לא הגיע זמן פריעת הכתובה, ואף על פי כן חוששים שנתן לה הבעל צררי מחיים. **אמנם יש לדחות** את הראיה מאלמנה, כיון שדווקא בכתובה יש לחשוש שמא נתן לה הבעל בחייו צררי, כיון שכתובה היא מתנאי בית דין³⁰⁶, ובחוב שהוא מתנאי בית דין יש לחשוש יותר לצררי, כמו שמצאנו בכתובות³⁰⁷, שחוששים יותר שאדם נתן צררי לבנותיו למונותיהם, מאשר שנתן משכון לבנות אשתו שאינם בנותיו שהתחייב לזונם, כיון שהחובה לזון את ביתו היא מתנאי בית דין, מה שאין כן החובה לזון את בת אשתו.

ואין להביא ראייה מדלג קאמר הכא אע"ג דאמור רבא אין נוקקין לנכסי יתומים קטנים אלא רבית אוכלת בהן כו' דלא מיירי נקטין אלא דוקא בגדולים דשנא משום דרב פפא נקט מילתיה בגדולים אי נמי נקט ההוא דהנא ליפרע לאשמעו ענין גזי אפילו בלא שבעה ואין להניח ראייה משלשי דמילתין (דף קכ. וסג) דקאמר מאי צנייהו דרב פפא ורב הונא צנייהו דרב יהושע ולא קאמר איכא צנייהו כגון דמית לזו מוך הזמן דלרב הונא גזי דהא רב הונא ורב פפא אמר צמקא דלית לזו חוקה דליש לקיש ועוד דכמה מקומות יכול למצוא איכא צנייהו טווא ואינו חושש לומר אלא דרב אמר או שנים דלאמרינן צמקא (ב"ק דף קכ. וסג ד"ה קק"ט) גזי פלוגתא דיוסס השור.

ואין להביא ראייה למה שפירשנו שהדין המבואר כאן בגמרא, שבתוך הזמן אפשר לגבות מיתומים בלא שבעה היינו מיתומים גדולים ולא מיתומים קטנים. ממה שנקטה הגמרא בלשונה שאפילו שהדין הוא שאין נפרעים מנכסי יתומים בלא שבעה, כשמת הלווה בתוך הזמן נפרעים בלא שבעה, שמלשון זו משמע שמדובר ביתומים גדולים, שאם מדובר ביתומים קטנים היה לה לגמרא לומר שאפילו שהדין הוא שאין נפרעים מנכסי יתומים אלא אם כן ריבית אוכלת בהם³⁰⁸, כשמת הלווה בתוך הזמן נפרעים מהם. **שאין זו ראייה** כיון שיתכן שהגמרא נקטה לשון זו לפי רב פפא הסובר שהטעם שאין נפרעים מנכסי יתומים קטנים הוא, כיון שקטנים אינם חייבים במצוות, שלשיטתו וודאי שאף אם מת הלווה בתוך הזמן אין נפרעים מנכסי היתומים, וודאי הדין שגובים מיתומים בתוך הזמן נאמר רק ביתומים גדולים, אבל לדעת רב הונא בריה דרב יהושע יתכן שאף מיתומים קטנים גובים, כשמת הלווה בתוך הזמן. **ועוד יש לדחות** ראייה זו, שנקטה הגמרא את הדין שאין נפרעים מנכסי יתומים בלא שבעה שנאמר על יתומים גדולים, כדי להשמיענו שאם מת האב בתוך הזמן, גובים מנכסי היתומים אפילו בלא שבעה³⁰⁹. **ואין להביא ראייה** שאף לרב הונא בריה דרב יהושע אין נפרעים מנכסי יתומים קטנים אף כשמת הלווה בתוך הזמן מסוף המסכת³¹⁰, שהגמרא דנה מה הנפקא מינה בין טעמו של רב פפא וטעמו של רב הונא בריה דרב יהושע, והגמרא אינה אומרת נפקא מינה ביניהם האם גובים מנכסי הקטנים כשמת האב בתוך הזמן, שלרב פפא אין גובים מנכסייהם כיון שאינם חייבים במצוות, ולרב הונא בריה דרב יהושע גובים מהם, כיון שבאופן

309. ואם הייתה נוקטת את הגמרא את הדין של יתומים קטנים שאין נפרעים מהם כלל, וכאן נפרעים מהם, היה מקום לומר שנפרעים מהם דווקא בשבעה. 310. דף קכ. א. 311. א. א. הגמרא שם מביאה את מחלוקתם של רבי ישמעאל ורבי עקיבא לגבי שור תם שורה שנגח שור ששורה מאתריהם, והבילה אינה שווה כלל, שלדעת רבי ישמעאל שמים את השור המזויק בבית דין, ואת שווי משלם המזויק לניזק, דהיינו חצי הנוק. ורבי עקיבא סובר יוחלט השור, דהיינו שהניזק גובה את השור עצמו. ודנה הגמרא מה הנפקא מינה ביניהם, ואומרת הגמרא נפקא מינה אם הקדיש הניזק את השור המזויק, שלרבי ישמעאל לא חל ההקדש, כיון שאין השור שלו, ולרבי עקיבא חל ההקדש, כיון שהשור שייך לו. וכתבו שם התוספות בדיבור המתחיל 'הקדישו' שכלה הגמרא לומר נפקא מינה ביניהם, אם יכול המזויק לפרוע את הנוק במעות, שלרבי ישמעאל יכול, ולרבי עקיבא אינו יכול. ועוד נפקא מינה מה הדין אם מכר המזויק את השור המזויק, שלרבי ישמעאל חלה המכירה, ולרבי עקיבא לא חלה המכירה. 312. כב, א. 313. בדף כא, ב. ועוד מקשה שם הגמרא על רב אסי כממה מקומות שמהם מוכח שגובים מנכסי יתומים קטנים. 314. והרמב"ן דוחה ראייה זו, שרפתה הגמרא לתרוץ את הקושיא מהמשנה אף לדעת רב הונא בריה דרב יהושע שמפרש שם שאין נוקקים משום צררי, והוא אינו סובר כריש לקיש אלא כאביי ורבא בסוגייתנו. והמהרש"א כתב שהתוספות סברו שאין לומר שהסוגיא שם סברה כאביי ורבא ולכן היא לא העמידה את המשנה באופן שמת האב בתוך הזמן, כיון שאין הלכה כמותם. 315. ואפי"ו שאין הלכה כמותו, כיון ששיטתו מוכרת שם בסוגיא. מהרש"א. 316. **הגמרא** שם מוכיחה שאף כתובת אישה גובים מיתומים קטנים, ובה לא שייך תירוץ הגמרא שמדובר בגוי שקיבל בזה ולא בזה, ומתרתה הגמרא שמדובר בחייב מודה, ואומרת הגמרא שבתירוץ זה יש לתרוץ אף את הקושיות הקודמות שהקשתה הגמרא, ואין צורך להעמיד בגוי שקיבל עליו בזה ולא בזה. 317. כיון ששוב אין לחשוש לצררי, שהרי האב הודה שהוא חייב.

303. הרמב"ן מקשה שאם כך אף מגדולים לא יפרע אלא בשבעה, ומדוע אומרת הגמרא שמגדולים נפרעים בלא שבעה. 304. ד"ד, ב. 305. כך פירשו שם התוספות בדיבור המתחיל 'אין אלמנה', וכתבו שם שאין לפרש שהיא נשבעת שלא פרע לה הבעל את כתובתה, כיון שזמן גביית הכתובה הוא לאחר מותו של הבעל, ולהלכה נפקא כריש לקיש בסוגייתנו הסובר שחוקה אין אדם פורע בתוך זמנו. 306. **כאומר** שביט דין מחייבים אותו בכך, ואין זו התחייבות פרטית. 307. קב, ב. הגמרא שם דנה האם דברים שנקנים באמירה, כגון שאבי הבן אומר לאבי הבת כמה אתה נותן לבתך, ואמר לו כך וכך, ואבי הבן אמר אני נותן כך וכך, וקידש הבן את הבת, חלה ההתחייבות על כל אחד. ודנה הגמרא אם דברים אלו נתנו להיכתב, כלומר האם אפשר לכתוב על התחייבות זו שטר או לא. ונפקא מינה לגבות את התחייבות זו מנכסים משועבדים, שאין גובים מהם אלא בשטר. ומוכיחה שם הגמרא ממה ששינוי שם בדף קא, א לגבי אדם שנשא אישה והתחייב שיוון את ביתה חמש שנים, וכתוב שם שאם מת האב, הבת שלו ניונות רק מנכסים בני חורין, ואילו בת אשתו ניונות אף מנכסים משועבדים מפני שהיא נחשבת לבעלת חוב. ומוכיחה הגמרא שאפשר לכתוב את הדברים הקשורים באמירה בשטר, ומדובר במשנה בהתחייבות של האדם לזון את בת אשתו כתובה בשטר, ולכן היא גובה מנכסים משועבדים. ודחה הגמרא שאין ראייה כיון שהמשנה עוסקת באופן שהאיש עשה קניין על התחייבותו, שאז וודאי אפשר לכתוב את התחייבות בשטר. ומקשה הגמרא אם כן מדוע בנותיו אינם גובות את מוונותיהם מנכסים משועבדים, ומסקנת הגמרא שכיון שהתחייבות של האדם לזון את בנותיו היא מתנאי בית דין, שהיא התחייבות זו כתובה בכתובה, יש לחשוש שאם נתן האב לבנותיו צררי, מה שאין כן בבנות אשתו שהתחייבות לזונם היא התחייבות פרטית של האדם ולא מתנאי בית דין אין חוששים שנתן להם האב צררי. 308. **ש"ש** זה נאמר בערכין כב, א לגבי יתומים קטנים. וריבית אוכלת בהם הכונה שאביהם לווה בריבית מגוי, ובכל יום שאינם פורעים את חובו הם מפסידים.

שהוא חייב למלווה, אין לגבות מהיתומים כיון שהם אינם חייבים במצוות.

וכן יש להוכיח מגופיה דמילתיה דרזא אסי דקאמרי אלא אס כן רבית אוכלת צהן ור' יוחנן אינו מוסיף כי אס כמותא אשה משום מזוני משמע בעל חוב לא משתכח בשום ענין דנפרעין ומסתמא רב אסי ורבי יוחנן אית להו חוקה דריש לקיש דהיי הילכתא דכפסיק בשמעתי ועוד אי לית להו חוקה דריש לקיש א"כ קי"ל כריש לקיש בצרעיה דכריש וברייתא המולך (יבמות דף לו. וס) לא פסיק רבא כותמיה אלא צמלת אע"ג דרבא ודאי פליג אריש לקיש בשמעתי מ"מ גס לדין מוכח דלא קי"ל כריש לקיש אלא צמלת ופירק ד' וה' (ב"ק דף לג. וס) דפריך לרבי יוחנן דאמר מעליית יתומים והאמר רבי יוחנן אין נוקקין לנכסי יתומים אלא לכתובת אשה אע"ג דקיימא לן דטעמא הוי משום נכרי והאס צשור שנגח לא שייך נכרי מ"מ פריך שפיר דרבי יוחנן אית ליה אין נוקקין בכל ענין אפילו צמלה הנה מחמת עצמו דלא שייך נכרי מטעם דאין מקבלין עדות שלא בפני בעל דין.

ועוד יש להוכיח מהגמרא שם שאף לרב הונא אין גובים מנכסי קטנים אף כשמת אביהם בתוך הזמן. שרב אסי שם סובר שאין נפרעים מנכסי קטנים אלא אם כן ריבית אוכלת בהם, ורב יוחנן מוסיף שאף לצורך כתובת אישה גובים מנכסי יתומים קטנים³¹⁸, ומשמע שבמלווה רגיל אין שום אופן שבו גובים מנכסי יתומים קטנים³¹⁹. **ומסתמא** רב אסי ורב יוחנן סוברים כמו ריש לקיש שחזקה אין אדם פורע בתוך זמנו³²⁰, שהרי הגמרא כאן פוסקת שהלכה כריש לקיש. **ועוד** הוכחה שרב יוחנן סובר כריש לקיש, שאם לא כן יוצא שהלכה כריש לקיש³²¹ בעוד הלכה, מלבד שלשת ההלכות שמנה רבא ביבמות³²², שבהם הלכה כריש לקיש במחלוקתו עם רב יוחנן. ורבא לא מנה אלא שלושה, אלא ודאי רב יוחנן אינו חולק על ריש לקיש בהלכה זו. **ואפילו** שרבא ודאי אינו סובר כריש לקיש, ואם כן יש לומר שלכן הוא מנה שהלכה כריש לקיש רק בשלושה מקומות, אך לפי מה שפוסקת כאן הגמרא שהלכה כריש לקיש, יצא שבארבעה מקומות הלכה כריש לקיש, ובאמת רב יוחנן אינו סובר כמותו. **אין לומר כן** שאף לפי ההלכה מוכח שאין הלכה כריש לקיש אלא בשלושה הלכות³²³. **והגמרא בבבא קמא**³²⁴ שמקשה על רב יוחנן הסובר ששור מועד של קטן, בית דין מעמידים לו אפטרופוס שאם יגח שוב ישלמו מעלייה³²⁵, וסובר רב יוחנן שגובים מעליית יתומים. ומקשה הגמרא ממה שאמר רב יוחנן שאין גובים מנכסי יתומים אלא אם כן ריבית אוכלת בהם, או לצורך כתובת האישה, וכיצד אמר רב יוחנן

שגובים את הנוק מנכסי היתומים. ואפילו שלהלכה נפסק שהטעם שאין גובים מנכסי יתומים הוא משום שחוששים שמא אביהם נתן צררי למלווה³²⁶, וטעם זה לא שייך במקרה זה, ששורם של היתומים הזיק. מכל מקום מקשה הגמרא, משום שרב יוחנן סובר שאפילו במלווה הבאה מחמת היתום עצמו שאו לא שייך הטעם של צררי, אין גובים מנכסיו, כיון שאין מקבלים עדות שלא בפני בעל דין³²⁷, וקטן נחשב כאילו איננו בפניו³²⁸.

אע"ג דאמור רבנן הבא ליפרע מנכסי יתומים כו'. ומיהו נמי צפ' הכותב (כתובות דף טז. וס) אכל מה אעשה שהרי אמרו חכמים הנה ליפרע כו' משמע שהיא משנה בשום מקום ומיהו היכל אמרו חכמים דמאלמנה ליכא למילף דשאני אלמנה דאית לה צמתי צ"ד ותישנין לגריי טפי ואומר ר"י מדתנן צפרק הכותב (סע דף טז. וס) גבי מי שמת והניח אשה ובעל חוב והיה לו מלוה ופקדון צד לחריש כו' יתנו ליורשים שכולם כרישים שצוה ואין היורשין לריכין שצוה ועוד תנן שצוה (דף טז. וס) וכן הימזים מן הימזים לא יפרעו אלא שצוה וכו' שלא מנינו בין שטרומי של אשה ששטר זה פרוע אלמנה גס האז היה נשבע שאינו פרוע מכלל משמע שאם הולא שטר חוב על תנינו ואלא אישטתה לי ללא פרעתיך נגו זימיה אין נריך לעשות שצוה.

הגמרא כאן מזכירה את הדין שאמרו חכמים³²⁹ הבא להיפרע מנכסי יתומים, לא יפרע אלא בשבועה. וכן שנינו בברייתא המובאת בכתובות³³⁰ שאמר אבא שאול בן אימא מרים אבל מה אעשה שאמרו חכמים הבא להיפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה. **ומשמע מלשון זו**³³¹ שדין זה שאין נפרעים מנכסי יתומים בלא שבועה, משנה היא. **וקשה** היכן מצאנו שחכמים אמרו כך. ואין להוכיח דין זה ממה ששנינו³³² שאלמנה אינה גובה את כתובתה מנכסי יתומים בלא שבועה. כיון שיתכן שדווקא אלמנה הגובה כתובתה מיתומים צריכה להישבע, כיון שחייב הכתובה הוא מתנאי בית דין, דהיינו שחכמים חייבו את האדם לתת כתובה, ובחוב כזה יש לחשוש יותר שהבעל נתן לה צררי³³³, דהיינו משכון, ולכן עליה להישבע, מה שאין כן בחוב רגיל שאינו מתנאי בית דין, יתכן שהבא לגבותה מיתומים אינו צריך שבועה כיון שיש פחות חשש שהאב נתן צררי למלווה. **ואומר ר"י** שיש ללמוד דין זה מן המשנה בכתובות³³⁴, לגבי אדם שמת והניח אישה שרוצה לגבות את כתובתה, וכן בעל חוב הרוצה לגבות את חובו, וכן יורשים. והיה לאדם זה הלוואה או פיקדון בידי אחרים, ואין בהם כדי לתת לכולם. שסובר רבי עקיבא³³⁵ שיינתן את הלוואה או את הפיקדון ליורשים, כיון שהאישה והבעל חוב

משפט עת, ג כתב שההוכחה היא מכך שהגמרא בכמה מקומות נקטה את דברי רבא שהלכה כריש לקיש בשלושת דברים אלו, שמשמע שאף להלכה נפסק כריש לקיש רק בשלושת הלכות אלו. **324. ז**, א. במשנה שם כתוב ששור של קטן שנגח שור של ישראל, פטור. ובהמשך המשנה כתוב ששור של קטן שנגח, בית דין מעמידים להם אפטרופוס. ומבאר הגמרא שהרישא של המשנה עוסקת בשור תם של קטן שנגח, ובה הדין שפטור. ומה שכתוב שבית דין מעמידים להם אפטרופוס, היינו במקרה שהעידו בשור שנגח שלוש פעמים שהוא נעשה מועד, ובמקרה כזה אומרת המשנה שבית דין מעמידים להם אפטרופוס שאם השור יגח שוב, יגבו את הנוק מעליה. ונחלקו שם בגמרא מעליה של מי גובים, רב יוחנן סובר שגובים מעליית יתומים, ורב אסי סובר שגובים מעליית אפטרופוס. **325. הוונתה** מנכסים, שלא כשור תם שמשלם מגופו ולא מן הנכסים. **326. ומבאר** המהרש"א שהתוספות סמכו את דבריהם על מה שהוכיחו לעיל שרב אסי סובר כרב הונא, שהרי הגמרא מתרצת את הקושיא עליו מהמשנה, שמדובר כשהייב מודה, שטעם זה קיים רק לפי רב הונא, ורב יוחנן רק הוסיף על דברי רב אסי, שנוקקים לנכסי יתומים קטנים אף לכתובת אישה, ומשמע שאף רב יוחנן סובר כרב הונא. **327. שכך** סובר רב יוחנן בבבא קמא קיב, ב. שבגמרא שם מובא שרב אסי אמר בשם רב שבתאי שמקבלים עדות שלא בפני בעל דין. ותהו רב יוחנן על דין זה, וכי מקבלים עדות שלא בפני בעל דין. **328. כמבואר** שם בתחילת הסוגיא, וכפי שהתבאר לעיל בהערה. **329. התוספות** גרסו בגמרא 'אע"ג דאמור רבנן' אבל הגרסא לפנינו 'אע"ג דאמר מר'. **330. ז**, א. הגמרא שם דנה כיצד הדין באדם שפטר את אשתו ממשבעות שהיא צריכה להישבע, בלשון לא שבועה, או בלשון נקי שבועה. שיתר רבה בשם רב חייא אמר לא אשתו לא שבועה, הוא אינו יכול להשביעה, אך יורשיו יכולים להשביעה. שאם אמר לה נקי משבעה, אף היורשים אינם יכולים להשביעה. ורב יוסף סובר בשם רב חייא שאם אמר לא שבועה, הוא אינו משביעה, והיורשים משביעים אותה, אך אם אמר נקי שבועה, אף הוא יכול להשביעה. ושיתר רב זכאי שבין אם אמר לא שבועה, ובין אם אמר נקי שבועה, תלוי אם אמר מנכסי, הוא אינו משביעה והיורשים משביעים אותה, ואם אמר מנכסי אלו, אף היורשים אינם משביעים. ושיתר אבא שאול בן אימא מרים שבבא המקרים לא הוא ולא היורשים יכולים להשביעה, ואומר אבא שאול, אבל מה אעשה שאמרו חכמים הבא להיפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה, ולכן כשבאה לפרוע מהיתומים היא גובה בשבועה. **331. מהלשון** שאמרו חכמים, שמשמע שדין ידוע הוא, דהיינו ששנינו כך במשנה. **332. כמשנה** בגיטין לד, ב. **333. כמו** שהוכיחו התוספות בדבור הקודם מהגמרא בכתובות קב, ב וכמו שהתבאר בהערה שם. **334. פד**, א. **335. ורבי** טרפון סובר שיינתן לכולם שבהם, ונחלקו שם בגמרא אם הכוונה לכולם שבראייה, דהיינו למי שתאריך שטרו מאוחר מכולם, שאינו יכול לטרוף מהלקוחות שקדמו לו, או לאישה שזקוקה לנכסים כדי למצוא חן בעיני אנשים שירצו לנושא, ורבי עקיבא חולק על זה, שאין מרחמים בדין.

318. וטעמו של רב יוחנן הוא, שאם לא תגבה את כתובתה, האלמנה תזון מנכסי היתומים והם יפסידו. ורב אסי סובר שהאישה תזון ממעשי ידיה, ורב יוחנן סובר שלפעמים אין די במעשי ידיה לזונה. **319. ורב** אסי סובר כרב הונא כמו שהוכיחו התוספות לפני כן, ממה שמתרצת הגמרא לשיטתו שהמשנה שם עוסקת במקרה שהודה הלווה לפני מותו שהוא חייב למלווה כסף, ותירוץ זה נכון רק לדעת רב הונא. ומקשה המהרש"א שאפילו אם אין גובים מנכסי יתומים קטנים כשמת האב בתוך הזמן, מכל מקום יש אופן שבו גובים מנכסי יתומים קטנים בעל חוב רגיל, דהיינו כשהלווה הודה שהוא חייב. ותירץ שדבר זה לא הוצרכו רב אסי ורב יוחנן להשמיענו, כיון שדין פשוט הוא. ועוד שדין זה יש ללמוד מהברייתות שהעמידה הגמרא שם באופן זה. **320. שאם** הם סוברים כאבי ורבא שאדם עשוי לפרוע את חובו בתוך זמנו, אין משם הוכחה כלל, כיון שאף אם מת הלווה בתוך הזמן, המלווה אינו גובה את חובו, כיון שודאי יש לחשוש לצררי, שהרי אדם עשוי לפרוע את חובו בתוך הזמן. **321. במחלוקתו** עם רב יוחנן. מהר"ם. **322. ז**, א. רבא פסק שהלכה כריש לקיש במחלוקתו עם רב יוחנן שם בדף לה, ב לגבי יבמה מעוברת שחלץ לה אחד מן האחים, ולבסוף הפילה, שרב יוחנן סובר ששוב אינה צריכה חליצה מן האחים, כיון שהתברר שהחליצה הראשונה הועילה לה, שהרי לבסוף חליצה. וריש לקיש סובר שצריכה שוב חליצה מן האחים כיון שחליצתה הראשונה הייתה בתור מעוברת, וחליצתה הייתה פסולה. וכן במה שנחלקו להלן במסכת זו, ששנינו במשנה בדף קכו, ב שאם אדם צויה לתת במתנה את נכסיו לאדם זר שאינו יורשו, דבריו קיימים, אך אם נתן לו בלשון ירושה אין דבריו קיימים. ואם כתב בין בתחילה ובין באמצע ובין בסוף לשון ירושה דבריו קיימים. ובדף קכט, א נחלקו רב יוחנן וריש לקיש כיצד הדין באדם שנתן שני שדות לשני אנשים שולדעת רב יוחנן די שיוכיר באחד מהם לשון מתנה, ומנה נלמד שאף לזה שאמר בלשון ירושה כוונתו הייתה למתנה, ומתנתו חלה. וריש לקיש סובר שדווקא אם אמר פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית שנתתם להם במתנה ויירשו, מנתנו מועילה, כיון שיש ללמוד שכמו שלשונות הירושה שנאמרו בתחילה ובסוף נאמרו על שניהם, הוא לשון מתנה הנאמרה על שניהם. והדין השלישי שפסק רבא הלכה כריש לקיש, שהוא במה שנחלקו להלן בדף קלו, א. שכתב שם במשנה שאב שכתב את נכסיו לבנו לאחר מותו, כל עוד לא מת האב, האב אינו יכול למכור מפני שהם כתובים לבן, והבן אינו יכול למכור כיון שהם ברשות האב עד מותו. ואם מכר הבן מכירתו חלה לאחר מות האב. ונחלקו שם רב יוחנן וריש לקיש כיצד הדין אם מכר הבן את הנכסים בחיי האב, ומת בחיי האב, שרב יוחנן סובר שלא חל המכר אף לאחר מות האב, כיון שקנין פירות שיש לאב, כלומר הקנין הזמני שיש לו בנכסים, נחשב כקנין הגוף, כלומר נחשב אילו הנכסים שייכים לו לגמרי, ולא חלה מכירת הבן, כיון שמעולם לא באו לידיו. וריש לקיש סובר שהמכירה חלה כיון שקנין פירות שיש לאב אינו נחשב כקנין הגוף, ולכן הוא אינו מעבב על הבן מלמכור. **323. הרש"ש** כתב שלא מצא מקור לדבר זה. והגר"א בביאורו לשולחן ערוך חושן

יתומים על ידי שטר שחתומים בו עדים, צריך להישבע. כיון שמתוך השטר לא מוכח האם החוב נפרע או לא. ואין להוכיח שהשטר לא נפרע, מכך שהשטר עודנו בידי המלווה, ואם היה האב פורע ודאי היה נוטל את שטרו. שיש מקרים שבהם אין הלווה נוטל את שטרו בזמן שפורע את חובו, כיון שרוצה להשתמש בו שוב, ולא יצטרך לשלם שוב לסופר דמי כתיבת שטר³⁴⁰. ולכן צריך המלווה להישבע שהאב לא פרע את חובו. ולפי מה שהתבאר שעדים עדיפים על שטר, מובן ספק הגמרא, שאף שמיגו נגד עדים אינו מועיל, אולי כנגד החזקה שאין אדם פורע בתוך זמנו, יועיל מיגו.

אך קשה דמ"מ תפשוט ללא אמרי' מיגו נמקוס חזקה מדמי נר חמא דלמר נפק לל הנשבעין (שנושט 77 מה: וס) המפקיד אלל חזירו נשטר לריך להחזיר לו (נשטר) ולא מהימן לומר החזירי לך נמיגו דאי צעי אמר דנאנסו משום דנני' ל"ל שטרך צידי מאי צעי וכו"ש ללא אמר מיגו נמקוס חזקה דחזקה עדיפא דלין לריך שנועה וטעמא דשטרך צידי מאי צעי לא מהני לפוטרו משנועה ושמא סוגיא דהכא לא סברה כרמי נר חמא ולא דמי כלל להאור דפרק האומר (77 מה: וס) דלמר היכא דמוחזק לן דלימ ליה אחיס ואמר יש לי ניס דנאנסו נמיגו דאי צעי פטר לה נגיטא וכן היא דהאשה שלום (בימות 77 קפו: וס) דצעי החזיקה היא מלמטה בעולם מי אמר מיגו דאי צעי אמרה שלום בעולם או דלמא כיון דהחזיקה היא ואמרה דדמי לא אמי מה לי לסקר ומרע לחזקה ומימי חמס מעין היא צעיל לא דמי כלל להך דהכא.

אך יש להקשות מדוע לא פושטת הגמרא שלא מועיל מיגו נגד חזקה, מדינו של רמי בר חמא בשבועות³⁴¹, שסובר שאדם שהפקיד חפץ אצל חברו בשטר, השומר צריך להחזיר לו את החפץ בפני עדים³⁴², שאם לא כן יטען לו המפקיד שהוא לא החזיר את החפץ, והוכחה לכך, ששטר ההפקדה עודנו בידו. ואפילו שאם היה טוען השומר שנאנס החפץ, היה נפטר מהשבתו³⁴³, אף על פי כן הוא אינו נאמן לטעון החזרתי את הפיקדון, במיגו שהיה טוען נאנס הפיקדון, כיון שכנגד טענתו שטוען שהחזיר את הפיקדון, ישנה הוכחה שלא החזיר, מהשטר שנמצא בידי המפקיד³⁴⁴. ואם מיגו אינו מועיל נגד הוכחה זו, כל שכן שהוא אינו מועיל כנגד החזקה שאין אדם פורע בתוך זמנו. והוכחה לכך, שחזקה שאין אדם פורע בתוך זמנו, מועילה לפטור את הגובה מנכסי יתומים משבועה כמבואר בסוגיא. מה שאין כן ההוכחה מכך שהשטר נמצא בידי המלווה, אינה פוטרת את הגובה מנכסי יתומים משבועה³⁴⁵. **ויתכן** שהגמרא כאן שהסתפקה אם מועיל מיגו נגד חזקה או לא, לא סברה דמינו של רמי בר חמא, ולכן לא פשטה את הספק משם. **וספק הגמרא כאן** אינו דומה לדין שמצאנו בגמרא בקידושין³⁴⁶ שאדם שהיה מוחזק

צריכים להישבע כדי לגבות את חובם, והיורשים אינם צריכים להישבע כדי לרשת את אביהם. ומבואר שבעל חוב הבא לגבות את חובו מנכסי המת, צריך להישבע. **ועוד שנינו בשבועות**³³⁶ שיתומים בני מלווה הבאים לגבות מיתומים בני לווה, לא יגבו מהם אלא בשבועה שלא אמר לנו אבא לפני מותו ששטר זה פרוע, ואף בחייו לא אמר לנו כן, ואף לא מצאנו שטר בין שטרותיו של אבינו, המעיד ששטר חוב זה נפרע. ומוכח שאף האב בעודו בחיים, היה צריך להישבע כדי לגבות את חובו מן היתומים³³⁷. **ומהגמרא כאן** מוכח שאם הוציא אדם שטר חוב על חברו, ותובעו חברו שישבע לו שלא פרע לו את חובו בתוך הזמן, שאין התובע צריך להישבע³³⁸.

מי אמרי' במקום חזקה מה לי לשקר או לא. הקשה ר"י נר מדלי והא הך חזקה עדיפא משטר דנשטר אינו גובה אלל נשנועה ובהך חזקה גובה זלא שנועה וא"כ מאי קא מיציעא ליה הא פשיטא דמיגו נמקוס עדים לא אמרינן כ"ש נמקוס חזקה עדיפא טפי ואורי' ללא קשה כלל דהאי עדים עדיפי מחזקה דאי אמרי שפרעו אפי' בתוך הזמן פטור ואי אמרי אפילו אחר זמן יענו שלא פרעו היה גובה מן הימורים זלא שנועה ומה שצריך שנועה ציש לו שטר זהו לפי שאינו מוכיח מתוך השטר אם פרע ואם לאו דזימנין דזיר ליה אפשיטי דספרא דלאמרינן נפ"ק דצ"מ (77 פ')

הגמרא מסתפקת האם לפי ריש לקיש הסובר שחזקה אין אדם פורע בתוך זמנו, נאמן הלווה לטעון שפרע את חובו בתוך הזמן במיגו שהיה טוען שפרע את חובו לאחר הזמן, והספק הוא האם מועיל מיגו במקום חזקה או לא. **והקשה ר"י בר מרדכי** הרי חזקה זו שאין אדם פורע בתוך זמנו, עדיפה על שטר חוב שחתומים עליו עדים, שהרי הבא להיפרע מיתומים על ידי שטר, צריך להישבע, ואילו החזקה שאין אדם פורע בתוך זמנו מועילה לפטור את הבא להיפרע מנכסי יתומים, משבועה כמבואר בגמרא. והדין הוא שמיגו נגד עדים אינו מועיל³³⁹, דהיינו כשאדם טוען טענה שעדים סותרים אותה, ויש לו על טענה זו מיגו, הוא אינו נאמן. ואם כן כל שכן הוא, שאם מיגו נגד עדים אינו מועיל, כל שכן שלא יועיל נגד החזקה שאין אדם פורע בתוך זמנו שעדיפה על שטר שיש בו עדים. **ואומר ר"י** שאין כאן קושיא כלל, שוודאי עדים עדיפים על חזקה זו שאין אדם פורע בתוך זמנו, ולכן אם מעידים עדים שאדם פרע את חובו בתוך הזמן, הם נאמנים אפילו שחזקה אין אדם פורע בתוך זמנו. ומאידך אם יבוא מלווה לגבות את חובו מהיתומים, ועדים יעידו שהוא לא פרע את חובו, אפילו אם מת האב לאחר הזמן, ודאי שמלווה זה יגבה מן היתומים בלא שבועה. והטעם שמלווה שבא להיפרע מנכסי

336. **מה, א.** 337. **שוודאי** אין להטיל שבועה על היתומים בני המלווה, אם המלווה עצמו לא היה חייב להישבע. 338. **שבגמרא** כתוב שאם מת המלווה בתוך הזמן גובים מנכסי היתומים בלא שבועה. ומוכיחים התוספות שאף המלווה עצמו אינו צריך להישבע כשתובעו הלווה להישבע שלא פרע בתוך הזמן. שאם נאמר שכשהלווה תובעו להישבע, צריך המלווה להישבע לו, א כן אף כשכא לגבות מן היתומים היה צריך המלווה להישבע אפילו אם הם לא תובעים ממנו שבועה, כיון שבית דין טוענים ליתומים כל טענה שיכל אביהם לטעון כמבואר להלן בדף מא, א. כך נראה ביאור דברי התוספות, על פי דברי הרמב"ן. והרמב"ן כתב שיתכן שאם הלווה טוען בטענת ברי, שפרע בתוך הזמן, חייב המלווה להישבע לו. 339. **כמבואר** בגמרא להלן בדף לא, א. לגבי שני אנשים שכל אחד טוען על הקרקע שהיא הייתה שייכת לאבותיו, והאחד מביא עדים שהקרקע הייתה של אבותיו, וחברו מביא עדים שהוא החזיק בקרקע שלש שנים. ורצה רבה להעמיד בידי זה שיש לו עדי חזקה, כיון שיש לו מיגו שיכל לטעון שקנה את הקרקע מחברו, והיה נאמן בטענה זו כיון שיש לו עדי חזקה, ודחה אביי שמיגו זה הוא נגד עדים, כיון שטענתו היום היא שהקרקע הייתה של אבותיו, ועדים מעידים שהקרקע הייתה של אבותיו של השני. 340. **כמבואר** בבבא מציעא יז, א. הגמרא שם מביאה בשם רב יוחנן דין, שהמוצא שטר חוב בשוק וכתוב בו הנפק דהיינו אישור של בית דין שהשטר נכון, ותאריכו של השטר הוא של יום המציאה, חזיר את השטר למלווה, והבינה הגמרא שטעמו של רב יוחנן הוא משום שלא מצוי שאדם פורע ביום שבו לווה. ומקשה הגמרא ממה שאמר רב יוחנן ששטר שנאמר אסור למלווה להלוות בו שוב לאותו לווה, כיון שנמחל שיעברו. ומוכרחים להעמיד את דברי רב יוחנן באופן שפרע באותו יום, שאם מדובר שפרע יום אחר כך, השטר פסול מדין שטר מוקדם, דהיינו שטר שהתאריך הכתוב בו קודם לזמן ההלוואה. ומוכח שאדם עשוי לפרוע את חובו ביום שבו לווה. ואומר רב כהנא שבאמת אדם עשוי לפרוע באותו יום ורב יוחנן עסק במקרה שבו מודה הלווה שלא פרע עדיין את חובו, ולכן אמר רב יוחנן שיש צורך להישבע למלווה. ומקשה הגמרא מה החידוש בזה שאם הלווה מודה מחזירים את השטר למלווה. ומתרתת הגמרא שהיה מקום לומר שאף באופן כזה אין להשיב את השטר למלווה, כיון שיתכן שבאמת הלווה פרע למלווה את החוב, אלא שהוא רוצה שיחזירוהו למלווה, כדי שיוכל ללוות ממנו שוב בשטר זה, כיון שהוא רוצה לחסוך בהוצאות של כתיבת השטר, ואף על פי כן סובר רב יוחנן שאפשר להחזיר את השטר ואין לחשוש לכך, כיון שהמלווה עצמו ימנע מן הלווה לעשות כן, כיון שהוא חושש שיתפרסם דבר זה, וימנעוהו לגבות את חובו מן הקלוחות. 341. **מה, ב.** במשנה שם בדף מד, ב כתוב שכשיש ויכוח בין בעל הבית לפועלו אם שילם את שכרו, הפועל נשבע ונטל. ומביאה שם הגמרא שרב מנשיא בר זביד אמר שדין זה הוא דווקא כשיש עדים שבעל הבית שכר את הפועל, אך אם לא

כן בעל הבית נאמן לומר פרעתי, במיגו שהיה אומר לא שכרתוך מעולם. ומשבח רמי בר חמא את מימרא זו. והקשה לו רבא שלפי זה קשה באיזה אופן נאמר בתורה ששומר חנם ושומר שכר נשבעים אם נאנס החפץ, ולכאורה אף בלא שבועה יש להם לדינאן במיגו שלא היה החפץ בדידם מעולם. ומתרתת הגמרא שמדובר שהפקיד אצלו בעדים. ומקשה הגמרא שעדיין יש לו מיגו שיכל לומר החזרתי את החפץ, ומתרתת הגמרא שמדובר שהפקיד אצלו בשטר ואז לא מועיל המיגו. ומוכיחה הגמרא מכאן שהמפקיד אצל חברו בשטר, צריך להחזיר לו בעדים. 342. **הגרסא** בתוספות היא, צריך להחזיר לו בשטר, אך מסורת השי"ס באות ה גרס בעדים, וכך הגרסא בגמרא שם. 343. **שהרי** שומר חנם ושומר שכר פטורים מאונס, כמבואר במשנה בבבא מציעא צג, א. 344. **התוספות** שם בדיבור המתחיל 'בשטר' הקשו מדוע לא נאמן לשומר שהחזיר את הפיקדון במיגו שהיה טוען שנאנס הפיקדון. ואף לקשיית התוספות לא יהיה השומר נאמן לטעון שהחזיר אלא אם כן ישבע, שהרי אם היה טוען שנאנס החפץ היה עליו להישבע שבועת השומרים. ולא יתכן שיהיה נאמן בטענה שטוען בלא שבועה, במיגו שהיה טוען טענה שלא היה נאמן עליה אלא בשבועה. ותיצוה התוספות שם שני תירוצים. רבנו תם מתרץ שבאמת אם ירצה להישבע שהחזיר, הוא יהיה נאמן בשבועה, ומה שמבואר שם בגמרא שצריך להחזיר לו בעדים, היינו אם השומר אינו רוצה להישבע. וריב"א תירץ שאינו נאמן במיגו אך אם ישבע, כיון שיש הוכחה שלא חזיר את הפיקדון, מכך שהשטר עודנו בידי היתומים. והתוספות כאן סוברים כריב"א. 345. **גם** כשכא המלווה לגבות מן היתומים בשטר, נאמר המיגו שעליו להישבע. 346. **מה, ב.** בעמוד א שם במשנה כתוב שאדם נאמן לומר בשעת מיתו שיש לו בנים ועל ידי כך להתיר את אשתו להינשא. ואינו נאמן לומר שיש לו אחים שעל ידי כך הוא אוסרה להינשא לאדם זר. ומבואר במשנה שאדם נאמן להתיר את אשתו ולא לאוסרה. ואומרת הגמרא שלכאורה איננה סוברת כריב"א. נון. שבברייתא כתוב שאם אדם אמר בשעת קידושין שיש לו בנים, ובעשת מיתה שאין לו בנים ואשתו זקוקה ליבום, וכן אף בשעת קידושין אמר שאין לו אחים. ובעשת מיתה אמר שיש לו אחים, ואשתו זקוקה ליבום. רבי סובר שהוא נאמן רק להתיר, דהיינו כדבריו בשעת קידושין, ורבי נתן סובר שהוא נאמן אף לאסור, דהיינו כדבריו בשעת מיתה. ואומר אביי שאין סתירה מדברי רבי נתן למשנה, כיון שהמשנה עסקה במקרה שלא היה מוחזק לנו שיש לו אחים, אך גם לא היה מוחזק לנו שיש לו בנים, ולכן הוא אינו נאמן לומר שיש לו אחים ואין לו בנים, ועל ידי כך לאסור את אשתו מלהינשא. אבל הברייתא עוסקת במקרה שהאישה בחזקת איסור, שמוחזק לנו שיש לו אחים ואין לו בנים, ובה נחלקו רבי ורבי נתן, שרבי סובר שהוא נאמן לפטור את אשתו, במיגו שהיה נותן לה גט ועל ידי כך פוטרה מן היבום. ומועיל המיגו נגד החזקה כיון שמיגו יש לו כח כמו עדים. ורבי נתן סובר שמיגו הוא כחזקה, וחזקה אינה יכולה לעקור חזקה.

בתוך הזמן ומוכח שלא מועיל מיגו. ויכלה הגמרא לדחות שמדובר באופן שחברו תבעו בתוך הזמן, והוא טוען ששילם לו את חלקו. או שמדובר שהוא טוען ביום שהושלם הזמן, שהוא פרע בתוך הזמן דהיינו לפני שהושלמה בניית הכותל, שבאופן כזה אין מיגו כמו שפירשנו לעיל³⁵⁶. אלא שהגמרא מעדיפה לדחות שכאן לא מועיל המיגו, כיון שלא מסתבר כלל שהוא ישלם את חלקו לפני השלמת בניית הכותל, כיון שהוא אומר לעצמו מי אמר שחכמים יחייבוני להשתתף בבניית כותל זה. שמחמת סברא זו אין להקשות מן המשנה על אביי ורבא³⁵⁷ הסוברים שאדם עשוי לפרוע את חובו בתוך הזמן, מדוע במשנה כתוב שהוא אינו נאמן לטעון שפרע את חלקו בתוך הזמן³⁵⁸.

כ"ה האומר לא יויתי כאומר כו'. הקשה ה"ר יצחק מה לרי"ך כאן לטעם כל האומר כו' הא ודאי כיון שצנר הודה מי לא מהימן לומר שלא ליה דכשלא נשבעות (דף מ"א: וס"ד כ"ה) לרי"ך להאי טעמא שאומר לו מנה לי צדך והלה אומר לה"מ ולמו עדים ואמרי ראונו פלוגה ופרע השתא הא דקאמרי סהדי פלוגה מהימני והא דקאמרי פרע לא מהימני דהא איהו קמכחיש להו דלמר מהימני דהא איהו קמכחיש להו דלמר לא לוייתו והאומר לא לוייתו כאומר לא פרעתי דמי אלא הכא לא לרי"ך כלל ואומר כ"י דלוייתו לאשמועינן דלא מני למימר האומר לא לוייתו לא שלא ליה כלל אלא כאילו לא לוייתו לפי שפרעתי קמ"ל דכאילו אומר לא פרעתי נהדיא.

הגמרא מפרשת את מה שכתוב במשנה בשבועות³⁵⁹, שהלווה טען למלווה לאחר שהודה לו שהוא חייב לו, שלא לווה ממנו מעולם, והטעם שחייב לשלם, כיון שכל האומר לו לוייתו כאומר לא פרעתי. והקשה הרב יצחק מדוע צריכה הגמרא לנמק את סיבת החיוב, בכך שכל האומר לא לוייתו כאומר לא פרעתי. הרי ודאי אף בלא טעם זה, חייב הלווה לשלם למלווה, כיון שהודה אתמול שהוא חייב לו כסף, ושוב הוא אינו נאמן לכפור את ההלוואה³⁶⁰. ונימוק זה נצרך בגמרא בשבועות³⁶¹ לגבי אדם שאומר לחברו מנה לי בידך, והלה אומר שלא היו דברים מעולם, ובאו עדים והעידו שהוא לווה ממנו ופרע את חובו. ואומרת הגמרא שאותם עדים נאמנים במה שהעידו שהוא לווה כסף, אך הם אינם נאמנים במה שמעידים שהוא פרע, כיון שיש כאן הודאת בעל דין של הלווה שהוא לא פרע³⁶². שכל האומר לא לוייתו כאומר לא פרעתי, ואם כן יש כאן עדי הלווה והודאת בעל דין של הלווה שהוא לא פרע, ולכן הוא חייב לשלם. אך כאן אין צורך בטעם זה. ומתיר ר"י שהוצרכה הגמרא כאן לומר שכל האומר לו לוייתו כאומר לא פרעתי, כדי להשמיענו שלא יכול הלווה לטעון שמה שאמר שלא היו דברים מעולם, אין כוונתו לומר שלא לווה כלל, אלא שלווה ופרע, ואם כן יש לנו להאמין לו, ולכן אומרת הגמרא שכל האומר לא לוייתו כאומר לא פרעתי, והכחשה זו של הלווה נחשבת כאילו הוא אמר במפורש שלא פרע כלל, ולכן הוא אינו נאמן³⁶³.

סמך פלגא סמך פלגא. האי לפלגא אייתי צין לאורך צין לגושה.

רב הונא סובר שאם השותף סמך כותל כנגד חציו של הכותל שבנה חברו, חייב הוא להשתתף בתשלומי הכותל שבנה חברו אף במה

שם בדיבור המתחיל 'ולעניין הלכה' וכן התוספות שם בדיבור המתחיל 'קסבר רב המנונא' כתבו שהלכה כרב המנונא. ודייקו שדווקא כשטוענת האישה שורעו של בעלה אינו יורה כחץ, היא אינה נאמנת, מהטעם המבואר שם בגמרא שהבעל אינו יודע אם היא משקרת בדבר זה, אך אם היא טוענת שבעלה אינו יכול לבוא עליה כלל, היא נאמנת, כיון שבדבר זה בעלה יודע אם היא משקרת, ובדבר כזה סובר רב המנונא שהלכה כמותו, שאין אישה מעיזה פניה ומשקרת בפני בעלה. רבי עקיבא איתר מקשה, שבגמרא נבדריה מבואר שהטעם שהאישה נאמנת לטעון שבעלה אינו יכול לבוא עליה היא, כיון שאין אישה מעיזה פניה בפני בעלה לטעון שלא יכול לבוא עליה. והמשנה ביבמות עוסקת במקרה שהיבם נתן גט ליבמה, אלא שהיא טוענת שלא מועיל הגט כיון שעדיין לא בא עליה, אך לפי טענת הבעל שהוא בא עליה, אם כן היא אינה אשתו כבר, ולא שייך כאן החוקה שאין אישה מעיזה פניה בפני בעלה, כיון שהיא כבר אינו בעלה. וכתב שצריך עיון גדול בזה. ר"י ה' ב בדיבור המתחיל יבא בומני. והטעם שאין מיגו, כיון שלטעון ביום שפרע, שפרע באותו יום היא העוה, כיון שחברו יודע אם הוא פרע או לא, ולכן אינו יכול לטעון מחמת מיגו זה שהוא פרע בתוך הזמן. ובאופן הראשון שטוען בתוך הזמן שפרע, אין לו מיגו כלל. ³⁵⁷ כמו שתירצה הגמרא לעיל בדף ה' ב. ³⁵⁸ ובישיבה מקובצת תירץ בשם התוספות ר"י שאין להעמיד את המשנה באופן שהתביעה הייתה בתוך הזמן ואז הוא טען לו ששילם, כיון שלשון המשנה היא, שאם סמך לו כותל אחר הוא בחזקת שלא נתן, ומשמע שמדובר שתבעו לאחר שסמך את הכותל. ³⁵⁹ פ"ה, ב. ³⁶⁰ כיון שהחוקה ככפרן. רשב"א. ³⁶¹ ב. הגמרא מספרת שם על אדם שתבע את חברו את מאה החוים שהוא חייב לו, ואמר לו חברו שלא היו דברים מעולם. והלך המלווה והביא עדים שהעידו שהוא לווה ממנו ופרע לו, והסתפק אביי כיצד לזון את מקרה זה, ופשט שם רבא שהלווה חייב, כיון שהאומר לו לוייתו כאומר לו פרעתי. ³⁶² והודאת בעל דין כמאה עדים. ³⁶³ והרשב"א תירץ עוד שהגמרא אמרה שכל האומר לא לוייתו כאומר לא פרעתי, כדי להשמיענו שאף אם יבואו עדים ויעידו שהוא לווה ופרע, לא יהיה נאמן.

לנו שיש לו אחים ואין לו בנים ואשתו אסורה ליבום, וספר לנו הבעל שיש לו בנים, ובכך הוא רוצה לפטור את אשתו מן היבום, שמבואר שם שהוא נאמן³⁴⁷ במיגו שיכל לפטור את אשתו מן היבום על ידי שיכתוב לה גט, אפילו שהמיגו הוא נגד חזקת איסור שיש לאישה זו³⁴⁸. וכן אין לדמות את ספק הגמרא כאן לספק הגמרא ביבמות³⁴⁹, לגבי הדין שבשעה ששלום בעולם נאמנת האישה לומר שמת בעלה³⁵⁰, ובזמן מלחמה היא אינה נאמנת, כיון שבזמן כזה נדמה לה שבעלה מת אף כשבאמת לא מת. ומסתפקת הגמרא כיצד הדין אם לנו לא היה ידוע שיש מלחמה במקום פלוני, וסיפדה לנו האישה שיש שם מלחמה, והיא יודעת שבעלה מת שם. וספק הגמרא הוא האם נאמנת במיגו שלא הייתה מספרת לנו שיש שם מלחמה, ומיגו זה מועיל נגד החזקה שאישה בזמן מלחמה, מדמינת שבעלה מת, או שלא מועיל מיגו נגד חזקה זו³⁵¹.

ומיהו קשה מדמנת ציננות פסק צית שמאי (דף ק"ה: ב) יבמה שאמרה מן שלשים יום לא נבעלתי כופין אותו אחר שלשים מנקהים היינו ומפרש הסם דעד שלשים יום מוקי אינש אנפשיה טפי לא מוקי ולכן לאחר שלשים יום אין כופין ללא מהימנא אף על גב דלית לה מיגו דאי צינא אמרה אינו יכול לנא עלי נלמנת כדמוכח בסוף מ"ד (דף ק"ה: ב).

אמנם יש להקשות מדוע לא פשטה הגמרא את הספק, מן המשנה ביבמות³⁵² לגבי יבמה שאמרה בתוך שלושים יום מאז שכנסה היבם, שעדיין לא נבעלה³⁵³, שכופים את היבם לחלוץ לה. ואם אומרת שלא נבעלה שלושים יום לאחר שכנסה, מבקשים מן היבם שיחלוץ לה. ומבואר שם בגמרא החילוק, שעד שלושים יום אדם עשוי להעמיד את עצמו מלבעול, ולכן מאמינים ליבמה, וכופים אותו לחלוץ לה. אך לאחר שלושים יום שחזקה היא שאדם אינו יכול להעמיד את עצמו ולא לבעול, אין מאמינים ליבמה שלא נבעלה, ורק מבקשים מן היבם לחלוץ. ואפילו שיש ליבמה מיגו שיכלה לומר, שהיבם לא בעלה כיון שהוא אינו יכול לבוא עליה שאז הייתה נאמנת כמו שמוכח בנדרים³⁵⁴, מכל מקום אינה נאמנת לומר שיבמה לא בא עליה שלושים יום במיגו זה, כיון שהיא טוענת נגד חזקה שאין אדם מעמיד את עצמו מלבעול שלושים יום, ומוכח שמייגו נגד חזקה אינו מועיל³⁵⁵.

דף ו, א

ואמר לו פרעתיך בזמני אמאי כו'. הוה מני לשנוי הא דקמי נחוקת שלא נתן היינו נתון זמנו או זמנו ואמר פרעתיך נתון זמנו ליתא מיגו כדפרי לעיל אלא לאחר זמנו הוה נחוקת שנתן דנמקס חוקה אמרינן מה לי לשקר אן ניחא ליה לשנוי הסם מימר אמר מי יימר דממיני לי רענן דלא מיקשי נמי לאני ולרנא.

הגמרא אומרת שאין להעמיד את מה שכתוב במשנה שאם סמך השותף כותל, לכותל שבנה חברו מעל ארבע אמות, שאינו נאמן לומר ששילם את חלקו בכותל שמעל ארבע אמות, באופן שהוא טוען פרעתי לך בזמן, שאם כן לא מובן מדוע הוא אינו נאמן, ומוכרחים להעמיד את דברי המשנה כשבונה הכותל תבעו אחר הזמן, וחברו טוען שפרע לו

³⁴⁷ א"ע רבי אך רבי נתן אינו סובר כך כפי שהתבאר לעיל. והתוספות מקשים לדעת רבי, כיון שהלכה כמותו, שהרי הלכה כרבי מחברו כמבואר בעירובין מו, ב. ³⁴⁸ זאת החילוק מבאר הר"ן בקידושין בדף כח, א מדפי הר"ף. ספק הגמרא כאן הוא האם אדם נאמן לטעון טענה נגד חזקה, במיגו שהיה טוען אחרת שהיה נאמן בה, מה שאין כן שם שהמיגו הוא לא שהיה טוען טענה, אלא שהיה בידו לגרש, ומיגו זה עדיף על המיגו שעל ידי טענות, ומועיל אף נגד חזקה. ³⁴⁹ ק"ו, א. ³⁵⁰ כמבואר שם במשנה בדף קיד, ב. ³⁵¹ והחילוק מבואר שם בתוספות בדיבור המתחיל 'או דלמא' שאף אם נפשוט בספק הגמרא כאן שמועיל המיגו נגד החזקה, יתכן ששם לא יועיל המיגו, כיון שמייגו מועיל להאמין לאדם על טענתו כשאנו חוששים שהוא משקר, אך שם שאנו חוששים שהאישה מדמינת ואין החשש שהיא משקרת, לא יועיל המיגו. ואף אם נפשוט שכאן לא יועיל המיגו, היינו כיון שלא הוזה כלל שאדם יפרע בתוך זמנו, מה שאין כן שם שבאמת ייתכן שבעלה מת במלחמה, ולכן מועיל המיגו. ³⁵² ק"א, ב. ³⁵³ ויש בידה גט מן היבם, והיבם אומר שדי לה בגט, כיון שבעלה, והיא טוענת שהוא לא בעלה והיא זקוקה לחליצה. ³⁵⁴ צ"א, א. במשנה שם בדף צ, ב כתוב בראשונה היו אומרים שלוש נשים יוצאות ונותלות כתובה. ואחת מהן היא אישה שטוענת לבעלה שמים ביני לבינך דהיינו שורעו אינו יורה כחץ, ולכסוף תקנו שלא יהיה נאמנת כיון שלפעמים שמא עיניה נתנה באחר ולכן היא טוענת כך, ותקנו שכשטוענת האישה כך יפייסוה כדי שתתרצה להישאר עם בעלה. והגמרא שם מביאה שנחלקו רב המנונא ורבא כיצד הדין באישה שטוענת לבעלה שגירשה, שרב המנונא סובר שהיא נאמנת כיון שבעלה יודע אם גירשה או לא, וחזקה אין אישה מעיזה פניה בפני בעלה לטעון טענת שקר כשהבעל יודע שהיא משקרת. ורבא סובר שהיא אינה נאמנת כיון שלפעמים אישה כועסת על בעלה ומעיזה לשקר בפניו. ומקשה הגמרא לפי רב המנונא מדוע לפי משנה אחרונה האישה אינה נאמנת לטעון לבעלה שורעו אינו יורה כחץ, הרי הוא יודע אם היא משקרת ואין אישה מעיזה פניה בפני בעלה. ומתרת הגמרא שאמנם הבעל יודע שהוא יכול לבוא עליה, אך הוא אינו יכול לדעת אם זרעו יורה כחץ, ולכן היא מעיזה לשקר בפניו בדבר זה. והר"ן

שגבוה מעל ארבע אמות. וכוונת רב הונא היא בין אם אותו כותל הוא כנגד חציו של הכותל שבנה חברו באורכו, ובין אם הוא כנגד חציו בגובהו³⁶⁴.

ומודה רב הונא בקרנא ולפתא. מפרש ר"מ קרנא להיכר שלא יאריך החומה יותר שנסוף אותו כותל סמך כייפיה לקרנא כלפי כותלו של חצירו ולפתא הוא היכר שלא יגזיה הכותל יותר כגון שעשה היכר כרנא החומה לפי שרגילין לעשות החומה נרה למעלה שיפלו הגשמים ממון לחומה ולא ישהו שם ומודה רב נתמן באפריזא היא היכר שיאריך עדיין הכותל שנסוף אורך החומה אינו שזה אלא אכן אמת צולעת ואמת שוקעת דהאי עדיין יאריכנו ואקבעתא דכשורי היינו שעשה מקום הנחת ראשי קורות דמוכה שסופו להגזיה עד שיעור גובה עליה.

³⁶⁵הגמרא אומרת שרב הונא שאמר שאף אם השותף סמך כותל כנגד חציו הכותל שבנה חברו, הוא חייב להשתתף בתשלומי הכותל אף בגובה העולה על ארבע אמות, מודה הוא בקרנא ולפתא, שהוא אינו חייב. ומפרש רבנו תם שקרנא הכוונה שבמקרה שבו סמך השותף את כותלו כנגד חציו אורך כותלו של חברו, הוא כופף מעט את קרן הכותל כלפי כותלו של חברו, ודבר זה הוא היכר שהוא אינו מתכוון להאריך את בניית הכותל, וכאן הוא סיום הכותל, ולכן הוא אינו מתחייב בתשלומי החלק של הכותל שבנה חברו מעל ארבע אמות³⁶⁶. ולפתא הכוונה שבמקרה שבו סמך את הכותל כנגד חציו הגובה של כותל חברו, הוא עשה היכר שהוא אינו עתיד להגביה את כותלו. וההיכר הוא בכך שהוא עושה את ראש הכותל צר, שכך רגילים לעשות, כדי שיפלו הגשמים שיורדים עליו, ולא ישהו על הכותל עצמו. ובאופן כזה הוא אינו מתחייב בתשלומי החלק של הכותל של חברו מעל ארבע אמות, כיון שהוא אינו עתיד להשלים את כותלו. ורב נחמן שסובר שאדם שסמך את כותלו כנגד חציו מכותלו של חברו, הוא אינו מתחייב בתשלומי כל הכותל שנה חברו, אלא רק כנגד חציו, מודה הוא באפריזא, דהיינו כשבנה את הכותל כנגד חציו אורכו של כותלו של חברו, ואת סופו של הכותל הוא השאיר בצורה שאינה ישרה דהיינו אבן אחת שבולטת החוצה, ואבן אחת ששוקעת, שבאופן כזה מוכח שהוא עדיין לא השלים את בניית הכותל, ועתיד הוא להאריכו, ולכן הוא חייב בתשלומים על כל הכותל שעשה חברו. ומודה רב נחמן אף באקבעתא דכשורי, דהיינו שבנה את הכותל כנגד חציו הגובה של כותל חברו, ובראש הכותל הוא עשה מקום לצורך הנחת ראשי הקורות לצורך בניית העלייה, שמוכח מכך שכוונתו להגביה את הכותל לשיעור גובה כותלו של חברו, ולבנות שם עלייה³⁶⁷, ולכן חייב להשתתף בתשלומי כל הכותל.

דף ו, ב

האי כשורא דמטלפתא. אומר ר"מ דלמתי קאי דעד שלשים יום לא היו חוקה והיו נחזקת שלא נתן מנאן ואילך היו נחזקת שנתן ואמי שפיר דנקטיה הכל ולא נחזקת הנמים.

רבנו תם מפרש שדינו של רבינא שקורת סוכה עד שלושים יום יש לה חזקה, נאמר לגבי משנתנו, ששנינו בה³⁶⁸ שחזקה שהשותף לא פרע לחברו שבנה את הכותל מעל ארבע אמות. ועל כך אמר רבינא שאם

השותף הניח את קורת סוכתו על אותו הכותל, עד שלושים יום אין לו חזקה שהוא נתן את חלקו בבניית החלק של הכותל שמעל ארבע אמות, אך לאחר שלושים יום, חזקה היא שהוא שילם, שאם לא כן לא היה מניחו בעל הכותל להשתמש לאורך זמן בכותלו³⁶⁹. ולפי זה מובן מדוע הביאה הגמרא את דינו של רבינא בסוגיא זו, ולא בפרק חזקת הבתים העוסק בחזקות תשמישים³⁷⁰.

עד שבעה יומי. לאו דוקא שבעה דשמיני עזרת לא יוכל לסמוך.

רבינא אומר שאם השותף הניח קורת סוכה של מצווה על הכותל שבנה חברו, עד שבעה ימים אין לו חזקה, ומכאן ואילך יש לו חזקה. ואין הכוונה שבעה ימים ממש, שהרי בשמיני עצרת הוא אינו יכול לסתור את הסוכה³⁷¹, אלא כוונת רבינא שאם לאחר שמיני עצרת הוא לא סתר את סוכתו, יש לו חזקה³⁷².

ואי חבריה בפינא לאלתר הוי חזקה. ואומר רבנו שמואל דחזקת דלעיל לאו דשלש שנים אלא לאלתר מלמרינן הכל.

הגמרא אומרת שאם אדם חיבר את קורת סוכתו בטיט לכותלו של חברו, יש לו חזקה לאלתר שהוא קנה את זכות התשמיש³⁷³. ואומר **רבנו שמואל** שכמו כן החזקות המוזכרות לעיל³⁷⁴ בגמרא, הם לאלתר³⁷⁵, ולא רק לאחר שלושה שנים³⁷⁶.

בשני צדי רשות הרבים. אומר ר"י דוקא צדני לדי רשות הרבים שאין האדם מניח צדניו כשעולה נגדו שזכר ממנו מלמרינן כשנתן אצל צדן נגד נגד לא.

הגמרא אומרת ששני בתים משני צידי רשות הרבים, כל אחד מבעלי הבתים עושה מעקה לחצי הגג, זה שלא כנגד זה. ואומר ר"י שדין זה נאמר דווקא כשהבתים נמצאים משני צידי רשות הרבים, שבאופן כזה כשבא אחד מהם להשתמש בגגו, הוא אינו מרגיש שחברו נמצא באותו זמן בגגו, והוא אינו נזהר מלעשות שם תשמישים צנועים. אבל כשאין רשות הרבים שמפרידה בין שני הגגות, שבאופן כזה הוא מרגיש כשחברו נמצא בגגו, והוא יודע להיזהר ממנו, אז אין צריך לעשות מעקה. ומוכח כן ממה שאומרת הגמרא בהמשך³⁷⁷ שבין גג לגג אין צריך לעשות מעקה³⁷⁸.

מהו דתימא מצי א"י שקוץ אוזינקא כו'. וא"ת והיכי הו"י ק"ד דמני למימר ליה הכי דלטו משום דקקס זה ועשה הורע כמו ויטול לזמקו זה לעשות כל הכותל ויש לומר דס"ד כיון דלא לא קדס זה ועשה זה היה מני למימר שקול אוזינקא וזיל ועשה כל הכותל או הכי לי אוזינקא ואעשה אני הכל וכוונת צדן שנינו שלא נטעך להעדיף השמא נמי מני למימר ליה הכי קמ"ל דלא מני אמר ליה כיון שכבר עשה זה ולא אמר לו קודם.

הגמרא אומרת שהוצרך אביי להשמיענו שכל אחד מבעלי הגג עושה מעקה לחצי גגו, באופן שהאחד קדם ועשה מעקה לחצי גגו, ולא יכול חברו לומר לו תיטול את הוצאותיך, ועשה את כל המעקה בגגך. ויש להקשות מדוע היינו טועים לומר שיכול לומר לו כן, האם משום שהוא קדם ובנה מעקה בחצי גגו, הוא מפסיד וחברו יכול לכופו להשלים את בניית המעקה בגגו. ויש לתרץ שהיה מקום לומר שיכול לטעון לו

364. וכן כתב רש"י בדיבור המתחיל 'סמך לפלגא'. והטעם הוא, שבין בגובה ובין באורך שייכת הסברא שכתב רש"י בדיבור המתחיל 'סמך לכולה' שסופו להשלים את הכותל.
365. **המהרש"א** כתב שתוספות זה הוא המשך לדיבור הקודם של תוספות, ששם הם כתבו שדינו של רב הונא נאמר בין כשסמך לחצי הכותל באורכו ובין בגובהו, וכאן באו לפרש שאף המקרים שמונה הגמרא שבהם מודה רב הונא לרב נחמן ורב נחמן לרב הונא, עוסקים בשני האופנים גם כשסמך את כותלו לחצי הגובה, וגם כשסמך לחצי האורך. 366. **ורש"י** בדיבור המתחיל 'ומודה רב הונא' פירש באופן אחר, שקרנא ולפתא הוא דבר אחד, והכוונה היא שאם היה סוף ביתו של ראובן מחובר לכותל שבין החצרות, והבית בולט קצת לאורכו של הכותל, ובנה שם בניין מועט לחבר את קצה ביתו עם הכותל, שהוא אינו חייב להשתתף בתשלומי כל הכותל, כיון שהוא אינו עשוי להאריך את כותלו. 367. **ורש"י** בדיבור המתחיל 'ומודה רב נחמן' לא פירש כתוספות שאפריזא ואקבעתי כשורי (כך כתוב ברש"י ולא אקבעתא כמו שכתוב בתוספות) הם שני דברים, אלא שניהם דבר אחד, והכוונה היא כמו שפירשו התוספות את אקבעתא דכשורי. 368. **בדף ה, א.** 369. **בעליות** דרבנו יונה ביאר את סברת רבנו תם בעת. שבתוך שלושים יום אין כאן גילוי דעת שהשותף חפץ בכותל שבנה חברו, כיון שדרך בעלי הכותל לסבול שחבריהם יעשו שימוש ארעי בכותל, ולכן אף הוא משתמש בכותל בצורה ארעית. אך לאחר שלושים יום שאנשים אינם סובלים תשמישי אחרים ברשותם, אם כן ודאי יש כאן גילוי דעת שהוא חפץ בכותל לשימוש קבוע, וממילא יש חזקה שהוא שילם את חלקו, כיון שמשפט זה גלוי לכל שאין לאדם להשתמש בכותלו של חברו בצורה קבועה, וחזקה היא שהוא שילם את חלקו, ורק במקרה של המשנה שהשותף סמך כותל לכותל שבנה חברו, אך עדיין לא השתמש בו, סבורים האנשים שאין חיוב לשלם לפני שהשתמשו בפועל, ולכן חזקה היא שלא שילם. 370. **אב"י** רש"י בדיבור המתחיל 'לא הוי חזקה' פירש שדינו של רבינא נאמר לגבי חזקת תשמישים, שאם סמך אדם את קורת סוכתו על כותלו של חברו, עד

וכו' ו"ל דמילתא דפשיטא היא דלמא דלמא וכולה עמיקא לא קאי ומשום הא לא הוה נריך לאמרי האי עובדא.

הגמרא מקשה מדוע הוצרכה הגמרא להביא גם את המעשה של הבית התחתון ששקע, שפסק שם רב חמא שאין חובה על בעל העלייה לפנות את דירתו ולשכור אחרת, וישלם לו בעל הבית התחתון, כדי שיוכל לבנות מחדש את הבית. וגם את המעשה שרצה אדם לבנות כותל כנגד חלונו של חברו, שפסק שם רב חמא שאין חובה על בעל החלון לפנות את דירתו ולשכור אחרת וישלם לו בעל הכותל, כדי שהלה יבנה את ביתו מחדש עם חלון במקום אחר. **ויש להקשות** שלכאורה יש בכל מעשה חידוש שאין בחברו, ולכן הוצרכה הגמרא להשמיענו את הדין בשני המעשים. שהרי במעשה השני השמיענו רב חמא שיוכל בעל החלון לטעון לבעל הכותל, שהוא אינו חפץ שיסתור לו את הכותל עד מקום החלון ויבנה שם כותל חדש, כיון שכותל חדש הבנוי על גבי כותל ישן אינו מתקיים, וטענה זו אי אפשר ללמוד מהמעשה הראשון. ובמעשה הראשון השמיענו רב חמא שאם קורות העלייה שקעו למטה מעשרה טפחים, סותרים ובונים את הבית³⁸⁹. **ויש לוישב** שבמעשה השני אין שום חידוש, כיון שדבר פשוט הוא שכותל חדש אחד, אינו מתקיים בבית ששאר כתליו עתיקות³⁹⁰, ולכן מקשה הגמרא מדוע צריך להביא את המעשה השני.

אספלידא. פרש"י טרקלין יפה ובערוך פירש מערה כדמרגס (הגלס ג) מפני שאול זמנעה נאספלידא ואורי"י לאספלידא דהכא א"ל להיות מערה מדקאמר נמי דעלו להדי נכשורי והודרי וזמנעה ליכא כשורי והודרי ועוד מדקאמר מעיקרא לאספלידא והשטא אידרונא וזמנעה ליכא אורה כלל ומפרש ר"י לאספלידא דהכא הוי אכסדרה שיש בה אורה גדולה שפרוזה נרוח אחד כדאמרינן גלגל יחפור (לקמן דף סה). עולם דומה לאכסדרה וכו' וכן מוכח דהקומץ רבה (מנחות דף טז: וספ ד"ה לאספלידא) דלמא אציי חזינא להו לאספלידי דצי מר דלית להו פלימי ולית להו מוחה ונריך מימיני ציט שער ולאכסדרה ומרפסת חייבין צמחיה.

רש"י³⁹¹ **מפרש** שאספלידא פירושו טרקלין יפה. **ובערוך**³⁹² פירש שהכוונה למערה, כפי שתרגם התרגום על הפסוק 'מפני שאול במערה'³⁹³, באספלידא. **ואומר ר"י** שאספלידא המוזכרת בגמרא כאן, אין לפרשה מלשון מערה, שהרי הגמרא אומרת שמדובר שהאח שנטל את האספלידא נתן את עליו הדמים שיש בה על החצר מחמת כשורי והודרי, דהיינו הקורות³⁹⁴ והרהיטים הדקים³⁹⁵ שיש בה, ובמערה אין קורות ורהיטים. **ועוד** שהגמרא מקשה מדוע לא יכול בעל האספלידא לטעון לבעל החצר שבא לבנות כותל, שהוא זכה מתחילה באספלידא, ועל ידי שהוא יבנה שם כותל, תהפוך האספלידא לאידרונא שהוא חדר אפילו³⁹⁶, ומשמע שבאספלידא יש אור, ואם הכוונה למערה, מערה אין בה אור³⁹⁷. **ומפרש ר"י** שאספלידא המוזכרת בגמרא כאן, פירושה אכסדרה, ובאכסדרה יש אור גדול כיון שפתוחה היא מצד אחד. כמו שאומרת הגמרא להלן³⁹⁸ שהעולם דומה לאכסדרה, שרוח צפונית אין לה מחיצה³⁹⁹. **וכן מוכח בגמרא במנחות**⁴⁰⁰ שאבי מספר שם שהוא ראה את האספלידא של בית

כך. כיון שקודם שבנה את המעקה, יכול היה לטעון לו, טול את הוצאותיך ובנה את כל המעקה בגגך, או שאני אטול את ההוצאות ואבנה את כל המעקה בגגי, ועל ידי כך נרוויח שלא נצטרך להוסיף קצת על החצי שנבנה בחלקנו³⁷⁹, ולכן אף במקרה שהאחד קדם ובנה את חצי המעקה בגגו יוכל חברו לטעון לו, שקול את הוצאותיך והשלם את בניית המעקה בגגך, והשמיענו אביי שאינו יכול לטעון כך³⁸⁰, כיון שמתחילה לא טען כן לחברו³⁸¹.

שתי הצרות זו למעלה מזו. וא"ת ומתמון למה יסייע לעליון למי מטוי לארבע אמות ולא יוכל המתמון לראות נחלר העליון יבנה העליון ואומר ר"ת כגון שחלר המתמון אינו נמוך אלא אלא חלרו של עליון (אלא מלד א') ומלד א' הוא גבוה נחלר העליון שיוכל לראות סס ור"י מפרש דהמתמון מוסיף לעליון כי קאי עליון כדאמרי לעיל כי קאיננא חו לי ולכן נריך לסייע עד ד' אמות נחלר העליון.

דעת רב הונא ששני הצרות זו למעלה מזו, התחתון בונה לבדו כותל עד גובה קרקעית חצרו של חברו, ומשם ואילך בונה את הכותל יחד עם העליון³⁸². **וקשה** מדוע על התחתון לסייע לעליון בבניית הכותל שבחלקו אף כשגובה הכותל עולה על ארבע אמות מקרקעית החצר התחתונה, הרי כשהכותל גבוה ארבע אמות מקרקעית התחתונה, שוב אינו יכול להזיק את העליון בראיה³⁸³. **ואומר רבנו תם** שמדובר באופן שהחצר התחתונה נמוכה מהחצר העליונה מצד אחד, אך המצד שני היא שווה בגובהה לחצר העליונה, ושם הוא יוכל להזיק את בעל החצר העליונה בראיה, ולכן עליו לבנות את הכותל עד לקרקעית החצר העליונה³⁸⁴. **ור"י מפרש** שכשהעליון עומד בחצרו, יכול התחתון להזיקו בראיה אפילו אם מקרקעיתו יש כותל בגובה ארבע אמות, כמבואר בגמרא לעיל³⁸⁵, ולכן צריך התחתון לסייע לעליון לבנות כותל בגובה ארבע אמות מקרקעית העליון.

דף ז, א

שוף אכריסך. פ"ה שמה קוממך ולר"י נראה שוף לשון שפסוק שמחמך נאמן.

הגמרא מספרת שבעל העלייה טען לבעל הבית התחתון שביתו שקע בארץ ואינו יכול לדור בביתו, שוף אכריסך ועול. **ופירש רש"י**³⁸⁶ שהכוונה היא שישחה קומתו ויכנס. **ולר"י נראה** ששוף הוא מלשון שפשוף, כלומר שיתחכך בארץ כשיכנס.

בוקי פריקי. אגסי קיס מתגמנין גוצרין סריקין (שופטים יא).

רבה אמר לחכמים שלא יתלו בוקי סריקי ברב נחמן. **וסריקי** פירושו ריקנים³⁸⁷, כמו שמתרגם התרגום את הפסוק³⁸⁸ 'אנשים ריקים', גברין סריקין.

היינו דך. וא"ת והא אשמעינן נהאי עובדא דלמא אעמיקא לא קאי דלא שמעינן מההיא דלעיל ולעיל אלתריך כדאמרינן וה"מ דלא מטו כשורי לנטה מי

ג. שם מסופר שאנשים ריקנים התלקטו עם יפתח הגלעדי. **389. המהר"ש** א מקשה שחידוש זה שכתבו התוספות שיש במעשה הראשון, אינו קשור לקושיותם. שהרי הגמרא על קושייתה מתרצת שיש חידוש במעשה השני, ועדיין יש להקשות מדוע הוצרכה הגמרא להביא את המעשה הראשון, ומוכרחים לומר שהוצרכה הגמרא להביא את המעשה הראשון כדי להשמיענו שאם שקעה העלייה מתחת עשרה טפחים, סותרים ובונים. והיה להם לתוספות להקשות רק שיש חידוש במעשה השני. **390. פשוט** התוספות קצת קשה, שמשמע שקושייתם הייתה שהחידוש במעשה השני הוא שיוכל בעל החלון לטעון לבעל הכותל שאינו חפץ שיבנה לו כותל חדש, כיון שכותל חדש בבית שכתליו עתיקים אינו מתקיים. ולכן תירצו שדין זה פשוט הוא. אך התוספות בקושייתם כתבו שהחידוש הוא שיוכל בעל החלון לטעון לבעל הכותל שאינו חפץ שיבנה לו כותל חדש, כיון שכותל חדש שיבנה לו את חצי מכותלו מחדש, כיון שחצי כותל חדש אינו מתקיים כשחציו התחתון של הכותל ישן. ואפשר לבאר שודאי טענה זו היא פחות מחודשת מהטענה שכותל שלם חדש אינו מתקיים בבית ששאר כתליו עתיקים, ולכן בקושייתם הקשו שאפילו טענה זו יש בה חידוש. ובתירוצם כתבו שאפילו בטענה שכותל חדש אינו מתקיים בבית שכתליו עתיקים, אין חידוש. **391. בדיבור המתחיל** 'אספלידא'. **392. בערך** אספלידא. **393. תהליים** נ, א. **394. כך** פירש רש"י לעיל בדף ג, א בדיבור המתחיל 'ל אהזיק אחזיק לכשורי'. **395. כך** פירש רש"י לעיל בדף ג, א בדיבור המתחיל 'אחזיק להודרי'. **396. כמו** שפירש רש"י בדיבור המתחיל 'והשטא'. **397. המהר"ם** מקשה מדוע לא הוכיחו התוספות, ממה שטען בעל האספלידא לבעל החצר שבנה כותל שהוא מאפילו עליו, ומוכח שאין מדובר במערה שהיא חשוכה. ותירץ שאת דברי הגמרא שם יש לפרש, שהוא מחשיך לו את פתח המערה ששם יש אור, אבל ממה שכתבו בגמרא שמתחילה היה אספלידא, ועכשיו חדר חשוך, מוכח שכל האספלידא מארת ולא רק הפתח, שאם לא כן אין בה אור יותר מחור חשוך. **398. בדף** כה, א. **399. וכוה** דומה העולם לאכסדרה. ומבואר שאכסדרה מוקפת בשלושה מחיצות, ופתוחה מרוח רביעית. **400. ג, ב**. בגמרא שם כתוב דין, שאכסדרה אפילו אם יש לה פצימים דהיינו עמודים בצד הרביעי שהוא פתוח, פטורה ממוזה כיון שאין הפצימים נחשבים לפתח, שלחיוק התקרה הם עשויים. ואומר שם אביי שבאספלידא

379. כפי שצריך לעשות כשכל אחד בונה חצי מן המעקה בגגו. **380. המהר"ם** מקשה לפי זה מדוע הגמרא אומרת שהטעם שאינו יכול לתבוע מחברו להשלם את המעקה בגגו, כיון שהלה יאמר לו כמו שאתה אינך חפץ בכובד הכותל על גגך, אף אני איני חפץ. הרי הוא ודאי אינו חושש לכך שכובד כל הכותל יהיה על גגו, שהרי הוא טוען לו שמתחילה היה עושה את כל הכותל בגגו. ותירץ שכונת הגמרא שאותו אחד שבנה חצי כותל בגגו, יטען לחברו שבדברים בעלמא הוא דוחהו, ובאמת אף מתחילה לא היה חפץ לבנות את כל הכותל ברשותו כיון שאינו חפץ להכביד על חומת ביתו, ולכן המתין עד שהוא יבנה את חצי המעקה, ואז טען לו כך. **381. ומשמע** שלכתחילה יכול לטעון לו כך. וכן נפסק בשולחן ערוך חושן משפט קנט, ג. **382. במהר"ם** מבואר שכן פירשו התוספות את כוונת רב הונא. וכן פירש רש"י בדיבור המתחיל 'זה בונה'. **383. המהר"ם** מבאר את קושייתם, שמדברי רב הונא משמע שהתחתון מסייע לעליון בבניית כל הכותל. ואפילו באופן שהחצר העליונה גבוהה מן התחתונה בשתי אמות. ולכאורה באופן כזה היה צריך להיות הדין שהתחתון יבנה את שתי האמות שבין חצרו לחצר העליונה, ולסייע לעליון בשני אמות נוספות, ונמצא שלחצר התחתונה יש כותל בגובה ארבע אמות, והתחתון אינו יכול יותר להזיק לעליון, ועל העליון לבדו להוסיף שני אמות כדי שהוא לא יוכל להזיק את התחתון בראיה. **384. ומבאר** המהר"ם את דבריהם, כגון שהחצר התחתונה מצד מערב נמוכה מן העליונה, ובצד מזרח היא שווה לה, ובאופן כזה כשיעמוד בעל החצר התחתונה בצד מזרח, הוא יוכל להזיק את חברו בראיה, ולכן עליו לסייע לעליון בבניית כותל ארבע אמות מקרקעית העליונה. **385. גנבי** שני גגות משני צידי רשות הרבים, שאין בעל הגג יכול לטעון לחברו שלא יעשה מעקה כדי לא להזיק לו בראיה כיון שאף בלעדיו עליו להצטנע מבני רשות הרבים, כיון שישטען לו חברו שבני רשות הרבים יכולים להזיק לו רק כשהוא עומד בגג, והוא יכול להזיקו אף כשהוא יושב בגג. ומבואר שכשהוא עומד יכולים בני רשות הרבים שהם למטה ממנו להזיקו בראיה, אפילו שכשהוא יושב הם אינם יכולים להזיקו. **386. בדיבור** המתחיל 'שוף אכריסך'. **387. ובוקי** הכוונה כדים, דהיינו כדים ריקנים. וכוונת רבה הייתה שלא יתלו דברים שאין בהם טעם ברב נחמן. כך מבואר ברש"י בעבודה זרה לו, ב בדיבור המתחיל 'בוקי סריקי'. **388. שופטים** יא,

הכרם יש ארבע אמות בשדה הלבן הוא, כיון שארבע אמות אלו הם צורך לעבודת הכרם, מה שאין באספילדא, שהאפשרות להביט משם אל שדותיו, אין זה צורך האספילדא, ולכן הוא אינו יכול למנוע מבעל החצר לבנות שם כותל. ולכן מפרש ר"י שוודאי מדובר שבעל החצר האפיל על בעל האכסדרה על ידי הכותל שבנה, אך אין הכוונה שהאפיל עליו לגמרי, אלא ששוב לא היה באכסדרה אור גדול כמו שצריך לאכסדרה⁴⁰⁹ אך עדיין היה בה אור גדול⁴¹⁰. ומה שכתוב במשנה להלן⁴¹¹ שעל בונה הכותל להרחיק את כותלו מנגד החלון ארבע אמות, היינו שלא יאפיל על בעל החלון באופן שלא יהיה ראוי החלון להשתמש בו כלל, אך כאן מדובר שהוא אינו מאפיל עליו לגמרי⁴¹². ומה שמכנה הגמרא את אכסדרה זו כאינדרונא שהוא חדר אפל, היינו שביחס לאור שיש בדרך כלל באכסדרה, נחשבת אכסדרה זו כחדר אפל. ולפי זה מובן מה שאומרת הגמרא, שעילוי הדמים שנתן בעל האכסדרה לבעל החצר אינו כולל את מניעת בעל החצר מלחסום לו את האור כפי שצריך לאכסדרה, אך לא הכוונה שאין כלול בזה, מה שמונע ממנו מלהאפיל עליו לגמרי.

והוא דקרו ליה בית כור. וכגון שהלוקח יודע שיש לו קרקע שקרוי בית כור דל"כ הכי הטעם ואפי' אם רואה נשעת מכירה שאין שם בית כור יכול לומר סבור הייתי שהיה משלים לי בית כור ואם תאמר וינמא דמימם מודיעים ואם נתן לו דמי בית כור אפילו קרו ליה בית כור ישלים לו בית כור שלם ויש לומר דמימי כגון דלחיל גביה ואינו נותן לו אפילו דמי לתך ואי קרו ליה בית כור אפילו אין זו חלף לתך הגיעו ואי לא קרו ליה בית כור חייב לתם לו בית כור שלם אי נמי דלא לחיל גביה וכגון דנתן לו דמי לתך והשפא אי לא קרו ליה בית כור היה יכול לומר לוקח אם תמצא לתם לי בית כור שלם ולעמוד נמקח עמוד ואם לאו תמזור לי מעומי אצל אי קרו ליה בית כור הגיעו אפי' שאין זו חלף לתך.

בבביתא כתוב שהאומר לחברו שימכור לו בית כור עפר, ונמצא שיש בקרקע רק לתך, אם קרקע זו מכונה בית כור, המכירה חלה. **ומדובר** באופן שהקונה יודע שיש למוכר זה קרקע המכונה בית כור, אפילו שאין בה בית כור. שאם לא ידע הקונה שיש לו קרקע כזו, וודאי המקח בטל, כיון שהמוכר הטעהו וסיכם עימו שימכור לו בית כור, ולא היה לו לקונה לעלות בדעתו שכונתו לקרקע שאין בה בית כור, אלא שהיא מכונה כך. ואפילו אם בשעת המכירה רואה הקונה שאין בקרקע הנמכרת בית כור, יכול הוא לומר, סבור הייתי שתשלים לי לשיעור בית כור, ולכן המקח בטל. **ויש להקשות** מדוע לא נאמר שהסכום כסף שאותו נתן הקונה למוכר, יוכיח לנו מה הייתה הכוונה במקח זה, שאם הקונה שילם דמים בשווי בית כור, וודאי הייתה כוונתו לקנות בית כור ולא פחות, ואם שילם דמים בשווי לתך⁴¹³, וודאי כוונת המוכר הייתה למכור שדה שיש בה לתך ולא יותר⁴¹⁴. **ויש לומר** שמדובר שהמוכר הויל את המחיר לקונה, ואפילו דמי לתך הוא אינו משלם, וממילא אין הוכחה מסכום הכסף, כיצד הייתה כוונתו. ולכן הדין הוא שאם קרקע זו מכונה בית כור, אפילו אם אין בה אלא לתך, המכירה חלה. ואם הקרקע אינה מכונה בית כור, על המוכר לתת לקונה קרקע כשיעור בית כור⁴¹⁵. **ועוד יש לפרש** שבאמת מדובר שהמוכר לא הויל את המחיר לקונה, והקונה שילם דמים כשווי לתך. ולכן הדין הוא, שאם הקרקע אינה מכונה בית כור, יכול הלוקח לומר למוכר או שתתן לי קרקע בשיעור בית כור והמקח

במשנה שצריך להרחיק את הכותל ארבע אמות מן החלון, היינו אפילו באחים שחלקו, כיון שטרקלין בלא אורה אינו נחשב כלל. ולכן כתב ר"י שלפירושו אין קושיא משם, כיון ששם במשנה נאמר רק שלא יאפיל לגמרי על בעל החלון, אך כאן מדובר שבעל החצר לא האפיל לגמרי. **413. כך** מוכיח המהרש"א מתירוצם של התוספות, שקשייתם הייתה לשני הצדדים, כלומר שאם שילם דמי בית כור, כוונתו הייתה לקנות בית כור, ואם שילם דמי לתך, וודאי כוונת המוכר הייתה למכור לתך ולא יותר. **414. במשנה** להלן בדף עז, ב נחלקו חכמים ורבי יהודה לגבי אדם שמכר לחברו את הצמד דהיינו העול וכלי העגלה הקטנה והעגלה עצמה המחברים את השוורים יחד, האם הבקר נכלל במכירה או לא, וכן במקרה הפוך. שדעת חכמים שאין הבקר נכלל במכירת הצמד, ולא הצמד במכירת הבקר, ורבי יהודה סובר שהדמים מודיעים, כלומר שאם מכר לו צמד במאתיים זוז, הדבר ידוע שמחירו של הצמד אינו מאתיים זוז, אלא וודאי כוונתו הייתה לקנות אף את הבקר, וחכמים סוברים שהדמים אינם מהווים ראייה. ובגמרא שם בדף עז, א ישנם שני אפשרויות מה יהיה הדין לפי חכמים, או שהמקח בטל כדן כל הונאה שהיא יותר משותת, או שכיון שהאונאה היא בסכום גדול שאין אדם טועה בהם, וודאי ביקש לתת את הכסף הנותן במתנה למוכר. והנה קושיית התוספות כאן היא רק לדעת רבי יהודה הסיור שדמים מודיעים, ולא לדעת חכמים הסוברים שאין הדמים ראייה. והקשה הנחלת דוד שלכאורה להלכה נפסק לדעת חכמים, ואם כן לא קשה קושיית התוספות. וכתב שדברי התוספות צריכים עיון. **415. המהרש"א** מקשה מדוע הוצרכו התוספות להעמיד באופן שהמוכר הויל מהמחיר אף מדמי לתך, שלכאורה אפשר לומר שמדובר באופן שהקונה שילם למוכר דמים יותר משווי לתך, ופחות משווי בית כור, שאז אין הוכחה אם הוא שילם על לתך ביוקר, או על בית כור בזול.

רבה שיש לה פצימים ואין לה מוזה, ומקשה הגמרא על זה ממה ששינוי שבית שער⁴⁰¹ אכסדרה ומרפסת חייבים במוזה⁴⁰².

א"ל בדידי קבנינא. פ"ה אמה אין לך עלי חזקת אורה של שלש שנים ומימה שהיה יכול להאפילו עליו שלש יום לו בטרקלין אורה כלל ועוד דמאי קאמר נאורא לא עלו אהדי פשיטא דעלו נמי נאורא דזית בלא אורה אינו שיהיה כולם ומפרש ר"מ שאספילדא היה יכול לראות לשדומי דרך התרזילא ודקאמר מאפלת עליו היינו שהיה מעכבו שלל היה יכול לראות שדומי וקרי לה נמי אידרונא שלל היה יכול להצט למרחוק וכן מפרש הוא לקמן אין להס חלונות זה על זה.

בגמרא מסופר על שני האחים שהאחד נטל בירושתו אספילדא⁴⁰³, והאחד נטל גינה, ובעל הגינה בנה כותל, וטען לו בעל האספילדא שהוא מאפיל עליו, וענה לו בעל החצר שהוא בונה בשלו. **ופירש רש"י**⁴⁰⁴ שטען בעל החצר לבעל הטרקלין, שהוא לא הוחזק במשך שלוש שנים שיהיה לו אור בטרקלין, ולכן הוא אינו יכול לתבוע ממנו שלא יאפיל עליו. **ודבר תמוה הוא** שיכול האח להאפיל לגמרי את הטרקלין, כיון שלבעל הטרקלין לא הייתה חזקת אורה⁴⁰⁵. **ועוד קשה** לפירושו, מה שהגמרא אומרת שמדובר שבעל הטרקלין לא נתן לבעל החצר את עילוי הדמים שיש לאספילדא על הגינה מחמת האוויר של החצר שאמור לשמש את הבית⁴⁰⁶, ולכן אין בעל הטרקלין יכול לעכב על בעל הגינה מלהאפיל עליו. ולכאורה טרקלין בלא אורה אינו שווה כלום, ואם כן וודאי שהעילוי דמים שנתן בעל הטרקלין לבעל החצר, כולל את מה שהוא יוכל למנוע ממנו לבנות כותל בחצרו. **ומפרש רבנו תם** שאין הפירוש שמנע בעל החצר מבעל הטרקלין אור, אלא מדובר שבעל האספילדא⁴⁰⁷ יכול היה לראות את שדותיו דרך הגינה שסמוכה לה. וטענת בעל האספילדא לבעל החצר שהוא מאפיל עליו פירושו, שהוא מונע ממנו את האפשרות לראות את שדותיו דרך הגינה. ומטעם זה מקשה הגמרא שיטען בעל האספילדא לבעל החצר, שהוא נטל אספילדא, ומחמת הכותל נהיה האספילדא אינדרונא שהוא חדר אפל, שכיון שאינו יכול להביט למרחוק, נחשבת אספילדא זו כחדר אפל. **וכן מפרש רבנו תם** את מה שכתוב בגמרא להלן⁴⁰⁸, שאחים שחלקו את הירושה, ונפל בחלק אחד מהם חלון, אין בעל החלון יכול לערער על אחיו שבא לבנות כותל כנגד החלון, שאין מדובר באופן שאותו כותל מאפיל על הבית, אלא מונע הוא מבעל החלון להביט לעבר שדותיו.

ומיהו קשיא ר"י דמאי קפריך מאי שנא מהא דמניא כו' הסם ודאי יש לו ד' אמות לפי שהם נוכח לעבודת הכרם אצל הכא זה לא היה נוכח האספילדא מש"ה דנין קאמר ליה ונראה לר"י דודאי היה מאפיל עליו האורה שלל היה זו אורה גדולה כאשר נריך לאכסדרה אצל עדיין היה זו אור גדול והא דלמר ומנגדן מרחיק ד' אמות שלל יאפיל היינו שלל יאפיל לגמרי עד שלל יהא ראו להשפמש זו יפה ומש"ה קרי ליה אידרונא משום דלגבי אכסדרה אידרונא היא והשפא נמי אחי שפיר דלא עלו להדי נאורא שהוא נוכח האכסדרה.

אמנם קשה לר"י על פירושו של רבנו תם, שהגמרא מקשה מה החילוק בין המקרה של האספילדא, שהוא אינו יכול למנוע מבעל החצר לבנות כותל, למקרה של שני אחים שחלקו את ירושתם, והאחד נטל כרם, וחברו נטל שדה לבן, שהדין הוא שיש לבעל הכרם ארבע אמות בשדה הלבן. ולפירושו רבנו תם אין המקרים דומים, שהטעם שלבעל

של רבה, לא עשו מוזה אף שהיה לה פצימים. **401. הכוונה** לבית השומר. רש"י שם בדיבור המתחיל 'בית שער'. **402. והקושיא** היא מאכסדרה המוכרת בבביתא. ומוכח שאספילדא היא אכסדרה. וכן פירש שם רש"י בדיבור המתחיל 'אספילדא'. **403. ש"ע** רש"י פירושו טרקלין, ולדעת ר"י אכסדרה. **404. בדיבור** המתחיל 'בדנפשא'. **405. ובבאר** המהרש"א שאפילו שמבואר בגמרא להלן בעמוד ב שאחים שחלקו בירושתם, האחד נטל שדה פנימית והשני נטל את השדה החיצונית, ורגיל היה אביהם להיכנס לפנימית דרך החיצונית, אין בעל השדה הפנימית יכול לטעון לבעל השדה החיצונית שהוא יעבור דרך שדהו כפי שנהג אביו, כלומר שאין לו טענה נגדו כפי שדר אבינו, ואף כאן יטען בעל החצר לבעל הטרקלין שאפילו שאביו דר בטרקלין עם אור, הוא יאפיל עליו. כיון שהטעם לדברי הגמרא שם הוא, שמוכר בעין יפה מוכר (כמבואר) שם בתוספות בדיבור המתחיל 'אין להם', ולכן בחלוקת האחים שנחשבת כמכירה, כל אחד מקבל את חלקו לגמרי, אך בטרקלין שבלא אורה אינו שווה כלום, שמתברר לומר שבעל החצר מוכר לבעל הטרקלין את חלקו בעין יפה, דהיינו שיהיה לו אור בטרקלינו, והוא לא יאפיל עליו. **406. דהיינו** שלא יבנו בו כותל, לצורך האור בבית. **407. התוספות** כשהקשו על רש"י הוכיחו לשון טרקלין, כיון שכך רש"י פירש את אספילדא. ור"י בפירושו המובא בהמשך דבריהם נקט לשון אכסדרה, כיון שהוא פירש כך את האספילדא בדיבור הקודם. ורבנו תם בפירושו נקט אספילדא, ולא התבאר כיצד הוא מפרש את האספילדא המוכרת בסוגיא. **408. בעמוד ב. 409. שבדרך** כלל יש בה אור גדול, כמו שכתבו התוספות בדיבור הקודם. **410. הרא"ש** בסימן כ ביאר שמנע ממנו את האור מצד אחד, אך עדיין נכנס שם אור מצד אחר. **411. כב, א. 412. המהר"ם** מבאר את כוונתם, שקשיית התוספות לעיל על רש"י שלא מסתבר שיכול בעל החצר להאפיל על בעל הטרקלין לגמרי, היינו כיון שסברו שהדין שכתוב

זה על זה והוא לר"י כגון שלקח זה בית זה עליה וזכר אין לו לסמוך הסולם כמותל של זה ולעלות בעלייתו.

רש"י פירש⁴²⁷ את דינו של שמואל שהאחים שחלקו אין להם סולמות זה על זה, במקרה שנטל אחד בית וחצר, ואחיו נטל עלייה, שאין בעל העלייה יכול להניח סולם בחצר אחיו כדי לעלות דרכו לעלייתו. **וקשה לר"י** שדין זה הוא אותו דין שאמר שמואל שאין להם דרך זה על זה, דהיינו שבעל השדה הפנימית אינו יכול לעבור דרך הדד החיצונית, וכמו כן בעל העלייה אינו יכול לעשות לו דרך לעלייה, בחצר אחיו. **ונראה לר"י** שמדובר באופן שאח אחד נטל בחלקו בית, והשני נטל עלייה וחצר⁴²⁸, והשמיענו שמואל שאין יכול בעל העלייה לסמוך את סולמו על כותל ביתו של אחיו, כדי לעלות לעלייתו⁴²⁹.

ואי בעית אימא הא והא מבראי. ולא גרסינן הא והא מגואלי דמגואלי אין שייך לחלק בין אימ לית לית לית לית לית פומת לית לית דכנל עינין הוא רע כיון שאין יכול לנא אלל עד פתח החצר ואין לפרש הא דאית ליה דלת כו' לחצר קאי דהא צממני' נהדיא קמני כופין אומו לננות דלת לחצר ולמאי דגרסי' מנצחי קמא קשה דלא הוי כשאר שניו דנקטו לז דלא מעלי הא והא דאית ליה דלת והא דאית ליה פומת והא נקטו והוא דמעלי.

הגמרא מתרצת בתירוץ השני, שבין הבית שער המוכר במשנה שמשמע ממנה שהוא דבר טוב, ובין הבית שער שעליו מסופר שגרם לכך שאליהו הנביא הפסיק להיראות אל אותו חסיד, מדובר שהוא נמצא מחוץ לחצר, אלא שהמשנה עסקה באופן שאין לבית שער דלת, ובאותו מעשה מדובר שהיה לבית שער דלת. או שבשניהם מדובר שיש דלת, אך במשנה מדובר שאין לבית שער פותחת, ובאותו מעשה מדובר שיש לו פותחת. **ולא גורסים** בתירוץ השני של הגמרא, שבין במשנה ובין באותו מעשה, מדובר שהבית שער נמצא בפנים החצר, שאם כן, בכל מקרה בית שער הוא חיסרון, בין אם יש לו דלת או אין לו, ובין אם יש לו פותחת או אין לו, כיון שבאופן כזה העני אינו יכול להגיע אלא עד פתח החצר, והבית שער מונע מקולו מלהישמע בפנים⁴³⁰, וממילא לא שייכים החילוקים שהגמרא אומרת שהמשנה עסקה באופן שאין לבית שער דלת ובאותו מעשה היה לבית שער דלת, או שבשניהם מדובר שיש דלת, אך במשנה מדובר שאין פותחת⁴³¹, ובאותו מעשה מדובר שהיה לו פותחת. **ואין לפרש** את תירוץ הגמרא, שהמשנה עסקה בחצר שאין לה דלת, ובאותו מעשה מדובר שהיה לחצר דלת⁴³², כיון שבמשנה כתוב במפורש שכופים את בני החצר לבנות דלת לחצר. **אמנם לפי מה שגורסים** בתירוץ זה של הגמרא, שבין במשנה ובין באותו מעשה, מדובר שהבית שער היה מחוץ לחצר, קצת קשה שאין תירוץ זה דומה לשאר התירוצים בגמרא, שבשאר התירוצים הגמרא מעמידה את המשנה ואת המעשה, באופנים שיש בהם את החיסרון שהוזכר בתירוץ שלפני כן, כגון מה שמתרצת הגמרא בתירוץ השלישי, שגם במשנה וגם באותו מעשה מדובר שלא הייתה דלת לבית שער, וכן בתירוץ הרביעי, שבשניהם מדובר שיש לבית שער פותחת. מה שאין כן בתירוץ השני שהגמרא מעמידה את המשנה ואת המעשה באופנים שאינם חסרון, שבשניהם מדובר שהבית שער נמצא מחוץ⁴³³.

כלום, ובשדה החיצונית שהוא נוטל הוא אינו נחשב למוכר אלא לקונה. כלומר שמוכר בעין יפה מוכר פירושו, שאת החלק שהוא מוכר הוא נותן בעין יפה, אך ודאי שאינו צריך לתת לו דרך בחלק שהוא קונה. **425. דייב"ץ** מבאר שדין זה נלמד מן המשנה שם. ונראה כוונתו, שכמו שצריך המוכר לקנות לעצמו דרך כדי ללכת לבורו, כמו כן כשמכר לו בית ושייר לעצמו חצר, הדרך לבית קנייה לקונה, כיון שמוכר בעין יפה מוכר. **426. המהר"ם** מבאר את דבריהם, שמוכר בעין יפה מוכר שייך לומר כשיש מוכר וקונה, כגון שמכר בעל החצר לקונה את הבית, ובוה נאמר שבעל החצר הקנה לבעל הבית את הדרך לביתו שעוברת בחצרו, אבל כאן כשם שבעל החצר מוכר לבעל הבית, אף בעל הבית מוכר לבעל החצר את החצר, ומצד אחד יש לומר שבעל החצר נתן לאחיו את הבית בעין יפה עם הדרך אליו, ומצד שני יש לומר שבעל הבית נתן לאחיו את החצר לגמרי בלא שיהיה לו דרך בה, ולכן מסתבר לומר שכל אחד מכר לחברו בלא שיויר, וממילא אין להם דרך זה על זה. **427. בדיבור** המתחיל וילא סולמות. **428. המהר"ש"א** מקשה מדוע הוצרכו התוספות להעמיד באופן שבעל העלייה נטל את החצר לעצמו, ולכאורה היה מספיק לומר ששניהם נטלו את החצר. **429. והטעם** שאסור לסמוך מבואר ברמב"ן, כיון שהסולם מויק לכותל. **430. כמו** שפירש רש"י בדיבור המתחיל 'מגואלי'. **431. פיהמשך** דבריהם מוכח, שהתוספות סברו שפותחת הוא חסרון, וממילא כשהגמרא אמרה שאין סתירה כיון שכאן מדובר שיש פותחת וכאן מדובר שאין, הכוונה היא שבמשנה מדובר שאין פותחת, ובאותו מעשה מדובר שהיה פותחת. **432. ואי אפשר** לגרוס בדברי הגמרא, שבשניהם מדובר שהבית שער הוא בפנים החצר, אלא שבמשנה אין זה חסרון, כיון שאין לחצר דלת, ויכול העני להיכנס לבית השער. **433. הרש"ש** מקשה מהי קשייתם של התוספות, הרי בתירוץ השני אי אפשר להעמיד שבין המשנה ובין אותו מעשה עסקו באופן שהבית שער בפנים, כיון שאו לא שייכים החילוקים שאומרת הגמרא, כפי שכתבו התוספות

יתקיים, ואם אינך חפץ לתת לי, החזר לי מעותיי ונבטל את המקח, אבל אם הקרקע מכונה בית כור, חלה המכירה אפילו שאין בה אלא לת⁴¹⁶.

דף ז, ב

מר ינוקא. הוא הגדול ועל שם שגולד צינקומו של רב מסדא קרי ליה מר ינוקא ומר קשישא הוא הצעיר ונולד בקשיטומו של רב מסדא (ועיין רש"י כמות פט: ד"ה מר).

מר ינוקא היה בנו הגדול של רב חסדא, ועל שם שנולד בינקותו של רב חסדא, הוא נקרא ינוקא. ומר קשישא, היה בנו הצעיר של רב חסדא, ונקרא כך כיון שנולד בקשיטומו של רב חסדא⁴¹⁷.

נהרדעי אצטעמיהו. רב חמא נהרדעי הוא כדאמרינן צפרק קמא דסנהדרין (פ"ד פ"ד) [אמוראין] דנהרדעי רב חמא ושמואל נמי נהרדעי הוא כדאמר שמואל (בבבא ז' ע"ב) נהירין לי שצילי דקיע כשצילי דנהרדעי.

הגמרא אומרת שרב חמא שהוא מנהרדעא אמר את דינו בשיטת נהרדעא, דהיינו שמואל, **ורב חמא** היה מנהרדעא כמו שאומרת הגמרא בסנהדרין⁴¹⁸ שרב חמא הוא האמורא של נהרדעא. ואף שמואל היה מנהרדעא כמו שאומרת הגמרא בברכות⁴¹⁹ ששמואל אמר, שנהרירם לו שבילי הרקיע כשבילי נהרדעא⁴²⁰.

אין להם דרך זה על זה. טעמא משום דפסיק שמואל צפרק המוכר את הבית (לקמן פ"ד ע"ב). כר"ע דאמר מוכר צעין יפה מוכר ולפיכך אין להם דרך זה על זה שלא שיר לעצמו כלום כל אחד חלק חלקו חצרו וזהו לו כמוכר ואף על גב דאמרינן המוכר ציט ושייר חצר מוכר לו עם הדרך למ"ד מוכר צעין יפה מוכר לא דמי דהא כלום מוכרין וכל אחד מוכר ולא שיר לעצמו כלום חלק חצרו וה"ל כמוכר חצר ושייר ציט דלתיך ליקח לו דרך מצעל החצר.

שמואל סובר שהאחים שחלקו אין להם דרך זה על זה, ולא חלונות זה על זה, וכן לא סולמות זה על זה. **וטעמו של שמואל הוא** שהוא פסק בגמרא להלן⁴²¹, כרבי עקיבא⁴²² שמוכר בעין יפה מוכר⁴²³, ואף האחים שחלקו, חלקו זה עם זה בעין יפה, ולא שיריר לעצמם כלום בחלק אחיהם, ולכן אין להם דרך זה על זה. ונמצא לפי זה, שחלוקת האחים בירושתם, נחשבת כמכירה, שאף היא נעשית בעין יפה. נחשבת כמכירה⁴²⁴. **ואפילו שהדין הוא** שאדם שמכר לחברו בית, ושייר לעצמו את החצר, הבית מכור לקונה עם הדרך שהיא בחצר, לדעת הסבורים שמוכר בעין יפה מוכר⁴²⁵, ואף כאן נאמר שהאח שנפל בחלקו השדה הפנימית, יהיה לו דרך אליה בשדה החיצונית, כיון שבעל השדה החיצונית חלק עימו בעין יפה. **אין זה דומה** כיון שכאן כל האחים מוכרים זה לזה, ואף אחד לא שיריר לעצמו חלק ברשות חברו, וכמו כן בעל השדה הפנימית לא שיריר לעצמו דרך בשדה החיצונית. והרי זה דומה לאדם שמכר לחברו את החצר ושייר לעצמו את הבית, שעליו לקנות את הדרך מבעל החצר, כיון שלא שיריר לעצמו כלום במה שמוכר⁴²⁶.

ולא סולמות זה על זה. פי' צוקנוט' אס נטל זה ציט וזכר זה נטל עלייה אין לקנות סולם כצוקנוט' של זה ולעלות בעלייתו וקשה לר"י דהיינו ולא דרך

416. המהר"ש"א מבאר את כוונתם, שבאמת מהדמים שקיבל המוכר מוכח שכונתו הייתה למכור רק לתך ולא יותר, אלא שהמציאות שקרקע זו אינה מכונה בית כור, מועילה לקונה שיוכל לחזור בו מהמקח, כיון שכונתו הייתה לבית כור. **417. המהר"ם** מבאר מדוע לא פירשו התוספות כפשוטו שמר ינוקא הוא הצעיר ומר קשישא הגדול. שאם כן היה לה לגמרא להזכיר את מר קשישא לפני מר ינוקא, ולכן פירשו התוספות להיפך. ורש"י בכתובות פט, ב בדיבור המתחיל 'מר קשישא' פירש ששני בנים היו לרב חסדא ונקראו באותו שם, ואת הגדול כינו מר קשישא ואת הקטן כינו מר ינוקא. ונראה שרש"י יפרש כמו שכתב היעב"ץ כאן, שיתכן שהקדימו את מר ינוקא למר קשישא, כיון שהוא היה גדול ממנו בחכמה. **418. י, ב.** הגמרא שם מונה כינויים שמוכרים בגמרא בכמה מקומות בלי לפרש לאיזה אמורא הכוונה, ואומרת על מי נאמר כל אחד מכינויים אלו. ואומרת הגמרא שהכינוי 'אמוראי דנהרדעא' נאמר על רב חמא. **419. נח, ב.** **420. ב"זומר** שהוא בקי בשבילי הרקיע כפי שהוא בקי בשבילים במקום מגוריו, לבד מוכב השבית שאינו יודע מהו. **421. סה, א.** **422. במשנה** בסד, א. לגבי אדם שמכר בית לחברו שהדין הוא שבורו של המוכר אינה כלולה במכירה, וטוב רבי עקיבא שהמוכר צריך לקנות מהקונה דרך כדי ללכת לבורו, וחכמים חולקים שאינו צריך לקחת לעצמו דרך. והגמרא שם בעמוד ב מסיקה שמחלוקתם היא, האם מוכר בעין יפה הוא מוכר, או בעין רעה הוא מוכר. **423. ב"זומר** שהמוכר לחברו, אינו משייר לעצמו כלום במה שמוכר. **424. הרשב"ם** להלן בדף סה, א בדיבור המתחיל 'האחין שחלקו' כתב ששני האחים נחשבים כמוכרים זה לזה. ובדיבור שלאחריו ב"א, שבאופן שלקח אח אחד את השדה החיצונית, והשני לקח את הפנימית, צריך בעל השדה הפנימית לקנות לו דרך מבעל השדה החיצונית, כיון שהפנימי מכר לחיצוני את שדהו בלא שיויר כלל. אך אין לומר שאף החיצוני מכר בעין יפה לפנימי ולכן ייתן לו דרך לשדהו בחלקו, כיון שהחיצוני מוכר לפנימי את השדה הפנימית ובוה לא שיריר לו

דף ה, א

ל"א שליט למרמא עליהם. לפי שהיו עסקים במלכת שמים צננין צית המקדש ה"ג אין להטיל מם על לומדי תורה.

הגמרא מביאה מקור מן הכתובים שתלמידי חכמים פטורים מן המיסים, ממה שכתוב בעזרא⁴⁴⁴ 'מגדה בלו והלך לא שליט למרמא עליהם'. **ופסוק זה** עוסק בכוחנים והלויים וחוטבי העצים ושואבי המים לצורך המזבח⁴⁴⁵, שהיו פטורים מן המיסים כיון שעסקו במלאכת שמים, דהיינו בבניין בית המקדש. ויש ללמוד מכאן שאף על לומדי התורה אין להטיל מיסים.

וה"ך זו ארנונא. פי' צנוקטקס עיטור צמח ומצוה כו' ור"מ פי' ארומת דורון לשלשון העובר ממקום למקום שנותן לו כל עיר ועיר ארומה ופירושו מלשון ויבא הלך לאיש העשיר (שמואל ב' יג).

רש"י מפרש⁴⁴⁶ שארנונא הכוונה למעשר בהמות ותבואה. **ורבנו חננאל** פירש שהכוונה לארומה שנותנים כדורון לאנשי השלטון העוברים ממקום למקום, שבכל עיר שהם עוברים, בני העיר נותנים להם ארומה. **ודורון זה**, מכונה בפסוק הלך, מלשון ויבא הלך לאיש העשיר⁴⁴⁷.

כריא פתיא. פירש ר"מ להסיר גשמיים מרחוב העיר.

בגמרא כתוב שאף תלמידי חכמים חייבים בכריא פתיא. **ופירש רבנו חננאל** שהכוונה, להסיר גבשושית⁴⁴⁸ מרחוב העיר⁴⁴⁹.

איפרא הורמיז. פר"ח למשמעות הלשון מן מלת המקום איפרא כמו אפריון נמטייה לר"ש (ב"מ דף קטז). הורמיז שם שכינה כי היתה דס"פ אחד דיני ממונות (פסחים דף קנ"ג). וס' ד"ה דהורמיז) מפלגא דידן ולעיל דהורמיז בוי"ץ מפלגא ולמחת דהורמיז בוי"ץ כמו הורמיז כל לילתא לקמן (דף ע"ג).

בגמרא מסופר על איפרא הורמיז. **ופירש רבנו חננאל**, שמשמעותו של שם זה הוא, חן מאת המקום⁴⁵⁰. **שאיפרא** משמעותו חן כמו שמצאנו בגמרא בבבא מציעא⁴⁵¹, שאמר שבור מלכא אפריון נמטייה לרבי שמעון, שפירושו שרבי שמעון יקבל חן מאיתנו⁴⁵². **והורמיז** הוא שם של שכינה, כמו שמצאנו בגמרא בסנהדרין⁴⁵³ שאמר המכשף לאמימר, שחצי גופו העליון הוא של הורמיז בוי"ץ⁴⁵⁴, דהיינו של המקום. וחציו התחתון של הורמיז בנ"ן, דהיינו של שד⁴⁵⁵. כמו שמצאנו להלן⁴⁵⁶ הורמיז בר לילתא⁴⁵⁷.

ככ"ב וכעורב. כמו שפי' הקונטרס והיינו דכמיז נותן לנהמה לחמה לנני עורב וגו' נהמה צנימטרא לננ.

הגמרא מספרת שרבי יונתן בן עמרם ביקש מרבי שיפרנסו ככלב וכעורב. **והכוונה** כמו שפירש רש"י⁴⁵⁹. **וזהו** מה שכתוב בפסוק⁴⁶⁰ 'נותן לבהמה לחמה לבני עורב אשר יקראו', שבהמה בגימטריא כלב⁴⁶¹.

יתיב רב יוסף וקא מעיין בה. וא"מ וכי לית ליה צינש קלינה משצנה וגו' (שפי"ה ט) כדלמרי' צפירקין (דף י"ג) וי"ל דקבל' משום שלום מלכות כדענד רבא לקמן (ס"ג) וכי היכי דפלגניהו רבא לעניי עובדי כוכביס ה"ג פדה צבו רב יוסף שצוי עובדי כוכביס ומיהו לא צריכי להכי אלא כדפירש הקונט' דרבא דקבלה משום שלום מלכות וכיון שאמר לו ליתן למנוח רבה לא היה אפשר לחלקם לעניי עובדי כוכביס דלסור לנגוז דעת הצדיות ואפי' דעמו של עובד כוכביס (מלון טז).

והוא גרס למותו של אורייה החיתי כדי לזכות באשתו. **448. כדי** שלא יכשלו בהם עוברים ושבים. כך פירש הערוך בערך כר. **449. ורש"י** פירש שהכוונה לחפירת בור לשותות מים. **450. כ"זבור** מאת השם יתברך. מהר"ם. **451. קיט,** א. במשנה שם בדף קיח, ב נחלקו התנאים כיצד הדין בשני גינות זו מעל זו וירק ביניהם. דעת רבי מאיר שהירק שייך לבעל הגינה העליונה. ודעת רבי יהודה שהוא של בעל הגינה התחתונה. ודעת רבי שמעון שהירק שיכול בעל הגינה העליונה ליטלו בידו הוא שלו, ושאר הירק שייך לבעל הגינה התחתונה. ומספרת הגמרא שאפרים ספרא תלמידו של ריש לקיש פסק בשם ריש לקיש, שהלכה כרבי שמעון. וספרו זאת לשבור מלכא שהיה מלך פרס ויהיה בקי בדינים (כמו שפירשו שם רש"י ותוספות) וקילס את דין זה, ואמר על כך, שרבי שמעון יקבל חן מאיתנו. **452. כמו** שפירש שם רש"י בדיבור המתחיל 'קמיה'. **453. ל"ט,** א. **454. כ"זבור** שחצי הגוף העליון שבו מצויים כלי הנשימה הרוחניים. חלק הקדוש ברוך הוא הוא. וחצי הגוף התחתון ששם הכלים הגשמיים, כח של שד הם. מהרש"א בחידושי אגרות שם **455. כך** פירשו שם התוספות בדיבור המתחיל 'דהורמיז'. אבל רש"י שם בדיבור המתחיל 'דהורמיז' ובדיבור שאחריו, גרס שהחצי העליון של גופו הוא של הורמיז שהוא שד לדעת רש"י. וחציו התחתון הוא של אהורמיז, שהכוונה לקדוש ברוך הוא. **456. גג,** א. רבה מספר שם שראה את השד שנקרא כך. **457. רש"י** שם בדיבור המתחיל 'הורמיז' הביא שני גרסאות, א הורמיז בנ"ן כמו שכתבו התוספות. או הורמיז בוי"ץ וכך גרס רש"י בסנהדרין לט, א בדיבור המתחיל 'דהורמיז'. **458. דיבור** זה מקומו לפני הדיבור הקודם. **459. בדיבור** המתחיל 'ככלב ועורב' שהכלב מוונתו מועטים, וחס עליו הקב"ה שמוונתו שוהים במעויו שלושה ימים. והעורב אכזרי על בניו, והקב"ה מומוי להם יתושים מתוך צוואתם, ואוכלים. **460. תהי"ם** קמו, ט. **461. ואם** כן מוכיר הפסוק את רחמינו של הקב"ה

ל"פ שבה פמוז הן גובין. כיון דאין סכנת נפשות לא אולינן אלא צמר ממון והכי נמי אמר בהגוזל צמרל (ב"ק דף קס"ג) שירא ההולכת צמדכר ועמד עליה גייס מחשצין לפי ממון דליכא סכנת נפשות כיון דאין הגייס צא רק צביל ממון ואף על גב דלמר צפ' נן סורר (פסחים דף ע"ב). להצא צמחמתר נידון על שם סופו ומפרש רבא טעמא צגמ' משום חזקה דאין אדם מעמיד עלמו על ממנו כו' ואפי' הכי אין מחשצין אלא לפי ממון כיון דהגייס צלמונו אנו צא על הנפשות דלס לא יעמדו נגדם לא זיק לגופם הילכך לא חשיב סכנת נפשות לפיכך אס יעמדו עליהם לנטים ונחפשו עמהם גובין לפי ממון אכל היכי דטעו צמדכר אמר הסס דמחשצין אף לפי הנפשות משום כיון דטעו איכא סכנת נפשות.

רבי יוחנן פשט את ספיקו של רבי אליעזר, שגביית תשלומי החומה לעיר, היא לפי שבה ממון ולא לפי נפשות. **וטעמו** כיון שהחומה באה למנוע מהגייס לבוא לעיר, והגייס אין בו סכנת נפשות אלא סכנת ממון, ולכן כל שממונו מרובה, עליו לשלם יותר בבניית החומה. **וכמו** כן כתוב בברייתא בבבא קמא⁴³⁴, שבני שיירה שעמד עליהם גייס לבחוזם, והתפשרו עימם בני השיירה בממון, מחשבים את התשלומים לפי ממון ולא לפי נפשות, כיון שאין בגייס סכנת נפשות, שאינו בא אלא לצורך ממון. **ואפילו** ששינו במשנה בסנהדרין⁴³⁵ שמותר להרוג גב שבא במחירת⁴³⁶ אפילו שהוא לא הרג, כיון שהוא נידון על שם סופו שהוא עתיד להרוג את בעל הבית. ומפרש שם רבא הטעם, שחזקה היא שאין בעל הבית עומד ורואה שנוטלים את ממונו ושותק, אלא עומד הוא כנגד הגנב. והגנב אומר לעצמו שאם בעל הבית יעמוד כנגדו הוא יהרגנו⁴³⁷. אף על פי כן אין הסכנה מגייס נחשבת כסכנת נפשות, כיון שהגייס אין בכוחו להרוג, ואם לא יעמדו כנגדו, הוא לא יזיק את הגוף, ולכן גביית תשלומי החומה היא לפי ממון, וכן בני שיירה שהתפשרו עם הגייס על ממון, חולקים לפי ממון ולא לפי נפשות. **אבל במקרה** שבני שיירה טעו במדבר ושכרו תייר כדי להראותם את הדרך, כתוב שם⁴³⁸ בברייתא, שהם חולקים אף לפי נפשות⁴³⁹, כיון שטעות במדבר יש בה סכנת נפשות.

ל"פ קירוב בתים הן גובין. פירש ר"מ ונתין עניי קרוציס יומר מרחוקים וכן עשייסי קרוציס יומר מעשייסי רחוקים אכל עשייסי רחוקים נתין יומר מענייסי קרוציס לפי שצמ ממון נמי הן גובין.

רבי יוחנן פשט לרבי אליעזר שגביית דמי החומה היא לפי קרבת הבתים לחומה. **ומפרש רבנו תם** שעניי הקרובים לחומה, נותנים יותר מן העניי הרחוקים מן החומה. וכן עשירים הקרובים לחומה, נותנים יותר מן העשירים הרחוקים מן החומה. אבל עשירים רחוקים מן החומה, נותנים יותר מן העניי הקרובים לחומה⁴⁴⁰, שאין כוונתו של רבי יוחנן שגובים רק לפי קרבת הבתים לחומה, אלא גובים גם לפי שבה ממון, וגם לפי קרבת הבתים.

אי"מיא צדיקים כו. דנהכי מיירי קרא דלעיל מיניה כמיז ולי מה יקרו רעין אל מה עלמו לאשיסה וכמיז צמריה אספרס ממול ידיון.

הגמרא אומרת שאין לפרש את מה שנאמר בפסוק⁴⁴¹ 'אספרם מחול ירבין' נאמר על הצדיקים. **והטעם** שטברה הגמרא לומר שפסוק זה נאמר על הצדיקים, כיון שבפסוק לפני כן נאמר⁴⁴² 'ולי מה יקרו רעין אל מה עצמו ראשיהם' שנאמר בצדיקים⁴⁴³, ולאחר מכן כתוב פסוק זה, ומשמע שאף פסוק זה נאמר על הצדיקים.

בתחילת דבריהם **434. קטו,** ב. **435. עב,** א. **436. בכרייתא** שם בעמוד ב כתוב שאין הכוונה דיוקא לבא במחירת, אלא אף בכל גב הדין כן, אלא שדין זה נאמר בתורה (שמות כב, א) בבא במחירת כיון שרוב גנבים מצויים במחירת. ובברייתא אחרת כתוב שם, שהתורה אמרה בא במחירת ללמדנו שמחירתו זו היא התראתו, שבאופן כזה אפשר להורגו בלא התראה, כיון שחיתרתו, כלומר טרחתו בחפירה היא ההתראה, שכיון שמסר את נפשו בחפירה, ודאי התכוון להרוג את בעל הבית אם יעמוד כנגדו. אבל כשבא בלא חפירה, אין להורגו בלא התראה. **437. כך** פירש שם רש"י בדיבור המתחיל 'חזקה'. ומבאר המהר"ם שכונת התוספות להקשות, שאף כאן נאמר שודאי בעלי הממון לא יעמדו וישתקו, אלא יעמדו כנגד הגייס, והוא יהרגם, ונמצא שיש בגייס סכנת נפשות, ומדוע לא יחשבו לפי נפשות. **438. כמא** קמא קטו, ב. **439. כ"זבור** שמחשבים גם לפי ממון וגם לפי נפשות. **440. והרא"ש** ביסמן כב כתב הטעם, שלא מסתבר שהעני הקרוב לחומה ייתן יותר מן העשיר הרחוק, אפילו שהגייס שיבוא לביתו לא ימצא בביתו מאומה. אלא ודאי שעיקר הגבייה היא לפי שבה ממון, אלא שכשהממון שווה, גובים לפי הקרבה לחומה. **441. תהי"ם** קלט, יח. **442. שם** בפסוק יז. **443. כמו** שפירש רש"י שם, שכנסת ישראל אומרת, מה נכבדו הצדיקים שבכל דור דור. ואת המשך הפסוק יזמה עצמו ראשיהם' פירש רש"י, שהכוונה לספירת בני ישראל, כלומר מה עצום מניינם. **444. ז,** כד. **445. כמו** שפירש רש"י שם. **446. בדיבור** המתחיל 'ארנונא'. **447. שמואל** ב, יב, ד. פסוק זה נאמר בתוכחתו של נתן הנביא לדוד על מעשה בת שבע. והמשיל לו משל לעני ועשיר שגרו בעיר אחת, ולעני הייתה כבשה אחת, ובא הלך לבית העשיר, ופירש שם במצודות ציון שהכוונה להולך בדרך, וחס העשיר על ממונו, ונתן להלך זה את כבשת העני. והנמשל הוא, שהקדוש ברוך הוא המליך את דוד למלך, ונתן לו את נשיו בחיקו,